GAZETA ADMINISTRACJI

MIESIĘCZNIK
POSWIĘCONY
PRAWU PUBLICZNEMU
ORAZ ZAGADNIENIOM ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ

Nr. 1–3
POTRÓJNY

PAŹDZIERNIK–
–GRUDZIEŃ

WARSZAWA
1945
ROK XXII

WYDAWNICTWO
MINISTERSTWA ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ

WARUNKI OGŁASZANIA PRAC W „GAZECIE ADMINISTRACJI"

1. Redakcja przyjmuje wyłącznie prace pisane na maszynie, na jednej stronie arkusza, z odstępem między wierszami i z marginesem.
2. Redakcja zastrzega sobie prawo przeprowadzania zmian w układzie i zmian stylistycznych w nadesłanych pracach.
3. Artykuły drukowane w „Gazecie Administracji" są wyrazem osobistych poglądów autorów.
4. Wydrukowane prace oraz wszelkie materiały i notatki są honorowane.
5. Autorzy mogą otrzymać na specjalne zamówienie odbitki swych prac za opłatą kosztów ich wykonania.
6. Redakcja przyjmuje do druku jedynie prace poprzednio nigdzie nie drukowane.
7. Redakcja rękopisów nie zwraca.
8. Prace do druku (w 2 egzemplarzach) należy nadsyłać pod adresem Redakcji „Gazety Administracji" Warszawa, ul. Rakowiecka 4 (Ministerstwo Administracji Publicznej) pokój Nr 127.

Nr 1 — 3 (potrójny) ROK XXII

GAZETA ADMINISTRACJI

MIESIĘCZNIK

POŚWIĘCONY PRAWU PUBLICZNEMU ORAZ ZAGADNIENIOM ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ

Warszawa październik — grudzień 1945 r.

T R E Ś Ć:

OD REDAKCJI

Po sześcioletniej, wojną wywołanej przerwie, wznawiamy wydawnictwo „Gazety Administracji" — w tym przekonaniu, że czasopismo to, poświęcone prawu publicznemu i zagadnieniom z zakresu administracji, odpowiada istniejącej potrzebie. Potrzeba ta daje się odczuwać zwłaszcza w obecnym okresie społecznych i ustrojowych przemian, w którym po szeregu lat wyniszczającej okupacji hitlerowskiej zachodzi konieczność odbudowy niemal wszystkich dziedzin życia w nowoczesnym, demokratycznym duchu, w którym wielka rola przypada tak twórcom nowych przepisów prawnych, jak władzom, powołanym do wykonywania ich i stosowania przepisów dawniejszych z uwzględnieniem współczesnych demokratycznych zasad.

Ułatwienie tej tak doniosłej pracy przez omawianie zagadnień związanych z podnoszeniem kwalifikacyj zawodowych aparatu administracyjnego oraz pogłębianiem i krzewieniem znajomości naszego ustawodawstwa w jego nowoczesnym ujęciu, tudzież stworzenie wolnej trybuny, z której wypowiadaliby się wszyscy mogący pracą swoją i wiedzą przyłożyć się do wielkiego dzieła odnowienia i przebudowy administracji publicznej — jest właśnie zadaniem naszego pisma.

KOMITET REDAKCYJNY

Wznowienie wydawnictwa czasopisma „Gazeta Administracji“, czasopisma poświęconego — jak redakcja określa — prawu publicznemu i zagadnieniom administracji — powitają niewątpliwie z wielkim zadowoleniem nietylko liczne zastępy pracowników państwowych, bezpośrednio z tytułu swego urzędu powołanych do wcielania w życie norm prawa administracyjnego — ale także szerokie koła społeczne, biorące żywy udział w życiu państwowym poprzez organizacje samorządowe lub polityczne.

Komitet redakcyjny wziął na siebie ważne i odpowiedzialne zadanie przyczynić się do wielkiego dzieła odbudowy Niepodległego Państwa Polskiego na zasadzie prawa, wolności, demokracji i sprawiedliwości społecznej.

W tym dziele odbudowy — odbudowa prawa polskiego, a w tym wypadku w szczególności prawa administracyjnego, w duchu wyżej wspomnianym po spustoszeniach, jakich w prawie tym dokonał faszystowski reżim sanacyjnej dyktatury — a następnie barbarzyński gwałt niemieckich najeźdźców — ma niezwykle doniosłe znaczenie, zwłaszcza przez nawiązanie do demokratycznych fundamentów Konstytucji z 17 marca 1921 i tworzenie nowych podstaw praworządnego państwa.

Każdy, kto zdaje sobie sprawę z ważności tego zadania w życiu odrodzonego państwa — śledzić będzie podjętą przez redakcję „Gazety Administracji“ pracę z wielką uwagą i darzyć Jej poczynania najlepszymi życzeniami pełnego powodzenia w tej pracy, podjętej w szlachetnej intencji służenia na swym odcinku dobru i rozwojowi Najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej.

Minister Administracji Publicznej.

Dr. Wł. Kiernik

Warszawa, dnia 27 listopada 1945 r.

DR EMANUEL ISERZON

PRAWORZĄDNOŚĆ W ADMINISTRACJI I KONTROLA LEGALNOŚCI AKTÓW ADMINISTRACYJNYCH

Czasy najnowsze charakteryzuje niebywały wzrost ingerencji władzy państwowej do życia społeczeństwa. Jest to zjawisko światowe, bo dające się stwierdzić na obu półkulach. Podkreślają je nawet badacze administracji Stanów Zjednoczonych Ameryki— kraju o tendencjach wybitnie indywidualistycznych.

Stąd wzrost funkcji administracyjnej państwa. Stąd — przodujące znaczenie tej funkcji państwa, zaszczytne miejsce nauki administracji i prawa administracyjnego, wśród nauk politycznych i doniosłość roli urzędnika administracyjnego w życiu państwowym.

Każdy wyraz woli państwa, każda realizacja przez nie tej woli jest objawem wykonywania funkcji administracyjnej, która— tak szeroko pojęta — wyczerpuje całokształt działalności państwowej (administracja lato sensu). Zwalczanie przestępczości, wydawanie ogólnych norm prawnych, prowadzenie wojen, utrzymywanie stosunków z innymi państwami, zawieranie tranzakcyj handlowych, niezbędnych dla realizacji celów państwowych i t. d. — cała ta działalność państwa mieści się w pojęciu administracji państwowej lato sensu.

Jeśli z tej dziedziny wyodrębnimy działalność, która jest właściwa organom ustawodawczym i sądowym, otrzymamy dziedziny administracji stricto sensu, zwanej poprostu administracją. Tylko w negatywny sposób wyodrębnia nauka tę dziedzinę działalności państwowej, która zwie się administracją.

Administracja dla osiągnięcia swych celów styka się z rzeczami i zawiązuje stosunki z ludźmi. Normy postępowania z rzeczami określają normy techniczne, normy postępowania z ludźmi ustalają przepisy prawne. I tak, przykładowo, odbudowa Stolicy winna odbywać się wedle reguł technicznych, powstające zaś w związku z pracami technicznymi stosunki z obywatelami — pracownikami, robotnikami, lokatorami, właścicielami nieruchomości — regulowane są przez normy prawne. Czemu przez te tak

krępujące administrację normy prawne, a nie przez swobodne uznanie świadomych swego celu organów administracyjnych?

W państwie absolutnym jedynym źródłem władzy był panujący. Władza jego nie była ograniczona jakąkolwiek wolą odmienną od jego woli. Nie był on w szczególności skrępowany ustawą (si veut le roi, si veut la loi).

Ruchy wolnościowe, nurtujące świat zwłaszcza od końca XVIII w., utrwaliły zasadę, stanowiącą kamień węgielny demokracji, zasadę która znalazła wyraz i w naszej Konstytucji 1921 roku: „Władza zwierzchnia... należy do Narodu" (art. 2). Prawidłowym wyrazem woli Narodu w wykonywaniu władzy zwierzchniej jest ustawa.

Ta konsekwencja nie miałaby żadnej doniosłości praktycznej, gdyby w y k o n y w a n i e administracji było wyrazem swobodnego uznania wykonawcy — urzędnika administracyjnego, a nie woli Narodu — woli ustawy. Stąd podstawowy postulat demokracji, ażeby administracja przestrzegała ustaw jako wyrazu woli Narodu, postulat praworządności jako bezwzględnego (sine qua non) warunku państwa demokratycznego.

Takie stanowisko nie powinno utwierdzić nas w błędnym mniemaniu, że władza administracyjna wykonywa jeno to, co szczegółowo nakazują ustawy. W jej działalności są zagadnienia, których rozstrzygnięcie jest ściśle przez ustawy nakazane, są jednak takie, których rozstrzygnięcie jest pozostawione uznaniu władzy.

Bywają akty administracyjne, których treść jest jednoznacznie nakazana i które przy pewnym przewidzianym stanie faktycznym winny być spełnione. Istnieją również takie, które pozostawiają władzy znaczny zakres swobody w decydowaniu. Mianowanie urzędnika, naprzykład, jest aktem wolnym, przyznanie dodatku rodzinnego — skrępowanym. O tym jaki akt jest skrępowany, a jaki wolny, decyduje zgóry ustawa.

W tych wypadkach, kiedy ustawodawcy zależy na jednakowym traktowaniu jednakowych stanów faktycznych, postanowi on dokładnie ,co winno nastąpić, natomiast pozostawi on wolność urzędom administracyjnym, o ile właśnie różne traktowanie ze strony władzy administracyjnej ma samoistną wartość.

Należy unikać jednak błędnego mniemania, jakoby władza administracyjna wyposażona w przywilej swobodnego uznania, mogła działać w wypadkach posiadania tego przywileju, według swego widzimisię. Swobodne uznanie ma swoje znów ustawowe granice, których przekroczenie jest już działaniem wbrew ustawie.

Nie tu miejsce na omówienie zagadnienia ustalenia granic swobodnego uznania. Zagadnienie to ma bogatą literaturę i orzecznictwo. Dla celu niniejszych uwag starczy stwierdzenie, że takie granice istnieją i że ich przekroczenie stanowi o nielegalności po-

stępowania władzy administracyjnej. Najbardziej charakterystyczny dla stosunku do zagadnienia granic swobodnego uznania jest wyrok N.T.A. z 6 kwietnia 1934, l. rej. 10564/31, który uznaje, że o ile nawet decyzja pozostawiona jest całkowicie swobodnej ocenie władzy i wskutek tego władza jest uprawniona do nieuzasadnienia swej decyzji (zgodnie z art. 75 ust. 3 post. adm.), akta sprawy przedkładane N.T.A. winny zawierać materiał, któryby wskazywał, jakimi względami na interes publiczny kierowała się władza, wydając nieprzychylną dla strony decyzję; w braku bowiem takiego materiału N.T.A. jest pozbawiony możliwości wykonania służącego mu — nawet w stosunku do decyzji pozostawionej całkowicie swobodnemu uznaniu — uprawnienia do oceny, czy nie zostały przez władzę przekroczone granice zakreślone swobodnemu uznaniu.

Słowem, tak akty skrępowane, jak i pozostawione swobodnemu uznaniu, winny być zgodne z ustawą, jej sensem i intencją.

Państwo demokratyczne, jako praworządne, winno stworzyć gwarancję praworządności administracji w postaci kontroli legalności działania władz administracyjnych. Ta kontrola ma dwojaki charakter.

Może ona dotyczyć ogólnej działalności organu administracyjnego. Tak pomyślaną kontrolą jest ustanowienie odpowiedzialności konstytucyjnej i parlamentarnej ministrów za działanie własne i podległych organów (art. 56 Konstytucji 1921 r.). Tak też tylko (a nie inaczej) jest pomyślane prawo kontroli społecznej w odniesieniu do działalności organów wykonawczych, przysługujące radom narodowym (art. 26, 28 ustawy z dnia 11.IX.1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych Dz. U.R.P. Nr 5, poz. 22).

Kontrola legalności postępowania władzy administracyjnej, powinna istnieć również w odniesieniu do konkretnej sprawy, w której wchodzi w grę interes jednostki. Taka kontrola jest wykonywana przez władzę przełożoną. Nie jest jednak ta kontrola wystarczająca z tego powodu, że władze administracyjne tak niższych jak wyższych instancji są zależne od postulatów politycznych, ekonomicznych i t. p. władzy centralnej, ostatnia zaś — od wytkniętych sobie celów państwowych, przesłaniających nieraz treść i myśli ustawy.

Tylko organ sądowy, tylko sędziowie, których kwalifikacje zawodowe i przysługująca im niezależność od administracji dają gwarancję, że potrafią wznieść się na poziom niezbędnego do legalnego postępowania obiektywizmu — są powołani do kontroli legalności postępowania władzy administracyjnej w sporze z obywatelem. Toteż kontrola legalności postępowania władz administracyjnych w sporze ich z obywatelem przez organ sądowy uważana jest za element sine qua non państwa praworządnego.

Charakterystyczna pod tym względem jest następująca definicja państwa praworządnego, skreślona przez jednego z wybitnych teoretyków angielskiego prawa konstytucyjnego: „Państwo praworządne oznacza państwo, w którym działalność władzy wykonawczej podlega stale przepisom ustaw, na straży których stoją bezstronne sądy (Finer, The theory and practice of modern government, str. 141, London 1932 r.).

Poruczenie omawianej kontroli sądownictwu powszechnemu a nie specjalnemu administracyjnemu, oznaczałoby recepcję u nas t. zw. systemu angielskiego. Recepcję usprawiedliwiaćby mogły jednakowe warunki życiowe i poglądy prawne Polski i Anglii. Brak podobieństwa obu krajów pod względem warunków życiowych nie wymaga udowodnienia. Jeśli zaś chodzi o poglądy prawne, wystarczy nadmienić, że myśleniu prawnemu angielskiemu nieznane jest zgoła pojęcie prawa administracyjnego. Termin prawa administracyjnego jest obcy w ogóle tak w praktyce, jak i w teorii prawa angielskiego, w Polsce zaś prawo administracyjne odcina się tak w praktyce jak w teorii.

Do recepcji więc systemu angielskiego w Polsce nie ma powodu, zaś konieczność specjalizacji sędziów w niesłychanie bogatym i skomplikowanym zakresie prawa administracyjnego, wielka ilość sporów administracyjnych, wreszcie szczególna waga państwowa tych sporów — wszystkie te względy przemawiają za utworzeniem sądownictwa administracyjnego jako instytucji odrębnej.

IZYDOR MICHAŁ KAFLIŃSKI

O NOWY TYP URZĘDNIKA ADMINISTRACYJNEGO

Przy obecnym organizowaniu Państwa Polskiego na zasadach demokratycznych wysuwa się na czoło zagadnień, które wymagają pilnego rozwiązania, sprawa utworzenia odpowiednich kadr urzędniczych dla administracji państwowej. Zagadnienie to jest szczególnie ważne z tego względu, że od doboru odpowiedniego elementu ludzkiego będzie zależało, czy administracja państwowa będzie mogła spełnić ciążące na niej zadania.

Przede wszystkim musimy uprzytomnić sobie stan rzeczy, w jakim ta administracja ma działać. Po blisko sześcioletniej niszczycielskiej wojnie wszystkie niemal dziedziny życia wymagają odbudowy od podstaw. Państwo nasze jako państwo nowoczesne o ustroju demokratycznym, którego ingerencja sięga głęboko w każdą dziedzinę życia, winno wziąć bardzo żywy i istotny udział w dziele odbudowy. Odbudowa ta jest tym więcej skomplikowana, że wobec odzyskania rozległych ziem na północy i na zachodzie i równoczesnej utraty ziem wschodnich zmieniła się zasadniczo struktura gospodarcza kraju. Społeczeństwo polskie przeżywa okres radykalnych przeobrażeń społecznych. W związku z tym stanem rzeczy przed administracją państwową stoją zadania bardzo wielkie — tak wielkie, że aż przytłaczające swym ogromem.

Nakreślona wyżej sytuacja stwarza konieczność, by w administracji państwowej znaleźli się ludzie, którzy potrafią sprostać wyjątkowym zadaniom, jakie zostaną im postawione. Nie chodzi mi tutaj o kwalifikacje fachowe, jakie powinni posiadać urzędnicy administracyjni. Posiadanie kwalifikacyj fachowych, odpowiednich do zajmowanego stanowiska, uważam za warunek sam przez się zrozumiały, którego brak naraża zawsze państwo i społeczeństwo na dotkliwe szkody. Nie będę również poruszał tutaj sprawy kwalifikacyj moralnych, bez których pełnienie jakiejkolwiek służby publicznej nie jest do pomyślenia. W niniejszym artykule pragnąłbym zwrócić uwagę na inne szczególne kwalifikacje, jakie moim zdaniem powinni posiadać urzędnicy admini-

stracyjni, zwłaszcza zajmujący stanowiska bardziej odpowiedzialne. Kwalifikacyj tych często brak było urzędnikom administracyjnym w Polsce przedwojennej, i właśnie przez to administracja nasza pozostawiała wiele do życzenia.

Jedną z głównych właściwości, która powinna cechować urzędnika administracyjnego, jest nastawienie aktywne do dziedziny pracy, która została mu powierzona. Aktywność polega na tym, że urzędnik w zakresie swoich zadań szybko i celowo wkracza tam wszędzie, gdzie jego ingerencji wymaga interes państwa, że funkcjonariusz nie będzie się ograniczał tylko do koniecznej pracy, którą mu narzuca bieżące życie codzienne, lecz będzie podejmował inicjatywę dla spełnienia zadań na dalszą metę, zwłaszcza gdy będzie chodziło o zapobieżenie złu, które może grozić choćby w dalszej przyszłości. Aktywność w tym ostatnim kierunku przedstawia się jako zapobiegliwość względnie czujność, która jest szczególnie cennym przymiotem wartościowego urzędnika administracyjnego. Bez nastawienia aktywnego nie może być mowy o należytym spełnianiu funkcyj na stanowiskach kierowniczych oraz na stanowiskach o charakterze kontrolnym i inspekcyjnym. Z aktywnością winna iść w parze odwaga w decydowaniu, zaleta nader ważna u urzędnika na stanowisku kierowniczym. Winna być ona oczywiście połączona z poczuciem odpowiedzialności za skutki powziętej decyzji.

Przeciwieństwem aktywności jest bierność, która cechowała niestety wielu urzędników naszej administracji przedwojennej. Urzędnicy bierni poprzestawali przeważnie na odrabianiu akt, nie wnikając głębiej w istotę i cel swej pracy. Dziedzina życia, w której pracowali, interesowała ich tylko o tyle, o ile przybierała ona postać papierka urzędowego. Im wyższe taki urzędnik zajmuje stanowisko, tym większym jest szkodnikiem. Urzędnicy o nastawieniu biernym posiadają zwykle mentalność emerytalną, wyrażającą się w tym, że głównym celem, który przyświeca ich pracy w służbie państwowej, jest uzyskanie po odpowiedniej ilości lat służby emerytury ze skarbu państwa i zapewnienie sobie w ten sposób względnie spokojnej starości.

Drugim ważnym przymiotem, który powinien posiadać urzędnik administracyjny na każdym odpowiedzialniejszym stanowisku, jest zmysł organizacyjny. Brak tego zmysłu jest u nas tak rozpowszechniony, że urósł wprost do znaczenia wady ogólno-narodowej. Należyta organizacja decyduje o powodzeniu każdej akcji. Mam tu na myśli organizację pracy w najszerszym tych słów znaczeniu, a więc właściwe planowanie i rozdział pracy, użycie właściwych środków, odpowiednie użycie materiału ludzkiego, jak najdalej idące uproszczenie pracy i t. d. Brak organi-

zacji prowadzi do chaosu w kompetencjach, wykonywania rozmaitych zbędnych czynności, dwutorowości w pracy i marnowania sił ludzkich. Im wyższe stanowisko w administracji państwowej, tym większego znaczenia nabiera posiadanie zmysłu organizacyjnego. Właściwa organizacja pracy ma tak doniosłe znaczenie dla administracji państwowej, że przy szkoleniu kandydatów do służby państwowej powinno się zwracać szczególną uwagę na zaznajomienie ich z naukową organizacją pracy i przyswojenie im umiejętności organizacyjnych.

Dalszym przymiotem, którym powinien wyróżniać się urzędnik administracyjny, jest nastawienie społeczne, nieodzowne w państwie o ustroju demokratycznym. Stosunek państwa do obywatela wyraża się w pewnym kompleksie uprawnień państwa, którym odpowiadają równocześnie obowiązki po stronie obywatela, oraz w pewnym kompleksie obowiązków państwa, które po stronie obywatela przedstawiają się jako uprawnienia wobec państwa. W państwie prawdziwie demokratycznym stosunek urzędnika administracyjnego do obywatela powinien być przepojony duchem społecznym w tym rozumieniu, że urzędnik powinien odgrywać rolę łącznika między państwem a społeczeństwem, ułatwiając obywatelom, z jednej strony spełnienie obowiązków ciążących na nich względem państwa, z drugiej zaś strony realizację uprawnień służących im w stosunku do państwa.

Powinien zniknąć typ urzędnika administracyjnego, który pojmuje nadaną mu władzę jako realizację samych tylko uprawnień państwa bez należytego uwzględniania praw podmiotowych obywateli. Szczególnie dokuczliwy dla społeczeństwa jest typ urzędnika fiskalisty, pojmującego swą rolę wyłącznie jako obrońcy interesów skarbu państwa i utrudniającego obywatelom — przez ciasne rozumienie swej roli — korzystanie z praw, jakie im przysługują. Urzędnik administracyjny powinien wnikać w potrzeby obywateli, okazywać życzliwość dla słusznych ich żądań i w granicach możliwości służyć im radą i pomocą. Tylko taki urzędnik może zdobyć zaufanie społeczeństwa. Od społecznego nastawienia urzędnika administracyjnego zależy w dużej mierze ustosunkowanie się społeczeństwa do państwa. Najcięższe obowiązki będą chętnie spełniane, jeżeli organa administracji państwowej, których zadaniem jest realizowanie praw państwa, podejdą do obywateli odpowiednio. Nastawienie społeczne jest konieczne dla urzędników administracyjnych również z tego względu, że poza pracą urzędową na swych placówkach powinni oni brać udział w rozmaitego rodzaju pracach społecznych, któreby im pozwoliły utrzymywać stałą łączność ze społeczeństwem. Kadra urzędników administracyjnych nie może być kastą biurokratyczną, odgrodzoną i odgradzającą się od reszty społeczeństwa, lecz stanowić winna

organiczną część społeczeństwa, powołaną specjalnie do spełniania zadań państwowych.

W warunkach, w jakich Państwo Polskie się odbudowuje, dobór urzędników administracyjnych o typie wyżej nakreślonym będzie natrafiał na duże trudności, gdyż wrogowie nasi wyniszczyli w dużym stopniu element ludzki, z którego mogłyby się rekrutować kadry takich urzędników. Niemniej jednak należałoby dobierać takich urzędników przynajmniej na stanowiska ważniejsze, zwłaszcza zaś na terenach odzyskanych od Niemiec, gdzie każdy urzędnik administracyjny musi być pionierem, kładącym wśród niezwykle trudnych warunków podwaliny państwowości polskiej, gdzie więc wszelkie zaniedbania mogą odbić się ujemnie na losie tych ziem.

DR TEODOR SWINARSKI

TAJNE ŚLUBY PODCZAS OKUPACJI

Na obszarze b. zaboru pruskiego (w województwach poznańskim, pomorskim i w górnośląskiej części województwa śląskiego) obowiązuje jeszcze, jak wiadomo, szereg niemieckich norm prawnych, nieuchylonych i niezastąpionych dotąd przez nasze ustawodawstwo polskie. Do takich norm należą przepisy, dotyczące formy zawierania małżeństwa. Ustawą z 6 lutego 1875 r. o urzędowym stwierdzeniu stanu cywilnego i o zawieraniu małżeństwa (Zb. ust. pr. str. 231) wprowadzone zostały na wspomnianym obszarze obowiązkowe śluby cywilne, a zasady przyjęte w tej ustawie znalazły potwierdzenie w części niemieckiego kodeksu cywilnego z 1900 r., zawierającej prawo małżeńskie. Z przepisów tych wynika, że ważne z punktu widzenia prawa świeckiego małżeństwo zawarte być może tylko przed urzędnikiem stanu cywilnego, zaś małżeństwo zawarte z pominięciem tego urzędnika jest nieważne. Nieważne przeto z punktu widzenia prawa świeckiego jest małżeństwo, zawarte w kościele, jeżeli nie było ono poprzedzone przez ślub cywilny, udzielony przez urzędnika stanu cywilnego, a ksiądz, któryby udzielił ślubu kościelnego bez przedstawienia mu dowodu, że ślub cywilny został już zawarty, popełniłby wykroczenie, za które podlegałby ukaraniu (§ 67 ustawy z 1875 r.).

W czasie okupacji województw poznańskiego, pomorskiego i śląskiego stosowali Niemcy wobec Polaków, jak wszyscy wiemy, najróżnorodniejsze szykany i o ile wogóle pozostawiali ich przy życiu, utrudniali im je na każdym kroku. Między innymi urzędnicy stanu cywilnego na rozkaz z góry odmawiali Polakom udzielania ślubu cywilnego, bez którego — jak wyżej wspomniano — zawarcie ważnego, przez prawo świeckie uznanego małżeństwa jest niemożliwe. Wprawdzie jeden z paragrafów wspomnianej ustawy z 1875 r. głosi, że wrazie gdyby urzędnik stanu cywilnego odmówił dokonania czynności, do której jest obowiązany, można wnieść zażalenie do właściwego sądu powiatowego, który go do tego zmusi, lecz wszyscy zdajemy sobie sprawę, że w ustroju hitlerowskim żaden sąd nie ośmieliłby się zmuszać urzędnika stanu

cywilnego do udzielenia Polakom ślubu cywilnego, skoro niemiecka władza administracyjna, chociaż wbrew wyraźnym przepisom ustawowym, dała mu odmienne polecenie. To też Polacy, którym odmówiono udzielenia ślubu cywilnego, nie wnosili żadnych zażaleń do sądu powiatowego, wiedząc dobrze, że ta droga do celu ich nie doprowadzi. Nie chcąc zaś żyć ze sobą bez ślubu, prosili swego proboszcza o udzielenie im ślubu kościelnego. Księża, chociaż świadomi byli tego, że udzielając ślubu kościelnego bez uprzedniego zawarcia przez nowożeńców ślubu cywilnego, narażają się w istniejących wówczas warunkach conajmniej na obóz karny, jeżeli nie na śmierć, ślubów potajemnie udzielali.

Wreszcie okupacja się skończyła. I oto osoby, które w swoim czasie zawarły tylko śluby kościelne, zgłaszają się obecnie do polskich urzędników stanu cywilnego, by chociaż post factum dopełnić przepisów ustawowych i uzyskać dodatkowo śluby cywilne, otrzymują je i w ten sposób sankcjonują swe małżeństwa także w obliczu prawa świeckiego. Ale nie wszyscy mogą lub chcą to uczynić. Nie mogą tego uczynić ci, którzy w międzyczasie zmarli, nie czynią zaś tego niektórzy przez niedbalstwo inni zaś dlatego, że zawarte małżeństwo stało się dla nich z tych czy innych powodów uciążliwe, pragnęliby się rozejść i zawrzeć nowe małżeństwo z inną już osobą.

Zaszedł właśnie niedawno taki wypadek, że do polskiego urzędnika stanu cywilnego zgłosiła się pewna kobieta z żądaniem udzielenia jej ślubu cywilnego nie z tym mężczyzną, z którym w czasie okupacji wzięła ślub kościelny, lecz z innym kandydatem na małżonka. Dla urzędnika stanu cywilnego powstała więc kwestia, czy w tych warunkach wolno mu udzielić ślubu cywilnego, czy też musi go odmówić. Zdecydował się odmówić. Czy postąpił słusznie?

Z przepisów ustawy z 1875 r. i odnośnych przepisów kodeksu cywilnego wynika niewątpliwie, że ślub kościelny zawarty bez poprzedniego ślubu cywilnego jest z punktu widzenia tych przepisów nieważny. W tych jednak okolicznościach, w jakich z pominięciem tych przepisów zawierane były przez Polaków w czasie okupacji niemieckiej tylko śluby kościelne, nie można stanąć na takim formalno-prawnym stanowisku. Byłoby to poniekąd wyznawaniem zasady „pereat mundus, fiat iustitia" — niechaj ginie świat byleby prawu stało się zadość. Stanowisko takie doprowadziłoby bowiem w konsekwencji do tego, że w przypadku, gdy np. mężczyzna po zawarciu z konieczności tylko ślubu kościelnego zmarł nie doczekawszy się końca okupacji, a tym samym nie miał możności dopełnienia przepisów ustawowych i zawarcia chociażby dodatkowo ślubu cywilnego, dzieci zrodzone z tego małżeństwa musiałyby być uznane za dzieci nieślubne i ani one ani też ich matka nie byłyby ustawowymi jego spadkobiercami, a dzie-

dziczyłyby po nim nie najbliższe mu osoby — żona i dzieci — lecz dalsi krewni, gdyby zmarł bez testamentu. W ten sposób skutki bezprawnego i haniebnego działania władz okupacyjnych, odmawiających udzielania Polakom przepisanych przez prawo ślubów cywilnych, spadłyby na osoby niewinne, pozbawiając je przyrodzonych im praw.

Jak wiadomo przed wprowadzeniem obowiązkowych ślubów cywilnych ustawą z 1875 r. istniały na obszarze b. dzielnicy pruskiej dla tamtejszej katolickiej ludności tylko śluby kościelne. Ludność była do nich przyzwyczajona tak dalece, iż nawet po wprowadzeniu w wyniku tzw. walki o kulturę (Kulturkampf) z lat 1870—1871 r. obowiązkowych ślubów cywilnych, uważała śluby te raczej za formalność rejestracyjną, którą należało załatwić, a istotą pozostawał dla niej zawsze ślub kościelny. Było więc rzeczą zupełnie naturalną, że osoby, którym niemiecki urzędnik stanu cywilnego odmówił udzielenia ślubu cywilnego, zwracały się do swego proboszcza i od niego otrzymywały ślub kościelny. Cóż innego osoby te mogły uczynić, jeżeli ich przekonaniom moralnym nie odpowiadało współżycie ze sobą bez ślubu? Mogły wprawdzie wnieść zażalenie na urzędnika stanu cywilnego do właściwego sądu powiatowego, który miał prawo zmusić tego urzędnika do wypełnienia obowiązku i udzielenia ślubu. Ale, o czym była już wzmianka wyżej, takie zażalenie nie odniosłoby żadnego skutku. W ustroju hitlerowskim żaden sąd nie zdobyłby się na odwagę wydania urzędnikowi stanu cywilnego takiego nakazu, a urzędnik ten nakazu takiego nawetby nie usłuchał, skoro miał inne instrukcje od przełożonej władzy administracyjnej. Ta więc teoretycznie istniejąca droga zażalenia sądowego była, praktycznie biorąc, dla Polaków podczas okupacji zamknięta.

Zawierając więc po odmowie niemieckiego urzędnika stanu cywilnego tylko ślub kościelny i nie stosując się przez to samo do przepisów ustawowych, Polacy w czasie okupacji działali z konieczności, nie mając innego wyjścia, by połączyć się ze sobą węzłem małżeńskim. Jedna zaś z zasad prawa rzymskiego głosi: „necessitas frangit legem" — konieczność łamie prawo. Zasada ta sankcjonuje więc bezprawne lub nielegalne działanie, jeżeli wywołane ono było koniecznością. Ten wypadek zachodzi właśnie tutaj.

Dlatego też dojść trzeba do przekonania, że zawierając podczas okupacji tylko ślub kościelny bez zawarcia poprzednio ślubu cywilnego w przypadku, gdy niemiecki urzędnik stanu cywilnego udzielenia ślubu cywilnego odmówił, Polacy działali z konieczności wbrew ustawie i że ta właśnie konieczność w działaniu powoduje, iż ślub kościelny jest ważny także z punktu widzenia prawa świeckiego.

W danych warunkach ślub kościelny ważny jest wobec państwa nie z tego powodu, że prawo kanoniczne uważa tylko ślub kościelny za ważny, a współżycie małżonków bez takiego ślubu lub tylko na zasadzie ślubu cywilnego za konkubinat, ważny on jest wobec państwa dlatego, że stanowi jedyną w danych warunkach możliwą namiastkę ślubu cywilnego, nakazanego przez prawo świeckie.

Słusznie więc postąpił polski urzędnik stanu cywilnego, gdy odmówił udzielenia ślubu cywilnego kobiecie, która po zawarciu podczas okupacji z konieczności tylko ślubu kościelnego obecnie zwróciła się do niego o udzielenie jej ślubu cywilnego z innym mężczyzną niż ten, z którym poprzednio zawarła ślub kościelny, skoro jednocześnie nie przedstawiła dowodu na to, że poprzednio zawarte małżeństwo przestało istnieć bądź na skutek śmierci jej męża bądź na mocy wyroku sądowego, który rozwiązał lub unieważnił małżeństwo.

Po odmowie polskiego urzędnika stanu cywilnego kobieta ta ma prawo wnieść zażalenie na urzędnika do właściwego sądu powiatowego (§ 11 ust. 3 ustawy z 6 lutego 1875 r. o urzędowym stwierdzaniu stanu cywilnego i o zawieraniu małżeństw), domagając się wydania temu urzędnikowi polecenia udzielania jej n o w e g o ślubu cywilnego, a sąd ten po rozważeniu sprawy albo potwierdzi stanowisko zajęte przez urzędnika, a tym samym uzna za ważny z punktu widzenia prawa świeckiego zawarty przez nią w czasie okupacji ślub kościelny, albo też, nie uznając ważności tego ślubu, poleci urzędnikowi udzielenia jej ślubu cywilnego z innym mężczyzną niż ten, z którym zawarła uprzednio ślub kościelny. Tą drogą zasadnicza kwestia ważności czy nieważności wobec państwa ślubu kościelnego, zawartego przez tę kobietę podczas okupacji, byłaby rozstrzygnięta drogą pośrednią. Istnieje jednak również droga bezpośrednia. Kobieta ta może bowiem na zasadzie art. 3 kodeksu postępowania cywilnego wnieść do sądu okręgowego, jako właściwego dla spraw małżeńskich, skargę o ustalenie przez sąd ważności lub nieważności z punktu widzenia prawa świeckiego zawartego przez nią podczas okupacji ślubu kościelnego. Ostateczny wyrok jaki po ewentualnej apelacji i kasacji zapadnie na jej skargę, będzie miarodajny dla dalszego jej postępowania. Jeżeli sąd uzna ważność ślubu kościelnego wobec państwa, pozostaje jej, o ile zechce małżeństwo swe rozwiązać, skarga o rozwód. Jeżeli zaś wyrok ten jej ślub kościelny uzna za nieważny wobec państwa, wówczas przedstawiając go urzędnikowi stanu cywilnego, uzyska ślub cywilny z innym mężczyzną niż ten, z którym zawarła ślub kościelny.

W obu przypadkach miarodajne rozstrzygnięcie kwestii ważności lub nieważności ślubów kościelnych, zawartych z konieczności przez Polaków podczas okupacji z pominięciem ślubów cy-

wilnych, należy do władz sądowych. W pierwszej instancji właściwym do orzekania byłby przy obraniu przez stronę drogi zażalenia z § 11 ust. 3 ustawy z 1875 r. sąd powiatowy, przy wniesieniu przez nią skargi o ustalenie nieważności małżeństwa sąd okręgowy. Jest rzeczą oczywistą, że kwestia ta mogłaby być przez sądy te, zwłaszcza gdyby znalazła się na wokandzie w kilku sądach, rozstrzygnięta w sposób odmienny, zanimby doszło do ostatecznego i miarodajnego wyroku Sądu Najwyższego. Do takiego bowiem rozstrzygnięcia tej kwestii, jakie znalazło wyraz w powyższych wywodach, dojść można jedynie drogą interpretacji przepisów „contra legem" — czyli wbrew ustawie, a więc interpretacji stosowanej bardzo rzadko i tylko w wyjątkowych zupełnie okolicznościach, które tutaj właśnie zachodzą.

Aby zaś uchronić zainteresowanych obywateli przed rozbieżnością orzecznictwa sądowego w kwestii, która może wypłynąć każdego czasu nietylko pod bezpośrednim ich wpływem (drogą zażalenia z § 11 ust. 3 ustawy z 1875 r. lub skargi o ustalenie), lecz także pośrednio przy sprawach o dziedziczenie po zmarłym w międzyczasie małżonku, który po zawarciu podczas okupacji z konieczności tylko ślubu kościelnego nie zdążył przed śmiercią zawrzeć dodatkowo ślubu cywilnego, byłoby pożądane aby sprawa ta znalazła definitywne i szybkie uregulowanie w drodze ustawodawczej. Ponieważ nasze nowe prawo małżeńskie wprowadza od 1.I.1946 r. wszędzie obowiązkowe śluby cywilne, jako jedynie ważne z punktu widzenia prawa państwowego, ustosunkowanie się ustawodawcze do „tajnych ślubów kościelnych", zawartych w czasie okupacji na obszarze b. zaboru pruskiego, jest w interesie obywateli, którzy śluby takie pozawierali, konieczne i właśnie w ich interesie ustawodawstwo powinno śluby te uznać za ważne również w świetle prawa świeckiego. Stwierdzić przy tym należy, że analogiczny tok myśli, jaki w powyższych wywodach doprowadził do tej konkluzji, znalazł już wyraz w ustawodawstwie Rządu Tymczasowego, a mianowicie w art. 20 ustawy z 6 maja 1945 r. o majątkach opuszczonych i porzuconych (poz. 97 Dz. Ust.), przepis ten bowiem stanowi, że małżonek może żądać wprowadzenia w posiadanie majątku opuszczonego „bez względu na to, czy związek małżeński został zawarty w formie prawem przepisanej". Analogicznie sformułowany przepis art. 2 ustawy z 23 lipca 1945 r. o zasiłkach i pomocy dla osób pozostałych po uczestnikach ruchu podziemnego i partyzanckiego, poległych w walce o wyzwolenie Polski spod najazdu hitlerowskiego (poz. 180 Dz. Ust.), uprawnia do pobierania zasiłków i pomocy żonę poległego.

DR MARIAN BUSZYŃSKI

ZMIANY W SYTUACJI PRAWNEJ FUNKCJONARIUSZÓW PAŃSTWOWYCH

Podstawowe obowiązki i prawa funkcjonariuszów państwowych unormowane są dotąd obowiązującą ustawą z 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej (poz. 164 Dz. Ust. R. P.) w brzmieniu zmienionym drogą późniejszych nowelizacji (poz. 606/22, 286/24, 658/30, 737/32, 661/33 Dz. Ust. R. P.). Następstwa wojny, a w szczególności dotkliwe straty poniesione w zespole urzędniczym, zatamowanie przez cały czas trwania wojny dopływu nowych, wykwalifikowanych sił, konieczne zmiany organizacyjne, uzasadnione m. in. przemianami społecznymi, a także zrozumiała potrzeba celowej selekcji przedwojennego materiału urzędniczego, tak pod kątem przedwojennej działalności, jak i zachowania się w okresie okupacji, wreszcie postulat zużytkowania w służbie państwowej pracowników, którzy w okresie konspiracji i akcji podziemnej wykazali cechy kwalifikujące ich do dalszej pracy w dziedzinie odbudowy i reorganizacji aparatu państwowego — wywołały konieczność poczynienia zasadniczych odchyleń od postanowień ustawy o państwowej służbie cywilnej z 17 lutego 1922 r. jako niedostosowanej do postulatów chwili obecnej. Odchylenia te wprowadzone zostały dekretem Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z 27 grudnia 1944 r. o tymczasowym unormowaniu stosunku służbowego i zaszeregowania funkcjonariuszów państwowych (poz. 89 Dz. Ust. R. P.).

Dekret powyższy przede wszystkim w art. 1 wyraźnie podkreśla, że stosunek służbowy i zasady zaszeregowania funkcjonariuszów państwowych, sędziów w sądownictwie powszechnym i administracyjnym, prokuratorów oraz asesorów i aplikantów sądowych, a nadto pracowników przedsiębiorstw, zakładów i instytucji państwowych, których stosunek służbowy ma charakter publiczno-prawny, powracających lub zgłaszających się ponownie do służby, regulują nadal, ze zmianami wynikającymi z dekretu, właściwe przepisy prawne, obowiązujące w dniu

1 września 1939 r. — a więc o ile chodzi o funkcjonariuszów państwowych, przepisy wspomnianej wyżej ustawy z 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej.

Postanowienia powyższego dekretu dotyczą nie tylko funkcjonariuszów państwowych, których podstawowe obowiązki i prawa unormowała ustawa z 17 lutego 1922 r., nie odnosząca się do sędziów, prokuratorów, aplikantów sądowych, nauczycieli szkół państwowych, pracowników państwowych kolei żelaznych i pracowników pocztowych — ale obejmują także z pewnymi wyjątkami sędziów w sądownictwie powszechnym i administracyjnym, prokuratorów oraz asesorów i aplikantów sądowych, a nadto pracowników przedsiębiorstw, zakładów i instytucji państwowych, których stosunek służbowy ma charakter publiczno-prawny. W rozumieniu dekretu wszystkie te osoby uważane są za funkcjonariuszów państwowych (art. 1). Postanowienia dekretu nie odnoszą się natomiast do wojska, profesorów, pomocniczych sił naukowych w państwowych szkołach akademickich i nauczycieli oraz do służby bezpieczeństwa publicznego, w tym Milicji Obywatelskiej, Straży Więziennej i Granicznej (art. 1 ust. 3).

Pierwsze zasadnicze odchylenie od przepisów ogólnych, dotychczas obowiązujących, zawiera postanowienie art. 3 dekretu że objęci dekretem funkcjonariusze państwowi, z wyjątkiem sędziów, prokuratorów, asesorów i aplikantów sądowych (art. 7), mogą być dla dobra służby przenoszeni do innych działów zarządu państwowego. Podczas gdy zatem według art. 52 ustawy z 17 lutego 1922 r. władza naczelna mogła przenosić funkcjonariuszów państwowych dla dobra służby na inne stanowiska służbowe tylko w tym samym dziale zarządu państwowego, a do innego działu zarządu państwowego tylko na własną ich prośbę — to ograniczenia powyższe obecnie już władzy nie wiążą.

W zakresie uposażenia wprowadził dekret zmianę o tyle (art. 4), że funkcjonariusz państwowy dawny, powracający lub obejmujący ponownie po dniu 22 lipca 1944 r. stanowisko, do którego przywiązana jest wyższa grupa uposażenia, niż przez niego posiadana, może otrzymać (na zarządzenie Kierownika resortu) dodatek wyrównawczy w wysokości różnicy między posiadaną, a przywiązaną do spełnianej funkcji grupą uposażenia, oraz łączące się z tą funkcją dodatki — o ile oczywista nie zostanie do tej wyższej grupy zaawansowany. Ta sama zasada została wprowadzona (art. 5 ust. 2 dekretu) i do pracowników nowych, przyjętych do służby państwowej po dniu 22 lipca 1944 r., którzy przedtym funkcjonariuszami państwowymi nie byli, o ile zostanie im powierzone stanowisko, do którego przywiązana jest wyższa grupa uposażenia, niż grupa do której zo-

stali zaszeregowani. Powyższe postanowienie dekretu stanowi odchylenie od postanowień rozporządzenia Rady Ministrów z 19 grudnia 1933 r. (poz. 781 Dz. Ust. R. P.) określających początkowe normy wynagrodzenia dla nowowstępujących do służby (§ 5).

Co do tych pracowników nowoprzyjętych po dniu 22 lipca 1944 r., wprowadził dekret ważne odchylenie od przepisów ustawy z 17 lutego 1922 r., postanawiając (art. 5 ust. 1), że pracownicy ci uważani są za stałych funkcjonariuszów państwowych w rozumieniu odnośnych przepisów służbowych, a więc w rozumieniu ustawy z 17 lutego 1922 r. Ustawa ta wprowadzając (art. 5) podział funkcjonariuszów państwowych na mianowanych na stałe i do odwołania (prowizorycznie), postanowiła, że przed pierwszym mianowaniem na stanowisko służbowe musi dany pracownik odbyć jednoroczną służbę przygotowawczą (praktykę), przy czym w wypadkach wyjątkowych władza naczelna może jednoroczny okres praktyki przedłużyć lub skrócić, albo też zezwolić na mianowanie urzędnika bez odbycia służby przygotowawczej (art. 12). Poza tym z art. 11 ustawy, oraz z opartych na niej rozporządzeń Rady Ministrów, wynika obowiązek złożenia przed mianowaniem na stałe egzaminu praktycznego. Co do pracowników zatem, którzy wstąpili do służby państwowej po dniu 22 lipca 1944 r., a przedtym funkcjonariuszami państwowymi nie byli, uczyniony został w powyższych przepisach wyłom o tyle, że w myśl art. 5 ust. 1 dekretu uważani są oni za mianowanych na stałe bez uprzedniego odbycia jednorocznej praktyki i złożenia egzaminu praktycznego.

W związku z powyższym przepisem dekretu nasuwa się przede wszystkim kwestia, czy odnosi się on do wszystkich pracowników, którzy wstąpili do służby po 22 lipca 1944 r. bez żadnego dalszego ograniczenia co do czasu, w którym wstąpienie do służby nastąpiło. W kwestii tej należałoby dojść do wniosku, że przepis powyższy odnosi się tylko do pracowników, którzy wstąpili do służby w okresie od 22 lipca 1944 r. do dnia wejścia w życie wspomnianego dekretu (art. 10 oraz art. 6 ust. 3) t. j. do dnia 29 grudnia 1944 r. jako dnia ogłoszenia dekretu, zaś o ile chodzi o tereny, które w tym dniu pozostawały jeszcze pod okupacją—do dnia wskazanego w rozporządzeniu wymienionym w ust. 3 art. 6 dekretu, jako dniu wejścia w życie dekretu na tych terenach. Dodać należy, że rozporządzenie to nie zostało jeszcze wydane. Za taką interpretacją ust. 1 art. 5 przemawia okoliczność, że przepis ten, jako przepis szczególny, wymaga interpretacji ścieśniającej i nie pozwala na rozciąganie go na wszystkich w ogóle pracowników do tej pory do służby państwowej przyjmowanych. Taka interpretacja rozszerzająca prowadziłaby bowiem do zupełnego skasowania podziału pracowników na stałych i prowizo-

rycznych (art. 5 ustawy o państwowej służbie cywilnej) — co oczywiście nie było zamierzeniem dekretu.

Rozważenia wymaga dalej kwestia, czy wymienieni pracownicy, mimo uznania ich za stałych funkcjonariuszów państwowych, mogą być pociągani do składania egzaminów praktycznych. W kwestii tej należałoby odróżnić pracowników, którym udzielono formalnego zwolnienia od złożenia egzaminu po myśli art. 8 pkt. b) dekretu, od pracowników, którzy uzyskali nominacje bez otrzymania takiego zwolnienia.

Na pierwszych z nich nie może być oczywista nałożony obowiązek składania egzaminu, skoro zgodnie z dekretem zostali oni od tego obowiązku zwolnieni. Natomiast należałoby dojść do wniosku, że nic nie stoi na przeszkodzie wymaganiu złożenia egzaminu od pracowników, którzy formalnego zwolnienia od złożenia egzaminu nie otrzymali. Wynikający bowiem z ustawy o państwowej służbie cywilnej (art. 11) oraz z odnośnych rozporządzeń Rady Ministrów, opartych na art. 11 tejże ustawy, obowiązek złożenia egzaminu ciąży na tych pracownikach nadal, skoro nie zostali oni od niego formalnie zwolnieni. Fakt zaś otrzymania przez nich nominacji, mimo że w zasadzie powinna być ona poprzedzona złożeniem egzaminu, — nie może być uznany za zwolnienie od egzaminu. Dekret z 27 grudnia 1944 r. uznaje bowiem wszystkich wymienionych w art. 5 ust. 1 pracowników za stałych — bez względu na to, czy egzamin urzędniczy złożyli, czy nie, a natomiast kwestię ewentualnego zwolnienia od egzaminu pozostawia w art. 8 uznaniu władzy naczelnej. To też okoliczność, iż dany pracownik uważany jest w myśl art. 5 ust. 1 dekretu za stałego, nie powinna stać na przeszkodzie poddaniu go egzaminowi urzędniczemu, o ile od obowiązku złożenia tego egzaminu nie został zwolniony.

Z zagadnieniem tym wiąże się też kwestia sankcyj grożących pracownikowi w razie niezłożenia egzaminu. Co do pracowników prowizorycznych, to w razie dwukrotnie niedostatecznego wyniku egzaminu zostają oni zwolnieni ze służby (§ 10 rozp. Rady Ministrów z 7 stycznia 1925 r., poz. 48 i 49 Dz. Ust. R. P.), pracownicy stali zaś, wzgl. uważani za stałych po myśli art. 5 ust. 1 dekretu nie mogliby być w takim wypadku ze służby zwolnieni. Według bowiem art. 33 ustawy z 17 lutego 1922 r. urzędnik stały może być wydalony lub usunięty ze służby jedynie na mocy tej ustawy lub orzeczenia Komisji dyscyplinarnej — ustawa zaś nie przewiduje zwolnienia ze służby urzędnika stałego z powodu niezłożenia egzaminu. Urzędnik taki mógłby być w okresie jednorocznym od dnia wejścia w życie dekretu z 27 grudnia 1944 r. zwolniony ze służby na podstawie art. 6 tego dekretu, po upływie zaś powyższego jednorocznego okresu mógłby być ewentualnie zwolniony ze służby

na podstawie art. 65a ustawy z 17 lutego 1922 r., gdyby otrzymał dwukrotnie ujemną kwalifikację roczną.

Ważne postanowienie dla pracowników kontraktowych zawiera ust. 4 art. 5 dekretu, według którego pracownicy ci będą traktowani na równi ze stałymi funkcjonariuszami państwowymi pod względem obciążeń i zwolnień z tytułu podatków i innych opłat publiczno-prawnych, oraz pod względem korzystania ze wszelkich świadczeń, przysługujących stałym funkcjonariuszom państwowym. Przepis powyższy uzasadnia zatem zwolnienie pracowników kontraktowych m. in. od opłacania podatku od wynagrodzeń, wprowadzonego dekretem z 18 sierpnia 1945 r. (poz. 220 Dz. Ust. R.P.) w miejsce podatku dochodowego od uposażeń, od którego opłacania zostali funkcjonariusze państwowi zwolnieni przepisem art. 8 ustawy uposażeniowej.

Zasadnicze odchylenie od postanowień dotychczasowych wprowadzone zostało przepisem art. 6 dekretu, według którego w ciągu roku od daty wejścia w życie dekretu władza naczelna (a więc nie władza niższa) może zmienić (zatem podwyższyć lub obniżyć) grupę uposażenia i stanowisko służbowe funkcjonariusza, przenieść go w stan spoczynku lub zwolnić ze służby, bez zachowania warunków i terminów przewidzianych w dotąd obowiązujących przepisach, a więc m. in. w ustawie z 17 lutego 1922 r. Według ust. 2 wspomnianego art. 6 zwolnienie ze służby może nastąpić po uprzednim 3-miesięcznym wypowiedzeniu. Jak już zaznaczono, ust. 3 art. 6 dekretu przewiduje wydanie rozporządzenia, mającego ustalić początek biegu wspomnianego wyżej jednorocznego terminu dla tych obszarów, które w dniu wydania dekretu pozostawały jeszcze pod okupacją.

Odchylenia od dotychczasowych przepisów wprowadził również art. 8 dekretu nadając właściwym władzom naczelnym na okres trzech lat od daty wejścia w życie dekretu (ust. 3 art. 6 i art. 10) prawo zaliczania funkcjonariuszów państwowych do wyższych kategorii i grup uposażenia bez względu na posiadane wykształcenie i prawo zwalniania funkcjonariuszów państwowych od składania egzaminów urzędniczych. Podczas gdy zatem według postanowień art. 11 ustawy z 17 lutego 1922 r. mianowanie na stanowiska I kategorii osób nie posiadających wymaganego wyższego wykształcenia wymagało zgody Prezesa Rady Ministrów, a również i zwolnienie od obowiązku złożenia egzaminów praktycznych kandydatów na stanowiska I i II kategorii według rozporządzenia Rady Ministrów z 19 grudnia 1935 r. (poz. 592 Dz. Ust. R.P.) uzależnione było od takiej zgody — to obecnie przez czas trwania powyższego trzyletniego okresu ograniczenia te nie obowiązują.

MIECZYSŁAW OCZKOWSKI

ZMIANY W ORGANIZACJI I ZAKRESIE DZIAŁANIA WŁADZ ADMINISTRACJI OGÓLNEJ

I

Wojewodowie i starostowie czy Urzędy wojewódzkie i starostwa?

W naszej praktyce administracyjnej, jak również w interesującej się tymi zagadnieniami opinii publicznej powstała wątpliwość, czy władzami administracji ogólnej I i II instancji, a więc — nie umniejszając znaczenia innych władz i urzędów — podstawowymi w województwach i powiatach administracyjnymi władzami rządowymi są obecnie „wojewodowie i starostowie" czy też „urzędy wojewódzkie i starostwa".

Skąd powstało to zagadnienie, co ono oznacza i jak się ma sprawa w istocie? A następnie, czy i jakie zmiany zaszły w dotychczasowym ustroju władz, o których tutaj mowa?

I. Regulujące te sprawy rozporządzenie Prezydenta R.P. z dn. 19 stycznia 1928 r. o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej, którego jednolity tekst został ogłoszony w Dzienniku Ustaw R.P. Nr 80, poz. 555 z 1936 r., stanowi wyraźnie w art. 2, że władzami administracji ogólnej są wojewodowie, Komisarz Rządu na m. st. Warszawę, starostowie powiatowi i starostowie grodzcy. W art. 5 określa ono bliżej charakter władzy wojewodów i starostów stanowiąc, że działają oni pod osobistą odpowiedzialnością, samodzielnie i jednoosobowo z zastrzeżeniem kolegialnego załatwiania spraw w niektórych przypadkach, których tutaj nie będziemy poruszać, gdyż nie mają one znaczenia dla sprawy. Dalej w art.art. 9 i 65 jest mowa o tym, że wojewodowie i starostowie są na obszarze województwa czy powiatu przedstawicielami Rządu i szefami administracji ogólnej. Natomiast urzędy wojewódzkie i starostwa są organami pomocniczymi wojewodów i starostów, przy pomocy których działają oni jako szefowie

administracji ogólnej, Wynika to tak z poprzednio przytoczonych artykułów, jak niewątpliwie z art. 28 i 68. Stąd też urzędy te nie posiadają same przez się żadnej władzy, a poszczególni urzędnicy występując na zewnątrz lub wydając decyzje i zarządzenia działają w imieniu wojewody lub starosty i tylko w miarę otrzymanych od nich upoważnień. Niektórych uprawnień nie wolno wojewodzie (staroście) przekazywać swoim urzędnikom, np. uprawnień przedstawiciela Rządu (art. 26 ust. 2, odnoszący się analogicznie i do starosty).

Wytworzona odpowiednio do tego podłoża prawnego praktyka administracyjna nie nasuwała przed wojną nikomu żadnych wątpliwości. Było to zgodne z panującą w naszej administracji rządowej zasadą jednoosobowości władz wykonawczych. Nie wszystkie wprawdzie przepisy prawne o ustroju tych władz — powiedzmy to odrazu — równie konsekwentnie i szczegółowo tę zasadę przeprowadzały. Np. władzami skarbowymi były „urzędy skarbowe", pomimo że przecież i tutaj w znaczeniu faktycznym i prawnym władzą był kierownik tego urzędu, a urząd sam zasadniczo tylko jego organem pomocniczym. Podobnie — w organizacji niektórych innych urzędów. Przyczyną braku precyzji i pozornej sprzeczności z zasadą jednoosobowości władz w tych przepisach było to, że nie zajmowały się one tak szczegółowo zagadnieniem wewnętrznego ustroju odnośnych władz i urzędów, jak to czyni wspaniale — i prawie że wyłącznie — rozporządzenie z 19 stycznia. Przyczyna druga, mniejsza, była ta, że autorzy innych przepisów ustrojowych, nie dysponując dla urządzanych przez siebie władz takimi nazwami, jak przekazane nam przez tradycję i zastosowanie do władz administracji ogólnej „wojewoda" i „starosta", woleli użyć ogólnikowej nazwy „urząd. . . . . taki to a taki", prawdziwą zaś władzę, kierownika tego urzędu, pozostawić w legislacyjnym cieniu.

II. Sprawa przestała być tak jasną z chwilą wydania i wejścia w życie — już w obecnym okresie,. okresie odbudowy naszej administracji — dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 21 sierpnia 1944 r. o trybie powołania władz administracji ogólnej I i II instancji, ogłoszonego w Dzienniku Ustaw R.P. Nr 2, poz. 8 z 1944 r. Dekret ten w art. 1 i 7 mówi, że *jako organa wykonawcze administracji ogólnej I i II instancji działają urzędy wojewódzkie i starostwa powiatowe, których kierownikami są wojewodowie i starostowie.* W dalszych zaś artykułach zawiera on postanowienia o trybie powoływania i odwoływania wojewodów i starostów oraz o stosunku ich do wojewódzkich, powiatowych, miejskich i gminnych rad narodowych, będących z Krajową Radą Narodową na czele tymczasowymi organami (raczej władzami!) ustawodawczymi i samo-

rządowymi o kompetencjach m. in. kontrolnych w stosunku do władz administracyjnych rządowych (art.art. 1 i 28 ustawy z dnia 11.IX.1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych, Dz. U.R.P. Nr 5 poz. 22).

III. Czy istotnie wprowadza to do dotychczasowego stanu prawnego zmianę tego rodzaju, że już nie „wojewoda" i „starosta", lecz „urząd wojewódzki" i „starostwo" są władzami administracji ogólnej?

Tak nie jest. Na podstawie wywodu, który jest przedstawiony poniżej, należy dojść do wniosku, że autorzy omawianego dekretu ani świadomie ani nieświadomie nie zmierzali do takiej zmiany oraz że jej nie wprowadzili. Użycie zaś w dekrecie jednych nazw zamiast drugich należy przypisać brakowi troski ustawodawcy do rozróżnienia i precyzowania omówionych wyżej pojęć oraz nieuzgodnieniu pod tym względem dekretu z rozporządzeniem z 19 stycznia. Nie będziemy się temu „pośpiechowi" ustawodawczemu dziwić, jeśli weźmiemy pod uwagę, że dekret jest jednym z pierwszych aktów ustawodawczych obecnego okresu, że powstał on w warunkach i chwili, gdy walczyliśmy jeszcze o wyzwolenie Kraju od najeźdzcy i zaczynali dopiero budować polityczne i administracyjne zręby naszego nowego życia państwowego, w chwili, gdy natychmiastowe wydanie niezbędnych norm, a nie powolne ich dociąganie pod względem legislacyjnym było wymogiem życia. Stąd też i w tym dekrecie i w innych aktach ustawodawczych są niewątpliwie pewne braki techniczno-prawne, zwłaszcza pod względem skoordynowania tych aktów z wydanym poprzednio, a obowiązującym ustawodawstwem. Będzie rzeczą późniejszego okresu usunięcie tych niezgodności i braków. Tymczasem zaś chodzi o to, by odnośne przepisy właściwie rozumieć i stosować.

IV. Za przytoczonym powyżej rozumieniem i interpretacją art. art. 1 i 7 dekretu z 21 sierpnia przemawiają następujące argumenty:

1. Ustawodawstwo z okresu sprzed 1 września, a ściśle biorąc sprzed 6 września 1939 r. nie zostało uchylone i obowiązuje nadal z wyjątkiem:

a) Konstytucji Kwietniowej, która jako narzucona Narodowi została w Manifeście Lipcowym PKWN — Dz. U.R.P. Nr 1 z 1944 r. uznana za nieobowiązującą. W jej miejsce wstąpiła przywrócona do mocy prawnej Konstytucja Marcowa;

b) tych ustaw, dekretów i rozporządzeń, które rodząc się z Konstytucji Kwietniowej opierały swoją treść i byt na niej lub na jej podstawowych założeniach, odmiennych od Konstytucji Marcowej. Należą tu np. ostatnie ordynacje wyborcze;

c) tych ustaw, dekretów i rozporządzeń, które całkowicie lub częściowo zostały uchylone albo zmienione przez poszczególne ustawy i dekrety 1944—1945 r.: 1) formalnymi klauzulami derogacyjnymi; 2) wprowadzeniem postanowień, które w treści swej regulują odnośne materie, wyraźnie inaczej niż w dotychczasowych przepisach.

2. Rozporządzenie z 19 stycznia, wydane w okresie działania Konstytucji Marcowej i całkowicie zgodne z jej duchem i postanowieniami, nie zostało żadnym z wydanych dotychczas aktów ustawodawczych uchylone. Obowiązuje więc ono nadal z zastrzeżeniem dość licznych zmian wprowadzonych w sposób określony wyżej w pkcie 1c 2). Najważniejsze z nich są omówione w drugiej części niniejszych uwag.

3. Nie ma jednak wśród tych zmian zmiany art. 2 ust. 1 i art. 5 ust. 1 omawianego rozporządzenia. W szczególności nie wprowadził zmiany tych artykułów dekret z 21 sierpnia, gdyż:

a) jakkolwiek w art.art. 1 i 7 używa na oznaczenie władz administracji ogólnej nazw „urząd wojewódzki" i „starostwo", to jednak nie stanowi w dalszej swej treści nic w przedmiocie, jakie kolegia są tymi władzami, z kogo się one składają, jak działają i t. d., jak to np. czyni dekret z dn. 23.XI.1944 r. o org. i zakr. dział. samorządu terytorialnego w odniesieniu do wydziałów wojewódzkich i powiatowych (Dz. U.R.P., poz. 74, 1944 r. art.art. 9—23);

b) w dalszej swej treści, mówiąc o powoływaniu i odwoływaniu władz admin. ogólnej, o ich zależności służbowej i stosunku do rad, używa dekret i to wyłącznie nazw: „wojewoda" i „starosta";

c) ani tendencja demokratyzacji naszego ustroju, ani chyba żadne inne względy polityki państwowej nie uzasadniałyby zastąpienia władz wykonawczych jednoosobowych przez kolegialne. Przeciwnie! Z jednej strony, uzależnienie tych jednoosobowych władz od czynnika społecznego, rad narodowych — przez wprowadzenie nad nimi kontroli tych rad, z drugiej zaś — utrzymanie właśnie jednoosobowości może stworzyć mocny a demokratyczny aparat administracji Państwa.

4. Słuszność takiego rozumienia i interpretacji dekretu potwierdzają liczne późniejsze akty ustawodawcze używając jako nazwy władz administracji ogólnej terminów „wojewoda" i „starosta" (patrz. Dz. U.R.P. z 1944 r. Nr 9, poz. 49, art. 5, nr 14, poz. 74, art. 29; z 1945 r.: Nr 1, poz. 3 § 12, Nr 10, poz. 52, § 6, Nr 10, poz. 53, §§ 4 i 11, Nr 11, poz. 59, art. 5 i Nr 21 poz. 128 §§ 4, 7 i 10). Potwierdza to również szereg oficjalnych wypowiedzi Rządu i jego członków oraz zdaje się skłaniać ku temu praktyka Ministerstwa Administracji Publicznej.

V. Nadal więc wojewodowie i starostowie a nie nieokreślone bliżej kolegia są władzami administracji ogólnej — czy to będzie chodziło o ich wystąpienia na zewnątrz jako przedstawicieli Rządu i szefów administracji ogólnej, czy o wzajemne stosunki z innymi władzami rządowymi i samorządowymi, czy wreszcie o działalność wewnętrzno-administracyjną. Urzędy wojewódzkie zaś i starostwa są zupełnie tak samo jak dotychczas ich organami pomocniczymi, które, wobec ogromu zadań i obowiązków wojewody i starosty, stanowią ich niezbędne uzupełnienie i spełniają bardzo poważną rolę w życiu naszej administracji. Zródłem jednak ich działalności, a tam, gdzie występują na zewnątrz i wydają decyzje i zarządzenia, źródłem ich władzy jest władza szefów. Powinno to znaleźć swój wyraz w ponownym wprowadzeniu pieczęci, nagłówków pism i t. p. z napisami wskazującymi na jednoosobowość organu, dla aktów i pism podpisywanych przez wojewodę (starostę) lub przez zastępującego go wicewojewodę (wicestarostę). Poza tym powinien wojewoda (starosta) w granicach obowiązujących przepisów prawnych, a zwłaszcza rozporzadzeń Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie wewnętrznej organizacji urzędów wojewódzkich i starostw (Dz. U.R.P. poz.poz. 464 i 724 z 1930 r. oraz 611 z 1931 r.) uregulować w drodze pisemnych zarządzeń, komu z urzędników i w jakim zakresie przysługuje w jego imieniu prawo decyzji i podpisu.

II

Zmiany istotne

Następujące ważniejsze zmiany wprowadziło nowe ustawodawstwo do przedmiotu, który jest uregulowany Rozporządzeniem z 19 stycznia.

Do art. 1. Podział terytorialny Państwa dla celów administracji ogólnej uległ w stosunku do stanu z dn. 31.VIII.1939 r. poważnym zmianom. Dekretami z dn. 30.III. i 7.VII.1945 r. Dz. U.R.P., Nr 11, poz. 57 i Nr 27, poz. 168 zostały utworzone województwa: gdańskie i rzeszowskie. Pośrednio, artykułem 2 ustawy z dn. 11.IX.1944 r. o org. i zakr. dział. rad narodowych (Dz. U.R.P. Nr 5 poz. 22) zostało utworzone województwo grodzkie łódzkie. Dekrety Dz. U.R.P. poz.poz. 38, 159, 160 i 167 z 1945 r. wprowadziły szereg zmian w granicach istniejących już województw oraz w podziale ich na powiaty. Zaszły również zmiany w podziale na gminy. Poza tymi zmianami niejako wewnętrznymi zaszły dalsze, wynikające ze zmiany granic Państwa. Na wschodzie odpadło całkowicie lub częściowo kilka województw, na zachodzie zaś, na Ziemiach Odzyskanych powstały nowe tzw. obecnie okręgi pełnomocników Rządu R.P., przy czym podział tych nowych ziem na

województwa i powiaty nie jest jeszcze uregulowany w drodze ustawowej. Należy tu jeszcze nadmienić, że podział administracyjny, wprowadzony przez okupanta został uchylony artykułem 11 dekretu z 21 sierpnia. Całość obecnego podziału na województwa i powiaty przedstawia załączony w końcu spis.

Do art.art. 7 i 64. Jak już wyżej wspomniano, uległ zmianie tryb powoływania wojewodów i starostów. Tryb odwoływania — także. Art.art. 1, 2, 7 i 8 dekretu z 21 sierpnia postanawiają, że wojewoda jest mianowany przez Rząd (Radę Ministrów) na podstawie wniosku Ministra Administracji Publicznej i opinii wojewódzkiej rady narodowej, starosta — przez Ministra Administracji Publicznej na podstawie wniosku wojewody i opinii powiatowej rady narodowej. Odwołanie następuje w podobny sposób.

Do art. 27. Nastąpiły poważne zmiany w zakresie działania wojewodów i starostów jako szefów administracji ogólnej. W zakresie działania ministerstw — także. Nie wszystkie jednak zmiany zaszłe u władz centralnych spowodowały odpowiednie przesunięcia w zakresie działania władz admin. ogólnej. Następnie nie wszystkie zmiany wprowadzone zostały w życie na podstawie przepisu ustawy, dekretu lub rozporządzenia. Niektóre z nich zostały zastosowane bez takiego przepisu. Stąd też nie wszystkie można już obecnie ustalić i ująć.

Omówimy ważniejsze ze zmian, tak odnoszące się do władz administracji ogólnej jak i zainteresowanych ministerstw.

1) Zakres działania b. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych a obecnie Administracji Publicznej

u l e g ł z w i ę k s z e n i u:

a) przez włączenie doń z zakresu działania b. Ministerstwa Wyznań Relig. i Oświecenia Publ. spraw wyznaniowych. We władzach admin. ogólnej nie spowodowało to zmian, gdyż sprawy te i poprzednio do nich należały;

b) przez podporządkowanie Ministrowi Administracji Publicznej Państwowego Urzędu Repatriacyjnego, utworzonego na podstawie dekretu z dn. 7.X.1944 r. Dz. U.R.P. Nr 24 poz. 145 z 1945 r. (jednolity tekst). Władze terenowe tego urzędu nie wchodzą w skład władz admin. ogólnej I i II instancji;

u l e g ł z m n i e j s z e n i u:

c) przez utworzenie Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego i przekazanie mu spraw o tej samej nazwie oraz spraw kontroli prasy i widowisk. Te ostatnie są załatwiane przez Główne Biuro Kontroli Prasy, Widowisk i Publikacyj przy Min. Bezp. Publ. Nawiasem dodamy tu, że Ministerstwo to przejęło również od Ministerstwa Sprawiedliwości nadzór nad więziennictwem. W terenie działa Min. Bezp. Publ. przez podległe mu, a nie wchodzące w skład władz

admin. ogólnej wojewódzkie i powiatowe urzędy bezpieczeństwa publicznego oraz przez organa Milicji Obywatelskiej;

d) przez utworzenie Ministerstwa Odbudowy na podstawie dekretu z dn. 24.V.1945 r., Dz. U.R.P. Nr 21 poz. 123 — i przekazanie mu spraw budowlanych. Jeśli idzie o władze admin. ogólnej, to sprawy te należą do nich nadal w obydwu instancjach;

e) przez utworzenie na terenie stolicy dla prac w zakresie jej odbudowy Biura Odbudowy Stolicy przy Prezydencie m. st. Warszawy na podstawie dekretu z dn. 24.V.1945 r., Dz. U.R.P. Nr 21, poz. 124. Biuro to nie wchodzi w skład stołecznych władz admin. ogólnej;

f) przez utworzenie Ministerstwa Informacji i Propagandy na podstawie dekretu z dn. 7.IX.1944 r. Dz. U.R.P. Nr 4 poz. 20 i przekazanie mu spraw prasowych. Sprawy te odeszły również z zakresu działania władz adm. ogólnej I i II instancji i należą obecnie do podległych Ministerstwu Inf. i Prop., a nie wchodzących w skład władz admin. ogólnej wojewódzkich urzędów i powiatowych oddziałów informacji i propagandy;

g) przez utworzenie Głównego Urzędu Pomiarów Kraju przy Prezydium Rady Ministrów na podstawie dekretu z dn. 30.III.1945 r., Dz. U.R.P., Nr 11, poz. 58 i powierzenie mu spraw administracji miernictwa i pomiarów Kraju. Jeśli idzie o władze admin. ogólnej, to sprawy te należą do nich nadal w obydwu instancjach;

h) przez przekazanie Prezydium Rady Ministrów spraw statystyki państwowej (Głównego Urzędu Statystycznego).

2) Zakres działania b. Ministerstwa Przemysłu i Handlu a obecnie — Przemysłu uległ zmniejszeniu przez powołanie do życia ministerstw Aprowizacji i Handlu oraz Żeglugi i Handlu Zagranicznego. We władzach admin. ogólnej — stan bez zmian.

3) W dziale Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych nastąpiły zmiany następujące:

a) uległ zmniejszeniu zakres działania M.R. i R.R. przez utworzenie Ministerstwa Aprowizacji i Handlu i przekazanie mu spraw aprowizacyjnych. We władzach admin. ogólnej stan bez zmian, tj. sprawy te nadal należą do zakresu działania tych władz;

b) dalszemu zmniejszeniu uległ zakres działania M.R. i R.R. przez utworzenie Ministerstwa Lasów, które przejęło zarząd lasów państwowych i przekazanych Państwu niektórych prywatnych (dekret z dn. 12.XII.1944 r. Nr 15 poz. 82), sprawy ochrony lasów nieprzekazanych oraz sprawy łowieckie. Od władz admin. ogólnej odeszły sprawy ochro-

ny lasów, tj. czynności wojewódzkich inspektorów ochrony lasów i powiatowych komisarzy o.l. oraz sprawy łowieckie;

c) utworzone zostały odrębne, wojewódzkie i powiatowe urzędy ziemskie na podstawie dekretu z dn. 15.VIII.1944 r. Dz. U.R.P. Nr 2 poz. 4. Urzędy te przejęły od władz admin. ogólnej sprawy opieki państwowej nad rolnictwem oraz sprawy reformy rolnej;

d) utworzone zostały odrębne urzędy wodno-melioracyjne, które przejęły od starostw sprawy melioracyj podstawowych i szczegółowych oraz sprawy ochrony przed powodzią. Urzędy te obejmują swoją działalnością z reguły dwa lub więcej powiatów. W II instancji podlegają one wojewódzkim urzędom ziemskim.

4) Uległ zmniejszeniu zakres b. Ministerstwa Opieki Społecznej (obecnie Pracy i Opieki Społecznej) przez przekazanie administracji zdrowia publicznego Ministerstwu Zdrowia, utworzonemu na podstawie dekretu z dn. 11.IV.1945 r., Dz. U.R.P., Nr 12, poz. 63. We władzach admin. ogólnej — stan bez zmian, tj. nadal służba zdrowia wchodzi w skład urzędów wojewódzkich i starostw.

5. Z działu Ministerstwa Komunikacji odeszły od władz admin. ogólnej obydwu instancji: sprawy rejestracji pojazdów mechanicznych i prawa jazdy. Sprawy te należą obecnie do zakresu działania odrębnych urzędów: wojewódzkich i powiatowych urzędów samochodowych. Urzędy te podlegają Państwowemu Urzędowi Samochodowemu przy Ministerstwie Komunikacji;

6) Zakres działania b. Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego a obecnego Oświaty uległ zmniejszeniu przez przekazanie spraw wyznaniowych Ministerstwu Administracji Publicznej (p. uwaga powyżej w pkcie 1a) oraz przez utworzenie Ministerstwa Kultury i Sztuki na podstawie dekretu z dn. 15.IX.1944 r., Dz. U.R.P., Nr 5, poz. 25. Ministerstwo to przejęło sprawy kultury i sztuki, ochrony zabytków itp. We władzach admin. ogólnej w związku z tym zmian zakresu działania nie ma.

7. Zakres działania władz admin. ogólnej obydwu instancji uległ zwiększeniu przez przekazanie im spraw rejestracji szkód wojennych. Sprawy te centralnie są załatwiane przez Biuro Odszkodowań Wojennych przy Prezydium Rady Ministrów (poprzednio Ministerstwo Odszkodowań Wojennych).

Do art.art. 40—63. Zawarte w tych artykułach przepisy określające: a) organizację tj. ustrój i sposób działania rady wojewódzkiej i wydziału wojewódzkiego jako tymczasowych organów, powołanych do czasu zorganizowania samorządu wojewódzkiego, b) zakres uprawnień tej rady i wydziału w sprawach nadzoru nad samorządem terytorialnym niższych stopni — przestały obowiązywać w związku z wejściem w życie ustawy z dn. 11.IX.

1944 r. o org. i zakr. dział. rad narodowych, Dz. U.R.P., Nr 5, poz. 22 oraz dekretu z dn. 23.XI.1944 r. o org. i zakr. dział. samorządu terytorialnego, Dz. U.R.P. Nr 14 poz. 74. Pozostają natomiast nadal w mocy przepisy art.art. 40—63 o współdziałaniu „wojewódzkich organów kolegialnych", którymi są obecnie wojewódzkie rady narodowe i wydziały, powołane zgodnie z cyt. wyż. ustawą i dekretem, z wojewodą w wykonywaniu zadań administracji ogólnej w zakresie ustalonym przez odnośne ustawy i rozporządzenia, z wyłączeniem jedynie spraw nadzoru nad samorządem terytorialnym. Pozostają również w mocy przepisy tych artykułów o sposobie i zakresie tego współdziałania.

Do art.art. 75 i 76. Funkcje starostów grodzkich we wszystkich miastach stanowiących powiaty miejskie zostały konkretnie przekazane prezydentom tych miast na podstawie art. 29 cyt. już wyż. dekretu o samorządzie terytorialnym.

Do art.art. 80—84. Uwagi do art.art. 40—63 odnoszą się i tutaj.

Do art. 85. W miejsce Komisarza Rządu na m. st. Warszawę wojewódzką władzą administracji ogólnej w stolicy jest obecnie jej prezydent. Brak jest jednak ku temu ustawowej podstawy (dekret o samorządzie nie ma zastosowania do m. st. Warszawy, p. art. 36 tego dekretu).

Do art.art. 91—107. Podobnie jak w całym Kraju, tak i na terenie województwa poznańskiego i pomorskiego działają w miejsce dotychczasowych organów samorządu wojewódzkiego i powiatowego rady narodowe i wydziały powołane na podstawie nowego dekretu samorządowego. Inne przepisy tych atrykułów obowiązują jednak nadal.

Do art. 125. Ustawą konstytucyjną z dnia 6.V.1945 r., Dz. U.R.P., Nr 17, poz. 92 został uchylony statut organiczny województwa śląskiego, a tym samym zniesiona jego odrębność autonomiczna. Brak jeszcze wprawdzie przepisów wykonawczych do tej ustawy i brak dekretu o rozciągnięciu na województwo śląskie mocy prawnej przepisów, które dotąd tam nie obowiązywały, nie mniej jednak należy się spodziewać, że dekret taki zostanie wkrótce wydany, a tym samym, że rozporządzenie z 19 stycznia stanie się również i dla tego terenu prawną podstawą organizacji i zakresu działania tamtejszych władz administracji ogólnej.

To samo zagadnienie istnieje, ale już w skali znacznie większej, w odniesieniu do odzyskanych ziem zachodnich R.P. Ze względu na brak traktatu pokojowego nie jest jeszcze możliwe definitywne urządzenie tych obszarów pod względem prawnym. I tutaj jednak należy oczekiwać — wymaga tego bowiem polska racja stanu i konieczność wyjścia z istniejącego tam chaosu prawnego (ustawodawstwo III-ej Rzeszy zostało faktycznie uchylone)— że zostanie na tych ziemiach możliwie jak najszybciej wprowa-

dzony polski porządek prawny przez rozciągnięcie na nie mocy ustaw Rzeczypospolitej.

VII. Takie są ważniejsze ze zmian, jakie zaszły w ustroju władz administracji ogólnej. Nie wszystkie z nich można już obecnie ustalić i ująć. Proces zmian nie jest jeszcze skończony. Nasza nowa administracja wciąż jeszcze bowiem przechodzi przemiany i szuka innych niż dotychczas form i rozwiązań. Dochodzą do tego trudności legislacyjne, o których była mowa wyżej, a które powodują, że nie wszystko jest dotąd jasne, że tu i ówdzie istnieje stan ex lex, a nawet contra legem. Będzie więc rzeczą potrzebną i pilną, gdy tylko będzie można uznać, że proces zmian został zakończony, ażeby powołane do tego Ministerstwo Administracji Publicznej wystąpiło z inicjatywą ustawodawczą co do przeprowadzenia w rozporządzeniu z 19 stycznia zmian, dostosowujących je do wydanego w międzyczasie ustawodawstwa, a następnie ogłosiło jego nowy, jednolity tekst.

SPIS WOJEWÓDZTW I POWIATÓW RZECZYPOSPOLITEJ

według stanu z dn. 15.XI.1945 r.

I. wojew. białostockie

powiatów 12:

1. augustowski
2. białostocki gr.
3. białostocki
4. bielski
5. łomżyński
6. sokólski
7. suwalski
8. szczuczyński w Grajewie
9. wysoko - mazowiecki — oraz z obszaru Ziem Odzyskanych:
10. ełkski
11. gołdapski
12. olecki

II. wojew. gdańskie

powiatów 19:

1. gdański gr.
2. gdański (pozostały obszar b. W.M. Gdańska)
3. gdyński gr.
4. kartuski
5. kościerski
6. morski w Wejherowie
7. starogardzki
8. tczewski

oraz z obszaru Ziem odzyskanych:

9. bytowski
10. elbląski gr.
11. elbląski
12. kwidzyński
13. lęborski
14. malborski
15. miastkowski
16. sławneński
17. słupski gr.
18. słupski
19. sztumski

III. wojew. kieleckie

powiatów 13:

1. częstochowski gr.
2. częstochowski
3. iłżecki w Wierzbniku
4. jędrzejowski
5. kielecki
6. kozienicki

7. opatowski
8. pińczowski
9. radomski gr.
10. radomski
11. sandomierski
12. stopnicki w Busku
13. włoszczowski.

IV. woj. krakowskie

powiatów 16:

1. bialski
2. bocheński
3. brzeski
4. chrzanowski
5. dąbrowski
6. krakowski gr.
7. krakowski
8. limanowski
9. miechowski
10. myślenicki
11. nowosądecki
12. nowotarski
13. olkuski
14. tarnowski
15. wadowicki
16. żywiecki

V. wojew. lubelskie

powiatów 16:

1. bialski
2. biłgorajski
3. chełmski
4. hrubieszowski
5. krasnostawski
6. kraśnicki
7. lubartowski
8. lubelski gr.
9. lubelski
10. łukowski
11. puławski
12. radzyński
13. siedlecki
14. tomaszowski
15. włodawski
16. zamojski

VI. wojew. łódzkie grodzkie

VII. wojew. łódzkie

powiatów 14:

1. brzeziński
2. konecki
3. kutnowski
4. łaski
5. łęczycki
6. łowicki
7. łódzki
8. opoczyński
9. piotrkowski
10. radomszczański
11. rawski
12. sieradzki
13. skierniewicki
14. wieluński

VIII. wojew. pomorskie z siedzibą w Bydgoszczy

powiatów 24:

1. brodnicki
2. bydgoski gr.
3. bydgoski
4. chełmiński
5. chojnicki
6. grudziądzki gr.
7. grudziądzki
8. inowrocławski gr.
9. inowrocławski
10. lipnowski
11. lubawski w N. Mieście
12. nieszawski w Aleksandrowie
13. rypiński
14. sępoleński
15. szubiński
16. świecki
17. toruński gr.
18. toruński
19. tucholski
20. wabrzeski
21. włocławski
22. wyrzyski—oraz z obszaru Ziem Odzyskanych:

23. człochowski
24. złotowski

IX. wojew. poznańskie

powiatów 44:

1. chodzieski
2. czarnkowski
3. gnieźnieński gr.
4. gnieźnieński
5. gostyński
6. jarociński
7. kaliski
8. kępiński
9. kolski
10. koniński
11. kościański
12. krotoszyński
13. leszczyński
14. międzychodzki
15. mogileński
16. nowotomyski
17. obornicki
18. ostrowski
19. poznański gr.
20. poznański
21. rawicki
22. szamotulski
23. średski
24. śremski
25. turecki
26. wągrowiecki
27. wolsztyński
28. wrzesiński
29. żniński — oraz z obszaru Ziem Odzyskanych:
30. babimostski
31. cielęciński
32. cylichowski - świebodziński
33. gorzowski gr.
34. gorzowski
35. gubiński
36. krośnieński
37. międzyrzecki
38. pilski
39. rypiński
40. skwierzyński
41. strzelecki
42. trzciański
43. wschowski
44. zielonogórski

X. wojew. rzeszowskie

powiatów 17:

1. brzozowski
2. dębicki
3. gorlicki
4. jarosławski
5. jasielski
6. kolbuszowski
7. krośnieński
8. leski
9. lubaczowski
10. łańcucki
11. mielecki
12. niżański
13. przemyski
14. przeworski
15. rzeszowski
16. sanocki
17. tarnobrzeski

XI. wojew. śląsko-dąbrowskie z siedzibą w Katowicach

powiatów 14:

1. będziński
2. bielski gr.
3. bielski
4. chorzowski gr.
5. cieszyński
6. frysztacki
7. katowicki gr.
8. katowicki
9. lubliniecki
10. pszczyński
11. rybnicki
12. sosnowiecki gr.
13. tarnogórski
14. zawierciański

XII. wojew. grodzkie

m. st. Warszawa

powiatów gr. 6:

1. południowo - warszawski
2. południowo - prasko - warszawski
3. północno-warszawski
4. północno - prasko - warszawski
5. śródmiejsko - warszawski
6. zachodnio - warszawski

XIII. wojew. warszawskie

powiatów 21:

1. błoński w Grodzisku
2. ciechanowski
3. działdowski
4. garwoliński
5. gostyniński
6. grójecki
7. makowski
8. miński
9. mławski
10. ostrołęcki
11. ostrowski
12. płocki
13. płoński
14. przasnyski
15. pułtuski
16. radzymiński
17. sierpecki
18. sochaczewski
19. sokołowski
20. warszawski
21. węgrowski

ZIEMIE ODZYSKANE

I. (XIV) Okręg mazurski z siedzibą w Olsztynie

powiatów 21:

1. braniewski
2. darkiejmski
3. frydląd - bartoszycki
4. gierdawski
5. jańsborski
6. iławski
7. łuczańsk
8. licbarski
9. morągski
10. niborski
11. olsztyński gr.
12. olsztyński
13. ostródski
14. pasłęcki
15. rastemborski
16. reszelski
17. świętomiejski (świętosiekierski)
18. suszański
19. szczytnowski
20. węgoborski
21. żądźborski

II. (XV) Okręg pomorski zachodni z siedzibą w Koszalinie

powiatów 25:

1. białogrodzki
2. bobolicki
3. chojnicki - królewiecki
4. choszcznowski
5. drawskowski
6. grajfenberski
7. gryfiński
8. kamieński
9. kołobrzeski gr.
10. kołobrzeski
11. koszaliński gr.
12. koszaliński
13. ławiczkowski
14. myśliborski
15. nowogrodzki
16. pyrzycki
17. starogrodzki gr.
18. starogrodzki
19. szczecinkowski
20. szczeciński gr.
21. szczeciński (welecki)
22. świdwiński
23. uznam-wołyński
24. wałczeński
25. wkryujściański

III. (XVI) Okręg Śląsk Dolny z siedzibą w Lignicy

powiatów 40:

1. bolesławiecki
2. brzegski gr.
3. brzegski
4. bukowiecki - lubiński
5. bystrzycki
6. głogowski gr.
7. głogowski
8. górecki
9. jaworowski
10. jeleniogórski gr.
11. jeleniogórski
12. kamieniogórski
13. kładzkowski
14. kożuchowski
15. lignicki gr.
16. lignicki
17. lubański
18. lwówkowski
19. milicki
20. namysłowski
21. olawski
22. oleśnicki
23. rychonecki
24. strzeliński
25. sycowski
26. szprotawski
27. średski
28. świdnicki gr.
29. świdnicki
30. trzebnicki
31. wałbrzychowski gr.
32. wałbrzychowski
33. wołowski
34. wrocławski gr.
35. wrocławski
36. żarowski
37. ząbkowicki
38. zgorzelicki
39. złotogórski
40. żegański

IV. (XVII) Okręg Śląsk Opolski administrowany przez wojewodę śląsko-dąbrowskiego w Katowicach

powiatów 20:

1. bytomski gr.
2. bytomski
3. dobrodzieński (dobrosiński)
4. gliwicki gr.
5. gliwicki
6. głubczycki
7. grodkowski
8. kluczborski
9. koźleński
10. niemodliński
11. niski gr.
12. niski
13. oleśniński
14. opolski gr.
15. opolski
16. prądnicki
17. raciborski gr.
18. raciborski
19. strzelecki - wielki
20. zabrski gr.

Uwaga: niektóre powiaty na Ziemiach Odzyskanych są administrowane przez władze i urzędy powiatów sąsiednich.

MGR. MARIAN RUBIŃSKI

DOWODY STWIERDZENIA LUB UZNANIA OBYWATELSTWA

Zgubne następstwa wojny dają się w okresie powojennym odczuwać w każdej dziedzinie życia społecznego, w szczególności oddziaływują swym wpływem na strukturę organizacyjną państwa— zwłaszcza Państwa którego organizacja państwowa i społeczna została wskutek długoletniej okupacji zupełnie zmienioną i zachwianą w swych podstawach prawnych.

Dotkliwe spustoszenia dają się zauważyć zwłaszcza w stosunkach prawnych obywateli, którzy czy to wskutek deportacji do Niemiec, czy to z powodu zniszczenia wojennego, czy też z innych powodów pozbawieni zostali najbardziej podstawowych dokumentów, a których odtworzenie jest niemożliwe dla ogólnie znanego zniszczenia Państwa.

Staje się zatem doniosłym zagadnienie, jaką drogą może obywatel, dochodząc swych słusznych praw, doprowadzić do odtworzenia zaginionych dokumentów, niezbędnych dla udowodnienia pewnych okoliczności, mających zasadniczy wpływ na jego stosunki prawne.

Jeżeli chodzi n. p. o odtworzenie dyplomów i świadectw z ukończenia nauki, to powyższe zagadnienie jest rozwiązane w dekrecie z dnia 7 lipca 1945 r. o odtworzeniu dyplomów i świadectw naukowych (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 164). To szczególne dla tych spraw ustanowione postępowanie umożliwia obywatelom Państwa w tym zakresie całkowitą regulację ich stosunków prawnych.

Celem niniejszych uwag jest rozważenie sposobu uregulowania innego doniosłego praktycznie dla obywateli zagadnieinia — w jaki sposób przeprowadzić, w braku dokumentów, dowód na okoliczności, których udowodnienie jest konieczne dla uznania lub stwierdzenia obywatelstwa.

Należy w tej chwili wobec jeszcze nieuregulowanych granic Państwa z wyjątkiem granicy wschodniej, pozostawić na uboczu zagadnienia nabycia obywatelstwa, które zostaną w przyszłości uregulowane przez zawarcie umów międzynarodowych.

Chodzi o najbardziej zasadnicze w tej kwestii zagadnienie, a mianowicie o stwierdzenie lub uznanie obywatelstwa, o którym mówi art. 3 ustawy z dnia 20 I. 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego oraz art. 10 rozp. Ministra Spraw Wewn. z dnia 7 czerwca 1920 r. w przedmiocie wykonania ustawy z dnia 20. I. 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz. U. R. P. poz. 320).

Coraz częściej zdarza się, iż obywatele dla rozmaitych powodów wzywani są przez władze państwowe do przedłożenia dowodu obywatelstwa. Oczywiście obywatel posiadający taki dokument nie ma żadnych trudności, by temu żądaniu władzy uczynić zadość.

Inaczej natomiast się dzieje w tych wypadkach, gdy obywatel nie posiada nietylko żadnego dokumentu, ale w ogóle żadnych innych, któreby umożliwiały przeprowadzenie skutecznego dowodu posiadania lub warunków do uznania obywatelstwa.

Przed przystąpieniem do omówienia powyższego zagadnienia należy przede wszystkim zastanowić się nad brzmieniem wymienionego powyżej art. 10 rozporządzenia.

Ustęp pierwszy tego artykułu mówi o żądaniu osoby prywatnej stwierdzenia lub uznania obywatelstwa przez powołaną do tego władzę.

Należy zaznaczyć, że o ile stwierdzenie obywatelstwa jest aktem władzy deklaratoryjnym, o tyle uznanie obywatelstwa jest aktem władzy konstytutywnym. Dla uzyskania tych aktów władzy państwowej musi osoba prywatna wykazać wszystkie do jej dyspozycji stojące fakty, na których to żądanie opiera.

Pozornie zdawaćby się mogło, iż przedstawienie faktów przez obywatela na udowodnienie tych okoliczności nie nastręcza wielkich trudności, że również i władza stwierdzająca lub uznająca na wniosek obywatela obywatelstwo Państwa w przeprowadzeniu dowodu nie natrafi na większe przeszkody.

Oczywiście tak się dzieje w warunkach normalnych, ale nie w dobie powojennej, gdzie w wielu wypadkach nietylko obywatel z tych czy innych względów pozbawiony został jakichkolwiek dokumentów, lecz zniszczone zostały przedwojenne archiwa władz państwowych czy samorządowych, w których możnaby było odszukać brakujące a tak potrzebne dokumenty.

Również władza działająca w myśl ust. 2 powołanego powyżej art. 10 rozporządzenia, a więc działająca nie na skutek żądania obywatela, lecz mająca „z urzędu zbadać wszystkie fakty w rachubę wchodzące“ n.p. na żądanie innej władzy, dla powodów podanych powyżej natrafi z pewnością na rozmaite przeszkody, które w mniejszym lub większym stopniu utrudniać będą przeprowadzenie koniecznych dla tego celu dowodów.

Otóż należy z kolei się zastanowić, czy Rozp. Pr. R. P. z dnia 22. III 1928 r. o postępowaniu administr. (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 341) daje tak stronom jak władzom możność przeprowadzenia w braku dokumentów takich dowodów, któreby uzasadniały wydanie aktu stwierdzającego lub uznającego obywatelstwo Państwa.

Na to pytanie znajdujemy odpowiedź pozytywną, gdyż rozp. o postęp. administracyjnym nietylko zapewnia sprawniejsze urzędowanie władzy, ale również określa wzajemny stosunek władzy i jednostek biorących udział w postępowaniu administracyjnym, ich uprawnienia i obowiązki.

Z kolei należy rozstrzygnąć pytanie, na zasadzie jakich przepisów prawnych można w postępowaniu administracyjnym w braku zwykłych dokumentów uzyskać akt stwierdzający lub uznający obywatelstwo Państwa.

Oczywiście omawiane postępowanie dotyczyć będzie obu poruszonych wypadków, a więc 1) gdy decyzja władzy ma nastąpić na żądanie obywatela i 2) gdy decyzja władzy następuje z urzędu lub na wniosek innej władzy.

W myśl art. 49 rozp. o postępowaniu administracyjnym jako środek dowodowy służy wszystko, co może się przyczynić do wyjaśnienia sprawy, a nie jest sprzeczne z prawem; poza tym rozporządzenie w dalszych artykułach omawia oddzielnie dowody z dokumentów, świadków, biegłych i oględzin. Wynika z tego, że władza może zmobilizować wszystkie do jej dyspozycji służące środki, by doprowadzić do ustalenia t. zw. prawdy materialnej, a więc do ustalenia takiego stanu faktycznego, o jaki w sprawie chodzi.

Przeprowadzenie dowodu posiadania obywatelstwa Państwa na podstawie przedłożonych przez jednostkę dokumentów, czy też drogą przesłuchania świadków w zasadzie nie nastręcza większych trudności w postępowaniu administracyjnym.

Władza przeprowadzająca dowody z dokumentów publicznych obowiązana jest jedynie zbadać, czy dane dokumenty są istotnie dokumentami publicznymi, gdyż dokumenty te same jako takie stanowią zupełny dowód na to, co wedle nich urzędownie zostało stwierdzone, oświadczone lub zarządzone (art. 52). Oczywiście niezawsze przedłożone dokumenty są wystarczające, aby na ich podstawie mogła władza stwierdzić lub uznać obywatelstwo danej osoby. Nie jest to jedyny środek dla przeprowadzenia koniecznego w sprawie dowodu, a to w myśl art. 49 postęp. administracyjnego, w którego konsekwencji służy władzy możność przeprowadzenia dalszych dowodów z przesłuchania świadków (art. 57 — 61).

Oczywiście dowód z przesłuchania świadków jest tylko wówczas dopuszczalny, o ile może wpłynąć na decyzję władzy, i to w tych tylko wypadkach, gdy strona interesowana nie rozporządza wystarczającymi dokumentami. W tym trybie zebrany przez władzę

materiał może być dostateczny do powzięcia decyzji stwierdzającej lub uznającej obywatelstwo Państwa również wówczas, gdy czynności władzy następują z urzędu.

Władza może przeprowadzić ponadto dowody z dokumentów prywatnych (art. 53), które stanowią dowód na to, iż to, co zostało w nich oświadczone, pochodzi od wystawcy. Ocena wartości takich dokumentów należy oczywiście do władzy, która przez dokładną ocenę własną może uznać dany dokument za mający zasadnicze znaczenie dla sprawy i wystarczający dla ustalenia tych czy innych okoliczności.

Przeprowadzenie dowodów winno odbyć się krytycznie i ostrożnie, by przez zbyt pochopne powzięcie decyzji nie skrzywdzić osoby, dla której posiadanie obywatelstwa stanowi przecież o jej podstawowym i zasadniczym stosunku do Państwa

By umożliwić zatem władzy wszechstronną, krytyczną i ostrożną ocenę sprawy, rozp. o postęp. administracyjnym w art. 44 uprawnia ją do ustanowienia z urzędu zakresu postępowania wyjaśniającego oraz środków dowodowych, potrzebnych do należytego ustalenia stanu sprawy. Postępowanie to może być przeprowadzone w formie ustnej rozprawy.

Z powyższego wynika, że postępowanie administracyjne daje zatem tak władzy jak i stronie możność wykorzystania wszystkich środków dowodowych, któreby ostatecznie mogły zadecydować o wszechstronnym wyjaśnieniu sprawy i umożliwić w ten sposób władzy powzięcie ostatecznej decyzji.

W tych właśnie szerokich uprawnieniach proceduralnych szukać należy rozwiązania tych być może odosobionych ale możliwych wypadków, kiedy strona nie rozporządza żadnymi dowodami ani w formie dokumentu, ani w postaci świadków.

Władza ustanawiająca zakres postępowania wyjaśniającego może w tych szczególnych wypadkach nawet ograniczyć się jedynie do przesłuchania strony, a umiejętne przeprowadzenie tego dowodu, przez odpowiednią formę przesłuchania, może tak wyczerpująco sprawę wyjaśnić, iż nie pozostanie żadnych wątpliwości co do faktów stanowiących o obywatelstwie.

Przeprowadzenie takiego dowodu nie jest bynajmniej koncesją na rzecz strony, lecz umożliwieniem ustalenia prawdy materialnej. Cel ten będzie oczywiście osiągnięty tylko wówczas, o ile urzędnik prowadzący tę sprawę będzie posiadał należyte zrozumienie dla interesu publicznego, oraz dostateczne przygotowanie prawnicze i społeczne.

DR TEODOR SWINARSKI

UJEDNOLICENIE PRAWA NA ZIEMIACH ZACHODNICH*)

Ostatnia wojna przyniosła nam przesunięcie naszych granic zachodnich aż do Odry i Nisy. Weszły więc w skład Rzeczypospolitej ziemie, na których przez długi okres czasu obowiązywało i dotąd jeszcze obowiązuje ustawodawstwo niemieckie, odmienne nietylko od prawa istniejącego w tzw. Królestwie Kongresowym i w b. zaborze austriackim, lecz również odbiegające bardzo znacznie od norm prawnych obowiązujących w b. zaborze pruskim tj. w dawniejszych województwach pomorskim, poznańskim i górnośląskiej części województwa śląskiego, gdzie prócz prawa polskiego nadal jeszcze obowiązują resztki ustawodawstwa niemieckiego z przed pierwszej wojny światowej, nie zastąpione dotychczas przepisami naszego własnego ustawodawstwa.

Nie potrzeba szerzej dowodzić konieczności usunięcia na ziemiach zachodnich, odzyskanych w wyniku ostatniej wojny, istniejącego tam prawa niemieckiego i zastąpienia go ustawodawstwem u nas obowiązującym. Wystarczy wskazać na jedną tylko okoliczność, a mianowicie, że ziemie te zaludniają się przybyszami ze wszystkich części kraju, którym ustawodawstwo niemieckie jest nieznane i duchowo obce, że więc przede wszystkim w interesie tych obywateli leży, aby zapanowało tam w jak najkrótszym czasie prawo, które znają i do którego przywykli.

Sprawa ujednolicenia prawa na ziemiach zachodnich jest niewątpliwie pilna i powinna być załatwiona w możliwie krótkim czasie.

Zdawać sobie musimy przy tym sprawę, że z punktu widzenia prawa międzynarodowego ziemie zachodnie nie weszły

*) W Nr 51 Dz. Ust. z 27.XI. b. r. ogłoszony został dekret o zarządzie Ziem Odzyskanych, który poszedł właśnie drogą proponowaną przez autora. Mimo to umieszczamy poniższy artykuł, ponieważ nie bez znaczenia będzie omówienie tych względów, które przemawiają za takim rozwiązaniem sprawy ujednolicenia prawa na Ziemiach Odzyskanych.

jeszcze formalnie w skład Rzeczypospolitej, do tego bowiem potrzebne jest przekazanie ich nam jakimś aktem międzynarodowym (n. p. traktatem pokoju). Zachodzi więc pytanie, czy mimo nieuregulowania jeszcze w sposób ostateczny naszych granic zachodnich, możemy przystąpić na odzyskanych ziemiach zachodnich do usunięcia istniejącego tam ustawodawstwa niemieckiego, nie czekając na formalne usankcjonowanie obecnego stanu faktycznego. Sądzę, że mamy pełne prawo to uczynić, a to dlatego, że uchwałą Konferencji w Poczdamie upoważnieni zostaliśmy do objęcia tych ziem naszą administracją. Uchwała ta jest również sui generis aktem międzynarodowym, który — jeżeli wolno użyć tutaj pojęcia z prawa cywilnego — nie daje nam wprawdzie jeszcze tytułu własności, lecz w każdym razie wprowadza nas w posiadanie ziem zachodnich i uprawnia nas tym samym do podejmowania wszystkich czynności potrzebnych dla prawidłowego funkcjonowania naszej administracji, której zadaniem jest organizowanie w sposób należyty zbiorowego życia społecznego, gospodarczego i kulturalnego. Ponieważ zaś osoby, które zaludniają te ziemie, są to obywatele polscy ze wszystkich części naszego kraju, którym ustawodawstwo niemieckie jest nieznane, należyte organizowanie życia zbiorowego musi rozpocząć się od wprowadzenia tam obowiązujących u nas przepisów.

Rozważania te wskazują nam też odrazu drogę, po której pójść należy przy ujednoliceniu prawa na ziemiach zachodnich. Nie możemy postępować tak, jak postępowaliśmy w b. zaborze pruskim po pierwszej wojnie światowej. Droga stopniowego zastępowania przepisów niemieckich ustawodawstwem polskim, która była celowa w stosunku do tego zaboru wówczas, gdy po przeszło stuletniej niewoli rozpoczynaliśmy dopiero tworzyć własne prawo polskie, byłaby niecelowa w stosunku do ziem zachodnich obecnie, kiedy posiadamy już własne ustawodawstwo, regulujące w sposób dość wyczerpujący wszystkie dziedziny naszego życia. Dlatego też należy to nasze polskie ustawodawstwo wprowadzić na ziemiach zachodnich ryczałtowo i w ten sposób „jednym pociągnięciem pióra" usunąć tam obce nam ustawodawstwo niemieckie we wszystkich dziedzinach, uregulowanych naszymi własnymi normami prawnymi.

Nie należy obawiać się, że takie pociągnięcie, przez które z dnia na dzień ustawodawstwo niemieckie zastąpione zostanie na ziemiach zachodnich ustawodawstwem polskim, może wywołać chociażby przejściowo jakieś poważniejsze trudności dla obywateli. Pamiętać bowiem należy, że prawie wszyscy, którzy znajdą się na tych ziemiach w chwili przeprowadzenia tam tej radykalnej zmiany, są to — nie wyłączając przedstawicieli

władz — obywatele polscy z innych części kraju, którym to nawowprowadzane prawo jest od lat dobrze znane. Miejscowa zaś ludność polska, która zmuszona była dotąd żyć pod jarzmem pruskim i dla której prawo to stanowić będzie coś nowego, z pewnością powita krok ten z zadowoleniem w zrozumieniu, że jest on konieczny i że właśnie w ten sposób zrównana zostaje w swych prawach i obowiązkach z obywatelami innych części kraju.

Jak wspomniano, dotychczasowe nasze polskie ustawodawstwo nie zastąpiło jeszcze w całości ustawodawstwa obcego czy to w t. zw. Królestwie Kongresowym, czy też w b. zaborze pruskim lub austriackim. W każdej z tych dzielnic obowiązują do dnia dzisiejszego resztki obcego ustawodawstwa z przed pierwszej wojny światowej jako prawo, uzupełniające nasze polskie przepisy. Wynika stąd konieczność wprowadzenia na ziemiach zachodnich jednocześnie z wprowadzeniem tam naszego polskiego ustawodawstwa także tych resztek przepisów obcych jako niezbędne uzupełnienie polskiego prawa. Ponieważ chodzi w danym przypadku o ziemie dawniej niemieckie, na których do wybuchu pierwszej wojny światowej obowiązywało w zasadzie to samo prawo, które wówczas obowiązywało także na obszarze b. zaboru pruskiego, najbardziej celowym będzie, jeżeli jako konieczne na razie uzupełnienie prawa polskiego pozostawione wzgl. wprowadzone zostaną na nowo odzyskanych ziemiach zachodnich jednocześnie z prawem polskim także te resztki prawa niemieckiego, które obowiązują na obszarze b. zaboru pruskiego.

To byłby pierwszy etap ustawodawczej pracy unifikacyjnej na ziemiach zachodnich, którego wykonanie w jaknajkrótszym czasie stanowiłoby duży krok naprzód ku całkowitemu zrównaniu prawa na tych terenach z prawem w reszcie kraju.

Dalszym zadaniem byłoby usunięcie na ziemiach zachodnich tych właśnie resztek niemieckiego ustawodawstwa, pozostawionego wzgl. wprowadzonego tam w pierwszym etapie pracy unifikacyjnej, oraz zastąpienie go przepisami polskimi. To zadanie należałoby wykonać jednocześnie z usunięciem ustawodawstwa niemieckiego w b. zaborze pruskim.

W ten sposób w dwóch etapach nastąpiłoby całkowite zrównanie prawa na nowoodzyskanych ziemiach zachodnich z prawem obowiązującym w pozostałej części kraju.

Wysuniętą tu koncepcję pracy unifikacyjnej mógłby spotkać zarzut, że przewiduje dwa etapy, między którymi przez pewien okres czasu obowiązywać będą na ziemiach zachodnich jeszcze resztki prawa niemieckiego. Do podzielenia jednak tej pracy na dwa oddzielne etapy zmusza okoliczność, że prace nad usu-

nięciem obowiązującego dotąd w poszczególnych częściach kraju ustawodawstwa obcego sprzed pierwszej wojny światowej (rosyjskiego, niemieckiego i austriackiego) nie są jeszcze posunięte tak daleko, aby ustawodawstwo to mogło być w krótkim czasie uchylone i zastąpione nowymi polskimi normami prawnymi. Uchylenie zaś na ziemiach zachodnich obowiązującego tam ustawodawstwa niemieckiego, w możliwie szerokim zakresie, uznać należy z punktu widzenia państwowego za rzecz naglącą.

NOWE PRAWO O AKTACH STANU CYWILNEGO

Ukazało się w Dzienniku Ustaw z 7.XI.45 r. Nr 48 poz. 272 nowe prawo o aktach stanu cywilnego mające wejść w życie z dniem 1 stycznia 1946 r. Prawo to ujednolica całość uznanych przepisów dzielnicowych, dotyczących urzędów i urzędników stanu ciwilnego, zaprowadzając porządek prawny w tej zaniedbanej dotychczas dziedzinie.

Z uwagi na wielką doniosłość tego zagadnienia i ogromne zainteresowanie, jakie wzbudza nietylko w świecie urzędniczym, ale i wśród najszerszych warstw ludności, — należy uznać za wskazane podanie treści tych przepisów w Gazecie Administracji — co przyczyni się do ich popularyzacji, a także może zastąpić do pewnego stopnia tekst oryginalny.

ROZDZIAŁ I.

zawiera przepisy ogólne

Stan cywilny osoby stwierdza się na podstawie aktów, sporządzonych w księgach stanu cywilnego. Te ostatnie służą do rejestracji urodzeń, małżeństw i zgonów. **(art 1. i 2).**

ROZDZIAŁ II.

traktuje o urzędach i urzędnikach stanu cywilnego

Do prowadzenia ksiąg stanu cywilnego i wykonywania innych czynności w zakresie rejestracji stanu cywilnego powołane są urzędy stanu cywilnego. Podlegają one Ministrowi Administracji Publicznej, a ich czynności należą do zadań administracji państwowej wykonywanych przez gminy w zleconym zakresie działania **(art. 3 i 4).**

Obszar każdej gminy wiejskiej lub miejskiej stanowi obwód urzędu stanu cywilnego, jednak władza nadzorcza (Wojewoda, Prezydent miasta) może z uwagi na liczbę ludności bądź podzielić obszar gminy na dwa lub więcej obwodów, bądź złączyć obszar dwóch lub kilku gmin w jeden obwód, powierzając pełnienie czynności w za-

kresie rejestracji stanu cywilnego dla obszaru złączonego urzędnikowi stanu cywilnego jednej z tych gmin. **(art. 5).**

Urzędnicy stanu cywilnego korzystają w swoim zakresie działania z ochrony prawa, przysługującej urzędnikom samorządu terytorialnego, choćby nimi nie byli. **(art. 6).**

W każdym obwodzie urzędu stanu cywilnego powinien być jeden urzędnik stanu cywilnego i co najmniej jeden jego zastępca, jednakże w razie naglącej konieczności albo przemijającej przeszkody w sprawowaniu czynności przez urzędnika stanu cywilnego i jego zastępcę lub, gdy stanowisko zarówno urzędnika stanu cywilnego, jak i jego zastępcy nie są jeszcze obsadzone, okręgowa władza nadzorcza może tymczasowo powierzyć sprawowanie czynności urzędnika stanu cywilnego urzędnikowi lub zastępcy urzędnika stanu cywilnego jednego z sąsiednich obwodów. **(art. 7).**

Urzędnikiem stanu cywilnego jest z mocy niniejszego prawa przełożony gminy (wójt, burmistrz, prezydent miasta), zastępcą urzędnika stanu cywilnego — jego zastępca (podwójci, wiceburmistrz, wiceprezydent miasta), a o ile w skład organu zarządzającego gminy wchodzi więcej niż jeden zastępca przełożonego, zastępcą urzędnika stanu cywilnego jest ten, któremu stosownie do wewnętrznego podziału czynności zadanie to przypadnie. Przepis powyższy nie stosuje się jednak, jeżeli okręgowa władza nadzorcza lub za jej zezwoleniem przełożony gminy ustanowi dla danego obwodu specjalnego urzędnika stanu cywilnego oraz jego zastępcę; przełożony gminy może w tym trybie ustanowić jedynie innego urzędnika zarządu gminnego. **(art. 8).**

Okręgowa władza nadzorcza może usunąć od pełnienia funkcji urzędnika stanu cywilnego lub jego zastępcę i zamianować innego spośród urzędników zarządu gminnego lub z poza ich grona, o ile uzna, że urzędnik stanu cywilnego bądź jego zastępca nie wypełnia należycie swych obowiązków, narusza prawo lub działa na szkodę interesu publicznego. Usuniętemu ze stanowiska urzędnika stanu cywilnego lub zastępcy przysługuje prawo wniesienia zażalenia do Ministra Administracji Publicznej **(art. 9).**

Stanowisko urzędnika stanu cywilnego może być połączone ze sprawowaniem innego urzędu państwowego lub samorządowego albo z wykonywaniem innego zawodu, w szczególności urzędnikiem stanu cywilnego może być nauczyciel publicznej szkoły powszechnej. Urzędnika państwowego lub urzędnika samorządu gospodarczego albo ubezpieczeń społecznych można powołać do pełnienia czynności urzędnika stanu cywilnego tylko w porozumieniu z jego władzą przełożoną. Urzędnicy gminy są obowiązani do przyjęcia stanowisk urzędnika stanu cywilnego lub jego zastępcy, w razie uchylenia się od przyjęcia stanowiska ulegają odpowiedzialności dyscyplinarnej **(art. 10).**

Urzędnicy stanu cywilnego podlegają karom porządkowym upomnienia oraz grzywny do 200 złotych. Kary porządkowe wymierza okręgowa władza nadzorcza, a od jej wymiaru przysługuje ukaranemu odwołanie do Ministra Administracji Publicznej. Przepisy te nie uchylają odpowiedzialności dyscyplinarnej urzędnika stanu cywilnego, na podstawie przepisów, dotyczących jego stosunku służbowego **(art. 11)**.

Urzędnik stanu cywilnego jest obowiązany do naprawienia szkody, spowodowanej swym niedbalstwem lub złą wolą, jeżeli poszkodowany nie mógł zapobiec szkodzie w toku postępowania za pomocą środków, przewidzianych w prawie niniejszym. Gmina jest odpowiedzialna za szkodę solidarnie z urzędnikiem stanu cywilnego. Roszczenie o naprawienie szkody przedawnia się z upływem dwóch lat od daty, kiedy poszkodowany dowiedział się o czynności lub zaniedbaniu urzędnika, które spowodowało szkodę **(art. 12)**.

Koszty utrzymania urzędów stanu cywilnego ponosi gmina. Wpływy z opłat za wykonywane czynności przypadają gminie. Gmina, której poruczono prowadzenie rejestracji stanu cywilnego, dla złączonego obwodu kilku gmin, łoży na koszty i pobiera wpływy. Okręgowa władza nadzorcza określa, w jakim stopniu poszczególne gminy uczestniczą w nadwyżce wpływów lub w niedoborze **(art. 13)**.

Rejestracja stanu cywilnego obywateli polskich zagranicą jest wykonywana przez urzędników służby konsularnej, wyznaczonych przez Ministra Spraw Zagranicznych w porozumieniu z Ministrem Administracji Publicznej. Urzędnicy ci podlegają w tym zakresie nadzorowi Ministra Administracji Publicznej **(art. 14)**.

Minister Administracji Publicznej unormuje w drodze rozporządzenia szczegóły organizacji urzędów stanu cywilnego i sprawę składania przez urzędników stanu cywilnego ślubowania przy objęciu urzędowania **(art. 15)**.

O ile z treści przepisów niniejszego prawa nie wynika co innego, przepisy dotyczące praw i obowiązków urzędnika stanu cywilnego dotyczą również jego zastępcy **(art. 16)**.

ROZDZIAŁ III
dotyczy nadzoru nad urzędami stanu cywilnego

Nadzór nad urzędami stanu cywilnego sprawuje w pierwszej instancji okręgowa władza nadzorcza, w drugiej zaś instancji — Minister Administracji Publicznej. Okręgową władzą nadzorczą jest władza administracji ogólnej drugiej instancji. Minister Administracji Publicznej może w drodze rozporządzenia postanowić dla obszaru całego Państwa lub jego części, że okręgową władzą nadzorczą jest władza administracji ogólnej pierwszej instancji. Okręg urzędowy okręgowej władzy nadzorczej obejmuje obszar Województwa lub powiatu (art. 17 i 18).

ROZDZIAŁ IV

ustala zasady prowadzenia ksiąg stanu cywilnego

Akty stanu cywilnego sporządza się równolegle w dwóch księgach: księdze miejscowej i księdze wtóropisów. Najpóźniej w dniu następnym po dokonaniu wpisu w księdze miejscowej urzędnik stanu cywilnego winien sporządzić i uwierzytelnić odpis w księdze wtóropisów.

Po upływie roku urzędnik stanu cywilnego zamyka obie księgi i odsyła księgę wtóropisów na przechowanie do archiwum władzy, którą oznaczy rozporządzenie wykonawcze. Księga miejscowa pozostaje w archiwum urzędu **(art. 19 i 20)**.

Uwierzytelniony odpis wpisu, dokonanego w księdze miejscowej po odesłaniu księgi wtóropisów, należy przesłać władzy, która sprawuje pieczę nad księgą wtóropisów, celem dokonania wpisu w tej księdze. Akty urodzenia, małżeństwa i zejścia sporządza się w oddzielnych księgach stanu cywilnego. Urzędnik stanu cywilnego czuwa z urzędu nad swą właściwością **(art. 21, 22, 23)**.

Urzędnik stanu cywilnego może żądać dowodów prawdziwości oświadczenia, zgłoszonego do wpisu. Jeżeliby je uznał za nieprzekonywujące, zbada stan faktyczny i oceni go według własnego uznania **(art. 24)**.

Kto będąc na stanowisku urzędnika stanu cywilnego lub jego zastępcy, ma zgłosić oświadczenie do aktu stanu cywilnego albo sporządzić akt, dotyczący jego osoby, lub jego małżonka, wstępnych, zstępnych, osób pozostających z nim w stosunku przysposobienia lub rodzeństwa, ten winien wyłączyć się od sporządzenia takiego aktu **(art. 25)**.

Akty stanu cywilnego sporządza się w urzędzie miejsca, gdzie zaszedł fakt urodzenia lub zejścia albo w którym nastąpiło zawarcie małżeństwa. Spór o właściwość miejscową dwóch lub kilku urzędów stanu cywilnego rozstrzyga ich wspólna władza nadzorcza. O ile zachodzą wątpliwości co do tego, czy zdarzenie, będące przedmiotem rejestracji stanu cywilnego, nastąpiło w kraju lub zagranicą, Minister Administracji Publicznej rozstrzyga, czy zdarzenie to ma być zarejestrowane w Polsce i w którym urzędzie stanu cywilnego **(art. 26)**.

Księgami właściwymi do wpisywania aktów stanu cywilnego sporządzonych zagranicą, są księgi urzędu stanu cywilnego, w którego obwodzie osoba, której akt dotyczy, miała ostatnie miejsce zamieszkania w Polsce, a gdyby takiego miejsca nie było, lub gdyby było ono nieznane — księgi urzędu stanu cywilnego w Warszawie, wyznaczonego przez Ministra Administracji Publicznej **(art. 27)**.

Akt stanu cywilnego, sporządzony zagranicą nie przed polskim urzędnikiem stanu cywilnego, może być wpisany do właściwych ksiąg jedynie na mocy zezwolenia okręgowej władzy nadzorczej.

Przepis ten dotyczy również wpisania wzmianki dodatkowej na marginesie w księgach stanu cywilnego na podstawie aktów stanu cywilnego, orzeczeń sądowych lub innych dokumentów, pochodzących od władz obcych **(art. 28)**.

Urodzenia i zgony obywateli polskich, które nastąpiły zagranicą, oraz zawarte przez nich zagranicą małżeństwa mogą być w wyjątkowych przypadkach wpisywane na podstawie zarządzenia Ministra Administracji Publicznej do ksiąg urzędu stanu cywilnego, wyznaczonego przez tegoż Ministra, zwłaszcza w przypadku, gdy w danym kraju rejestracja stanu cywilnego nie jest zorganizowana lub też jest zorganizowana w sposób niedostateczny lub wadliwy **(art. 29)**.

Urzędnik stanu cywilnego obowiązany jest sporządzić akt w dniu, w którym dokonano zgłoszenia ustnego, a najpóźniej w ciągu trzech dni po nadejściu zgłoszenia na piśmie lub zarządzenia władzy nadzorczej **(art. 30)**.

Rozporządzenie wykonawcze unormuje sprawę wzmianek dodatkowych na marginesie aktu i przypisków (adnotacyj) pod tekstem aktu. Wzmianki dodatkowe dotyczą w szczególności unieważnienia, zmiany, sprostowania i uzupełnienia aktów, wykreślenia niedopuszczalnej części tekstu, zastąpienia aktu stanu cywilnego nowym po stwierdzeniu tożsamości osoby, ponadto zaś uznania, uprawnienia lub zrównania dziecka pozamałżeńskiego z dzieckiem z małżeństwa, przysposobienia i rozwiązania przysposobienia, zmiany imienia lub nazwiska, odwołania zmiany nazwiska, ustalenia nazwiska z mocą powszechnie obowiązującą, zawarcia, rozwiązania i unieważnienia małżeństwa i będą dokonywane na podstawie orzeczeń sądowych, aktów administracyjnych, aktów notarialnych, zarządzeń władz nadzorczych i zawiadomień innych urzędów stanu cywilnego. Przypiski pod tekstem mają na celu powiązanie aktów, dotyczących tej samej osoby, przez umieszczenie wzmianek informacyjnych o aktach sporządzonych wcześniej lub później. Rozporządzenie wykonawcze unormuje współdziałanie sądów, notariuszów, urzędów stanu cywilnego i władz administracji ogólnej, polegające na zawiadamianiu właściwych urzędów stanu cywilnego o zdarzeniach i aktach, będących podstawą wpisu wzmianek dodatkowych i przypisków **(art. 31)**.

Akty stanu cywilnego sporządza się w formie rubrykowanej. Rozporządzenie wykonawcze unormuje stronę techniczną prowadzenia ksiąg **(art. 32)**.

W razie całkowitej lub częściowej utraty jednego z dwóch egzemplarzy księgi stanu cywilnego okręgowa władza nadzorcza zarządza sporządzenie uwierzytelnionego odpisu pozostałego egzemplarza, który zastąpi utracony egzemplarz. W razie całkowitej lub częściowej utraty obydwóch egzemplarzy księgi stanu cywilnego

Minister Administracji Publicznej może zarządzić, że księga ma być założona na nowo. Rozporządzenie wykonawcze unormuje sposób założenia na nowo księgi stanu cywilnego. W razie całkowitej lub częściowej utraty obydwóch egzemplarzy księgi stanu cywilnego, o ile nie zostanie z urzędu wszczęte postępowanie celem odtworzenia księgi, odtworzenie poszczególnych aktów nastąpi w ten sposób, że sąd grodzki miejsca, w którym akt został sporządzony na wniosek władzy nadzorczej, prokuratora lub osoby interesowanej ustala w trybie postępowania niespornego treść aktu na podstawie dokumentów i zeznań świadków i zarządza wpisanie go do ksiąg stanu cywilnego. Ten ostatni przepis stosuje się odpowiednio w przypadku, gdy aktu nie ma i nie można go sporządzić w trybie zwykłym lub gdy akt unieważniony trzeba zastąpić nowym aktem **(art. 33 i 34).**

Obywatel polski może otrzymać potrzebne do sporządzenia aktu stanu cywilnego zagranicą zaświadczenie o tym, że ma zdolność prawną, wymaganą według prawa polskiego do sporządzenia danego aktu. Zaświadczenie takie wydaje Minister Administracji Publicznej lub okręgowa władza nadzorcza, w której okręgu znajduje się urząd właściwy do sporządzenia danego aktu w Polsce **(art. 35).**

Minister Administracji Publicznej wyda w drodze rozporządzenia:

a) w porozumieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych — przepisy o prowadzeniu ksiąg stanu cywilnego przez polskich urzędników stanu cywilnego zagranicą,

b) w porozumieniu z tymże Ministrem oraz Ministrem Obrony Narodowej — przepisy o prowadzeniu ksiąg stanu cywilnego dla wojska poza granicami Państwa oraz przepisy o sporządzaniu protokółów, stwierdzających zdarzenia, wymagające sporządzenia aktu stanu cywilnego, przez dowódców (kapitanów) polskich okrętów wojennych i statków handlowych na morzu oraz dowódców (kapitanów) polskich statków powietrznych wojennych i handlowych.

Te ostatnie przepisy unormują również sprawę sporządzania aktów stanu cywilnego na obszarze Państwa przez osoby wojskowe dla wojska i miejscowej ludności cywilnej w przypadku, gdy w danym obwodzie urząd stanu cywilnego zawiesił działalność z powodu działań wojennych lub wydarzeń związanych z wojną **(art. 36).**

ROZDZIAŁ V

traktuje o wypisach z ksiąg stanu cywilnego

Każdy może żądać od urzędu stanu cywilnego lub władzy przechowującej księgi wtóropisów wydania mu wyciągu lub odpisu skróconego aktu stanu cywilnego, jak również zaświadczenia, że pewnego wpisu nie ma w księgach stanu cywilnego. Rozporządzenie wykonawcze unormuje sprawę wydania książeczek stanu cywilnego.

Odpis zupełny aktu stanu cywilnego wydaje się tylko na żądanie osoby, której stan cywilny został w akcie stwierdzony, jej wstępnego, zstępnego, małżonka lub przedstawiciela ustawowego albo na podstawie zezwolenia sądu.

Minister Administracji Publicznej lub okręgowa władza nadzorcza mogą wyjątkowo zezwolić na wydanie odpisu zupełnego innej osobie, która udowodni, że ma w tym interes prawny (art. 37 i 38).

W wyciągach umieszcza się tylko następujące dane:

a) w wyciągu aktu urodzenia — imię i nazwisko dziecka, imiona i nazwiska rodziców, miejsce i datę urodzenia dziecka,

b) w wyciągu aktu małżeństwa — imiona i nazwiska małżonków, miejsce i datę zawarcia małeżeństwa, datę wyroku orzekającego rozwód lub unieważnienie małżeństwa,

c) w wyciągu aktu zejścia — imię i nazwisko zmarłego, miejsce i datę zgonu, wiek i stan cywilny zmarłego.

W odpisach skróconych umieszcza się oprócz danych, wymienionych w poprzednim ustępie, następujące dane:

a) w odpisie aktu urodzenia — nazwisko rodowe matki dziecka oraz zawód i miejsce zamieszkania jego rodziców,

b) w odpisie aktu małżeństwa — nazwisko rodowe żony, zawód i miejsce zamieszkania małżonków, miejsce i datę ich urodzenia, imiona i nazwiska rodziców małżonków i ich miejsce zamieszkania

c) w odpisie aktu zejścia — zawód i miejsce zamieszkania zmarłego, miejsce i datę jego urodzenia, imiona i nazwisko pozostałego małżonka lub wzmiankę o tym, że zmarły nie pozostawał w związku małżeńskim, godzinę zgonu, imiona i nazwisko rodziców zmarłego oraz ich miejsce zamieszkania.

Na wniosek osoby, która żąda wydania odpisu skróconego, podaje się w nim wyszczególnienie dokumentów, przedstawionych przy sporządzaniu aktu, o ile są one w akcie wymienione, oraz personalia świadków. Odpisy zupełne stanowią dosłowne powtórzenie treści aktów wraz ze wszystkimi wzmiankami dodatkowymi. W wyciągach i odpisach skróconych podaje się treść aktu w postaci ostatecznej przez uwzględnienie wzmianek dodatkowych oraz z pominięciem ustępów skreślonych; w wyciągach i odpisach skróconych aktu urodzenia dziecka pozamałżeńskiego, uprawnionego lub zrównanego z dzieckiem z małżeństwa, oznacza się je jako dziecko z małżeństwa **(art. 39).**

Zaświadczenie o tym, że w księdze stanu cywilnego nie ma pewnego wpisu, może dotyczyć tylko takich danych, które podaje się w odpisach skróconych aktów **(art. 40).**

Prawo przeglądania ksiąg stanu cywilnego przysługuje jedynie władzom publicznym; okręgowa władza nadzorcza może zezwolić osobom obcym na przeglądanie po uwiarogodnieniu przez nie interesu prawnego **(art. 41).**

ROZDZIAŁ VI

omawia moc dowodową ksiąg stanu cywilnego i wypisów z tych ksiąg

Wpisy w księgach stanu cywilnego stanowią dowód zupełny zdarzeń w nich stwierdzonych pod warunkiem, że księgi są prawidłowo prowadzone. Dowód niezgodności zarejestrowanych faktów z prawdą jest dopuszczalny. Wyciągi oraz odpisy skrócone i zupełne mają moc dowodową równą wpisom do ksiąg stanu cywilnego. Rozporządzenie wykonawcze unormuje sprawę mocy dowodowej wpisów w książeczkach stanu cywilnego **(art. 42).**

Wobec osoby trzeciej, która w dobrej wierze dokonała z jednym z małżonków czynności prawnej albo wystąpiła przeciw niemu z powództwem przed umieszczaniem na akcie małżeństwa wzmianki dodatkowej o unieważnieniu lub rozwodzie, nie można zasłaniać się unieważnieniem lub rozwiązaniem małżeństwa przez rozwód **(art. 43).**

ROZDZIAŁ VII

zawiera postanowienia w przedmiocie nieważności aktów stanu cywilnego

Akt, który nie został sporządzony w księgach stanu cywilnego, nie ma mocy aktu stanu cywilnego. Akt stanu cywilnego, stwierdzający zdarzenie nieprawdziwe, jest nieważny. Jeżeliby się okazało, że akt stanu cywilnego, stwierdzający to samo zdarzenie, został już poprzednio sporządzony, Minister Administracji Publicznej lub okręgowa władza nadzorcza zarządzi unieważnienie jednego z aktów po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego **(art. 44).**

Sąd na wniosek okręgowej władzy nadzorczej, prokuratora lub osoby interesowanej uzna w trybie postępowania niespornego stosownie do okoliczności, czy uchybienia powstałe przy sporządzaniu aktu stanu cywilnego powodują takie zmniejszenie jego mocy dowodowej, że należy go uznać za nieważny. W szczególności brak podpisu urzędnika stanu cywilnego na akcie może być uznany za uchybienie, niepociągające za sobą nieważności aktu **(art. 45).**

Jeżeli na obszarze, który jest objęty działaniami wojennymi lub podlega klęsce żywiołowej albo innym nadzwyczajnym wypadkom, normalny tryb prowadzenia ksiąg stanu cywilnego ulegnie przerwie, akt stanu cywilnego, sporządzony w dotychczasowych księgach przez osobę, która sprawowała publicznie czynności urzędnika stanu cywilnego, nie może być unieważniony z tego powodu, że urzędnik nie był powołany na urząd zgodnie z prawem **(art. 46).**

ROZDZIAŁ VIII

mówi o postępowaniu sądowym

Jeżeli urzędnik stanu cywilnego odmawia wykonania czynności urzędowej, przewidzianej przez prawo, osobie zainteresowanej

i okręgowej władzy nadzorczej przysługuje prawo wniesienia zażalenia do Sądu. Przed wydaniem orzeczenia sąd zażąda wyjaśnień od urzędnika. Przepis ten dotyczy również zażaleń na postanowienia i zarządzenia urzędnika stanu cywilnego co do wykonania przezeń przewidzianych przez prawo czynności urzędowych **(art. 47)**.

Urzędnik stanu cywilnego nie ma prawa dokonywania zmian we wpisach już zakończonych, chyba że chodzi o oczywisty błąd pisarski, który ulega sprostowaniu na podstawie zezwolenia okręgowej władzy nadzorczej. Jeżeli akt stanu cywilnego został zredagowany błędnie lub nieściśle albo stwierdza zdarzenie nieprawdziwe, o jego sprostowaniu lub unieważnieniu rozstrzyga Sąd.

Sprostowania lub unieważnienia może żądać osoba zaiteresowana, prokurator i okręgowa władza nadzorcza.

Do rozstrzygania tych wszystkich spraw wymienionych właściwy jest Sąd grodzki, w którego okręgu mieści się siedziba urzędnika stanu cywilnego, który odmówił wykonania czynności, wydał zaskarżone postanowienie lub zarządzenie albo sporządził akt, przy czym sąd orzeka w trybie postępowania niespornego **(art. 47, 48, 49 i 50)**.

ROZDZIAŁ IX

zawiera przepisy wspólne dla wszystkich lub niektórych rodzajów aktu stanu cywilnego

Akt stanu cywilnego powinien zawierać tylko te dane, które są przewidziane przez prawo. Nie należy umieszczać w akcie stanu cywilnego wiadomości o charakterze miejsca, w którym nastąpiło zdarzenie, np. nazwy szpitala, zakładu dla obłąkanych, więzienia itp., jeżeli wymienienie tego miejsca może przynieść ujmę zainteresowanym. Minister Administracji Publicznej lub okręgowa władza nadzorcza mogą na żądanie osób zainteresowanych albo z urzędu zarządzić skreślenie części tekstu, która nie powinna była być wpisana **(art. 51)**.

Zgłoszenia urodzenia i zejścia dokonywa się ustnie. Milicja Obywatelska, władze wojskowe, dowódcy okrętów i statków powietrznych, kapitanowie statków handlowych, zakłady publiczne (publiczne kliniki położnicze, szpitale, więzienia itp.) mogą dokonywać zgłoszeń na piśmie. Ten ostatni przepis stosuje się również do lekarza, przy czym podpis jego winien być uwierzytelniony, jeżeli nie jest znany urzędnikowi stanu cywilnego. Osoby powołane przez prawo do dokonywania zgłoszeń, przewidzianych w prawie niniejszym, mogą się wyręczać pełnomocnikami szczególnymi. Nie dotyczy to zawierania małżeństw z wyjątkiem przypadków, przewidzianych w prawie małżeńskim **(art. 52)**.

Jeżeli osoba zeznająca akt nie może porozumieć się z urzędnikiem stanu cywilnego ani ustnie ani na piśmie, czy to ze względu na swą ułomność fizyczną (niemotę, głuchotę itd.), czy też ze

względu na nieznajomość żadnego z języków, zrozumiałych dla urzędnika stanu cywilnego, należy przybrać biegłego lub tłumacza (art. 53).

Jeżeli prawo oznacza kolejność, w jakiej poszczególne osoby obowiązane są dokonywać zgłoszeń w urzędzie stanu cywilnego celem sporządzenia aktu, wówczas:

a) osoba, wymieniona na dalszym miejscu, staje się obowiązana do zgłoszenia dopiero wówczas, gdy osoba przed nią wymieniona jest nieobecna lub gdy nie może dopełnić zgłoszenia,

b) urzędnik stanu cywilnego nie może odmówić spisania aktu na tej podstawie, że osoby wpierw do zgłoszenia obowiązane obowiązku nie dopełniły (art. 54).

Jeżeli urodzenie lub zgon nastąpiły w publicznej klinice położniczej, szpitalu lub innym zakładzie publicznym, obowiązany do zgłoszenia jest wyłącznie kierownik zakładu lub urzędnik, któremu wykonywanie tego obowiązku zostało zlecone przez właściwą władzę. Okręgowa władza nadzorcza może również udzielać kierownikom prywatnych zakładów położniczych i szpitali zezwolenia, ważnego aż do odwołania, na zgłaszanie na piśmie urodzeń i zgonów, które nastąpiły w zakładach. W tym przypadku obowiązek zgłaszania obciąża wyłącznie kierownika zakładu, a o ileby ten doznawał przeszkody — jego zastępcę (art. 55).

Jeżeli akt stanu cywilnego dotyczy osoby, której tożsamość nie była ustalona, władza która później stwierdzi tożsamość, poda urzędnikowi stanu cywilnego z urzędu dane uzupełniające akt i prawo zgłoszenia odpowiedniego wniosku przysługuje również osobie zainteresowanej.

Urzędnik stanu cywilnego sporządzi nowy akt na podstawie dotychczasowego aktu i danych uzupełniających (art. 56).

Kto na mocy niniejszego prawa jest obowiązany do dokonania zgłoszenia lub wykonania innej czynności, w szczególności do przedłożenia dokumentów i od dopełnienia tego obowiązku uchyla się, może być do tego zmuszony przez urządnika stanu cywilnego przy zastosowaniu kary pieniężnej celem przymuszenia w trybie przewidzianym w art. 45 — 48 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o postępowaniu przymusowym w administracji (art. 57).

ROZDZIAŁ X

traktuje o aktach urodzenia

O urodzeniu dziecka należy zgłosić urzędnikowi stanu cywilnego, w którego okręgu dziecko urodziło się, w ciągu dwóch tygodni celem sporządzenia aktu urodzenia, choćby dziecko zmarło przed upływem tego czasu. Również w tym terminie powinno nastąpić zgłoszenie.

Jeżeli dziecko urodziło się nieżywe lub zmarło przy porodzie, w tym wypadku wpis następuje jedynie w księdze urodzeń. Akt

zawiera dane wyszczególnione w niej, prócz imienia i wzmiankę o tym, że dziecko urodziło się nieżywe bądź zmarło przy porodzie (art. 58 i 59).

Do zgłoszenia o urodzeniu dziecka obowiązani są i to w następującej kolejności: a) ojciec, b) położna, która była obecna przy porodzie, c) lekarz, który był obecny przy porodzie, d) każda inna osoba, która była obecna przy porodzie lub wie o porodzie na podstawie osobistego przekonania się o tym, e) matka dziecka, skoro tylko zdrowie jej na to pozwoli (art. 60).

W akcie urodzenia wymienia się z możliwie największą dokładnością: a) miejsce, datę i godzinę urodzenia dziecka, b) jego nazwisko, imię (imiona) i płeć, c) nazwisko, imię, zawód, miejsce urodzenia, datę urodzenia lub wiek i miejsce zamieszkania każdego z rodziców (jeżeli są małżeństwem, należy to zaznaczyć z podaniem nazwiska rodowego matki), d) nazwisko, imię, zawód, wiek, miejsce zamieszkania zgłaszającego i tytuł, z którego wywodzi prawo do dokonania zgłoszenia.

Osoba ojca dziecka pozamałżeńskiego będzie wymieniona w akcie jedynie na skutek jego oświadczenia (art. 61 i 62).

Osoba, która znajdzie dziecko nieznanych rodziców, winna w ciągu tygodnia zawiadomić o tym władzę administracji ogólnej pierwszej instancji, ewentualnie miejscowy organ Milicji Obywatelskiej lub zarząd gminny (miejski), które bezzwłocznie przekażą jej zgłoszenie. Władza administracji ogólnej pierwszej instancji przeprowadzi konieczne postępowanie wyjaśniające celem wyświetlenia okoliczności, w jakich dziecko zostało znalezione, ustali, po zasięgnięciu opinii biegłych lekarzy przypuszczalny jego wiek, nada mu imię, ustali jakie imiona mają być wpisane jako imiona rodziców, wystąpi do władzy administracji ogólnej drugiej instancji o nadanie nazwiska, następnie zaś zarządzi sporządzenie aktu urodzenia i umieszczenie w Monitorze Polskim ogłoszenia, zawierającego wyniki postępowania wyjaśniającego, ustalenie wieku, imienia i nazwiska, wskazanie osoby lub instytucji, która objęła pieczę nad dzieckiem, oraz urzędu stanu cywilnego, w którym akt urodzenia został sporządzony. Osobie, która objęła pieczę nad dzieckiem, należy dać możność złożenia oświadczenia w sprawie brzmienia imienia i nazwiska przed ich nadaniem dziecku. Akt urodzenia zostanie sporządzony według przepisów ogólnych na podstawie zawiadomienia władzy administracji ogólnej pierwszej instancji z tym, że zawierać będzie ustalone przypuszczalne miejsce i datę urodzenia, tudzież nadane imię i nazwisko. Jeżeli stan cywilny dziecka zostanie następnie ustalony, wypadnie sporządzić nowy akt na podstawie dotychczasowego aktu i danych uzupełniających (p. rozd. IX). Jeżeli na terenie Państwa znajdzie się osoba dorosła, której stan cywilny nie może być ustalony wskutek jej ułomności fizycznej lub psychicznej, przepisy powyższe będą odpowiednio

stosowane, przy czym przepis zdania czwartego stosuje się do osoby dorosłej **(art. 63 i 64).**

Jeżeli w dacie sporządzenia aktu urodzenia imię nie zostało jeszcze dziecku nadane, każdy z rodziców może w ciągu trzech miesięcy od sporządzenia aktu podać to imię urzędnikowi stanu cywilnego. Po upływie tego terminu urzędnik stanu cywilnego wezwie ojca, a w razie jego nieobecności matkę do złożenia oświadczenia w tym przedmiocie w ciągu dwóch tygodni, a po bezskutecznym upływie tego terminu sam nada dziecku imię. Jeżeli imię dziecka wpisano do aktu na skutek zgłoszenia osoby obcej, każdy z rodziców może żądać w ciągu trzech miesięcy od sporządzenia aktu wpisania innego imienia zamiast wpisanego **(art 65).**

Urzędnik stanu cywilnego odmówi wpisania imienia: a) ośmieszającego lub nieprzyzwoitego, b) w postaci skażonej lub zniekształconej, c) w formnie zdrobniałej, chyba że ta usamodzielniła się, d) w postaci regionalnej, nie używanej na pozostałym obszarze Państwa, e) imion, których posiadanie utrudnia współżycie w społeczeństwie **(art. 66).**

Jeżeli zgłoszenie urodzenia dziecka nastąpiło z opóźnieniem powyżej trzech miesięcy, urzędnik stanu cywilnego może sporządzić akt urodzenia jedynie na mocy zezwolenia okręgowej władzy nadzorczej po zbadaniu przez nią przyczyny tego opóźnienia. Koszty postępowania, związane z badaniem przyczyny opóźnienia, ponosi ten, kto zaniedbał zgłoszenia we właściwym terminie **(art. 67).**

W razie zawarcia przez rodziców dziecka pozamałżeńskiego związku małżeńskiego wpisuje się w akcje urodzenia dziecka wzmiankę dodatkową o uprawnieniu. Do zgłoszenia obowiązani są rodzice przy sporządzaniu aktu małżeństwa. Jeżeli rodzice nie wypełnili obowiązku wyżej określonego, wpisanie wzmianki następuje na wniosek każdego interesowanego, zgłoszony w urzędzie stanu cywilnego, w którym sporządzony został akt urodzenia dziecka, przy czym fakt uprawnienia winien być wykazany dokumentami publicznymi.

Akt uznania dziecka lub nadania dziecku pozamałżeńskiemu nazwiska przez męża matki może być sporządzony przed każdym urzędnikiem stanu cywilnego. Akt taki sporządza się w księdze urodzeń, może on dotyczyć kilkorga dzieci. Jeżeli uznanie dokonane zostało tylko przez ojca, urzędnik stanu cywilngo zawiadamia o nim w miarę możności dziecko, jeżeli jest pełnoletnie, a w razie jego niepełnoletności — matkę lub przedstawiciela ustawowego **(art. 68 i 69).**

Rozporządzenie wykonawcze unormuje:

1) prowadzenie wykazów aktów urodzenia dzieci pozamałżeńskich, których ojciec lub matka nie zostali ujawnieni lub też

ujawnieni w sposób nieuzasadniający wpisania ich do aktu urodzenia,

2) zawiadamianie władzy opiekuńczej w przypadkach, gdy podstawa do jej ingerencji ujawni się w związku z wykonywaniem przez urzędnika stanu cywilnego obowiązków urzędowych.

3) treść aktu uznania i nadania dziecku pozamałżeńskiemu nazwiska przez męża matki (art. 70).

ROZDZIAŁ XI.

traktuje o aktach małżeństwa.

Celem udowodnienia swej prawnej zdolności do wstąpienia w związek małżeński, przyszli małżonkowie winni przedstawić urzędnikowi stanu cywilnego odpisy skrócone swych aktów urodzenia. Jeżeli istnieje wątpliwość co do tego, czy osoba, wstępująca w związek małżeński, posiada obywatelstwo polskie, winna ona na żądanie urzędnika stanu cywilnego przedstawić dowód obywatelstwa polskiego. Cudzoziemiec obowiązany jest złożyć dowód zdolności do zawarcia małżeństwa według swego prawa ojczystego. Jeżeli którykolwiek z przyszłych małżonków pozostawał już w związku małżeńskim, winien on przedstawić dowód ustania poprzedniego małżeństwa **(art. 71 i 72).**

Zawarcie związku małżeńskiego odbywa się w siedzibie urzędu stanu cywilnego. Może odbyć się poza nią tylko w razie stwierdzonej niemożności stawienia się tam którejkolwiek z osób, wstępujących w związek małżeński. Świadkiem przy zawarciu małżeństwa może być każda osoba pełnoletnia, umiejąca czytać i pisać po polsku, korzystająca w pełni z praw cywilnych i obywatelskich praw honorowych. Nie może być świadkiem ten, kto stosownie do przepisów kodeksu postępowania karnego nie może składać zeznań w charakterze świadka pod przysięgą.

Urzędnik stanu cywilnego sprawdza tożsamość osób, wstępujących w związek małżeński, po czym zwraca się do każdej z nich po kolei z zapytaniem, czy chce zawrzeć małżeństwo z drugą osobą, której imię i nazwisko wymienia. Gdy oboje odpowiedzą twierdząco na pytanie urzędnika stanu cywilnego, ten ogłosi, że wobec publicznego zgodnego oświadczenia obojga małżeństwo ich jest zawarte według przepisu prawa cywilnego **(art. 73 i 74).**

Dowodem zawarcia związku małżeńskiego jest akt małżeństwa. Akt małżeństwa zawiera:

1) imiona i nazwiska osób, wstępujących w związek małżeński, ich zawód i miejsce zamieszkania, miejsce i datę ich urodzenia,

2) imiona i nazwiska rodziców i ich miejsce zamieszkania,

3) imiona i nazwiska świadków, ich zawód i miejsce zamieszkania,

4) stwierdzenie, że osoby wstępujące w związek małżeński złożyły publicznie w obecności urzędnika stanu cywilnego zgodne oświadczenie o wstąpieniu w związek małżeński,

5) ewentualne oświadczenie żony o zachowaniu swego nazwiska rodowego obok nazwiska męża **(art. 75 i 76).**

ROZDZIAŁ XII.
omawia akty zejścia.

Zgon człowieka lub znalezienie zwłok należy najpóźniej w ciągu dwudziestu czterech godzin zgłosić urzędnikowi stanu cywilnego, w którego okręgu nastąpił zgon lub znalezienie zwłok, celem sporządzenia aktu zejścia. Jeżeli nie wiadomo, gdzie zgon nastąpił, sporządza się akt zejścia w urzędzie stanu cywilnego, w którego okręgu znaleziono zwłoki. W razie uznania osoby za zmarłą akt zejścia sporządza się w księdze aktów zejścia w urzędzie stanu cywilnego tego okręgu, w którym osoba ta miała ostatnio zamieszkanie, w braku zaś takiego miejsca — w urzędzie stanu cywilnego w Warszawie, wyznaczonym przez Ministra Administracji Publicznej. Jeżeli okaże się, że uznany za zmarłego w rzeczywistości żyje, akt zejścia zostanie unieważniony na podstawie orzeczenia sądowego, uchylającego postanowienie o uznaniu za zmarłego **(art. 77, 78 i 79).**

Do zgłoszenia zgonu lub faktu znalezienia zwłok osoby o ustalonej tożsamości obowiązani są w następującej kolejności: a) małżonek i dzieci zmarłego, b) najbliżsi krewni i powinowaci, obecni w danej miejscowości, c) właściciel lokalu, w którym nastąpił zgon lub znaleziono zwłoki, d) każdy, kto był przy zgonie lub się o nim naocznie przekonał.

Jeżeli w sprawie zgonu zostało przeprowadzone dochodzenie urzędowo, zgon zostanie wpisany na podstawie pisemnego zgłoszenia właściwej władzy.

Kto znalazł zwłoki osoby o nieustalonej tożsamości albo kto naocznie przekonał się o jej zgonie, winien natychmiast zawiadomić o tym bądź organ Milicji Obywatelskiej, bądź sołtysa, który z kolei zawiadamia urzędnika stanu cywilnego **(art. 80, 81 i 82).**

Urzędnik stanu cywilnego sporządzi akt zejścia: a) po przedstawieniu mu świadectwa lekarskiego (karty zgonu), stwierdzającego zgon i jego przyczynę i wydanego przez lekarza, który leczył chorego w ostatniej chorobie, lub lekarza urzędowego albo oglądacza zwłok lub, b) osobistym naocznym stwierdzeniu faktu zgonu **(art. 83).**

Minister Administracji Publicznej ustali w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej sposób sporządzenia aktów zejścia osób poległych lub zmarłych z ran wskutek działań wojennych, których zgon nie mógł być stwierdzony w trybie, przewidzianym w przepisach o rejestracji stanu cywilnego osób wojskowych **(art. 84).**

Zwłoki mogą być pochowane dopiero po przedstawieniu zaświadczenia urzędnika stanu cywilnego o sporządzeniu aktu zejścia. Jeżeli w nadzwyczajnym przypadku pogrzeb odbył się przed sporządzeniem aktu zejścia, późniejsze jego sporządzenie wymaga zezwolenia okręgowej władzy nadzorczej, wydanego po zbadaniu przez nią stanu faktycznego **(art. 85).**

W akcie zejścia wymienia się z możliwie największą dokładnością: a) datę, godzinę oraz miejsce zgonu lub znalezienia zwłok, b) imiona, nazwisko, stan cywilny, zawód, przynależność państwową (jeżeli nie jest polska) oraz miejsce zamieszkania zmarłego, a nadto datę i miejsce jego urodzenia lub przypuszczalny wiek, c) imiona i nazwisko małżonka osoby zmarłej, a jeżeli małżonek ten żyje, ponadto jego zawód i miejsce zamieszkania, d) imiona i nazwiska rodziców zmarłego, a jeżeli osoby te żyją, ponadto ich zawód i miejsce zamieszkania, e) imiona i nazwisko, zawód i miejsce zamieszkania osoby zgłaszającej zgon.

Jeżeli zgłaszający nie ma wiadomości o niektórych spośród powyższych danych, należy o tym zaznaczyć **(art. 86).**

Jeżeli tożsamość osoby zmarłego nie jest ustalona, urzędnik stanu cywilnego sporządzi akt zejścia, w którym wymienia: a) datę, godzinę, miejsce i okoliczności znalezienia zwłok oraz ich stan, b) płeć oraz przypuszczalny wiek zmarłego, c) znaki rozpoznawcze zwłok, d) odzież oraz inne przedmioty, znalezione przy zmarłym, wraz i ich opisem **(art. 87).**

Jeżeli akt zejścia osoby zmarłej nie został sporządzony, fakt zgonu i jego datę ustala sąd. Prawomocne postanowienie sądu, ustalające zgon, ma moc aktu zejścia. Jeżeli okaże się, że postanowienie sądu nie odpowiada rzeczywistości, postanowienie to może być każdego czasu uchylone. Właściwość sądu i tryb postępowania sądowego w tym przedmiocie normują przepisy szczególne **(art. 88).**

ROZDZIAŁ XIII.

dotyczy opłat za czynności urzędów stanu cywilnego i przewiduje dla Ministerstwa Administracji Publicznej obowiązek wydania w drodze rozporządzenia taryfy tych opłat, jednakże opłatom nie będzie podlegać: a) sporządzanie aktu urodzenia, uznania oraz zejścia, b) wyciągi dla celów ewidencji ludności, powszechnego obowiązku wojskowego, szkolnictwa powszechnego, opieki społecznej i ubezpieczeń społecznych, c) czynności, wykonane na żądanie władz nadzorczych lub prokuratora oraz na żądanie władz obcych, o ile umowy międzynarodowe przewidują zwolnienia od opłat, d) zawarcie związku małżeńskiego oraz wydanie wyciągu lub odpisów, o ile chodzi o osoby, których niezamożność została udowodniona **(art. 89).**

Wreszcie zawarte w Rozdziałach XIV i XV przepisy karne i końcowe przewidują, że:

kto będąc obowiązany do zgłoszenia urzędnikowi stanu cywilnego urodzenia lub zejścia, nie czyni tego w czasie właściwym podlega grzywnie od 20 do 500 złotych.

Grzywny nie wymierza się, jeżeli pomimo niedokonania zgłoszenia przez osobę do tego obowiązaną, akt stanu cywilnego został sporządzony we właściwym czasie; orzekanie o karach, przewidzianych wyżej należy do władz administracji ogólnej **(art. 90)**.

Wykonanie nowego prawa należeć będzie do Ministrów Administracji Publicznej i Sprawiedliwości **(art. 91)**.

Przy omawianiu postanowień nowego „Prawa o aktach stanu cywilnego" nie wolno nam pominąć „przepisów wprowadzających" to prawo, ogłoszonych w Dekrecie w tymże Nr. 48 Dz. Ustaw pod poz. 273.

Przepisy tego dekretu uchylają przede wszystkim, w klauzuli ogólnej, wszelkie dotychczasowe przepisy w przedmiotach unormowanych w Prawie o aktach stanu cywilnego, a następnie w klauzulach szczegółowych wymieniają te przepisy. Razem uchylonych zostało 101 różnych norm przeważnie zaborczych **(art. II — IX)**.

Poza tym pozostał w mocy art. 5 ustawy z dnia 9 kwietnia 1938 r. o ulgach przy regulacji hipotecznej (Dz. U. R. P. Nr 27 poz 241) z tym, że zamiast wyciągów, sporządzonych według wzorów, podanych w załącznikach do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 11. lipca 1938 r., wydanego w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych o wzorach wyciągów z akt stanu cywilnego, przeznaczonych dla celów pierwiastkowej regulacji hipotecznej (Dz. U. R. P. Nr 49, poz. 386) wydawane będą odpisy skrócone, przewidziane w art. 39 prawa o aktach stanu cywilnego **(art. X)**.

W tych częściach Państwa, w których rejestracja stanu cywilnego odbywała się dotychczas na zasadzie wyznaniowego podziału zakresu właściwości urzędników stanu cywilnego (prowadzących metryki), ustaje z chwilą zorganizowania urzędu stanu cywilnego stosownie do art. 3 — 10 prawa o aktach stanu cywilnego prawo dotychczasowych urzędników stanu cywilnego (prowadzących metryki), do wykonywania czynności oprócz przewidzianych w niniejszym dekrecie — ze skutkami dla stosunków pozakościelnych. Czynności dokonane wbrew przepisowi niniejszego artykułu po tej dacie nie mają mocy prawnej **(art. XI)**.

Osoby świeckie, które do dnia wejścia w życie prawa o aktach stanu cywilnego prowadziły dotychczasowe księgi stanu cywilnego (metrykalne), przekażą je urzędom stanu cywilnego, utworzonym stosownie do prawa o aktach stanu cywilnego, w terminie określonym przez Ministra Administracji Publicznej.

Osoby duchowne, które do dnia wejścia w życie prawa o aktach stanu cywilnego prowadziły dotychczasowe księgi stanu cywilnego (metrykalne), zachowają je nadal w swym posiadaniu.

W przypadku, gdy księga stanu cywilnego istnieje tylko w jednym egzemplarzu, przechowywanym przez osobę duchowną, bądź z tej przyczyny, że na danym obszarze prawnym księgi stanu cywilnego (metrykalne) odnośnego wyznania były prowadzone bez wtóropisów, bądź też że księga wtóropisów uległa zniszczeniu. zaginęła lub została wywieziona wskutek działań wojennych lub wydarzeń związanych z wojną, Minister Administracji Publicznej może nakazać osobie duchownej, przekazanie tej księgi na stałe urzędowi stanu cywilnego utworzonemu stosownie do prawa o aktach stanu cywilnego bądź w drodze zarządzenia indywidualnego, bądź też w drodze zarządzenia ogólnego, skierowanego do wszystkich osób duchownych, w których posiadaniu znajdują się dotychczasowe księgi stanu cywilnego (metrykalne) na danym obszarze prawnym lub jego części **(art. XII)**.

Władze i urzędy świeckie (władze administracji ogólnej, sądy itp.) i duchowne, które w chwili wejścia w życie prawa o aktach stanu cywilnego przechowywały księgi wtóropisów (księgi duplikatów, rejestry uboczne itp.) przekażą je władzom, powołanym do przechowywania ksiąg wtóropisów stosownie do art. 20 prawa o aktach stanu cywilnego, w terminie, określonym przez Ministra Administracji Publicznej.

Wtóropisy ksiąg, których pierwszy egzemplarz pozostanie w posiadaniu osób duchownych, będą przekazane nowoutworzonym urzędom stanu cywilnego **(art. XIII)**.

Osoby wymienione w art. XII oraz władze wymienione w art. XIII wydają nadal wypisy na podstawie ksiąg stanu cywilnego (metrykalnych), będących w ich posiadaniu, a mianowicie wyciągi i odpisy, o których mowa w art. 37 — 39 prawa o aktach stanu cywilnego.

Po przekazaniu ksiąg na stałe nowoutworzonym urzędom stanu cywilnego wypisy będą wydawane przez te urzędy. Władze i osoby, do których należy wydawanie wyciągów i odpisów z ksiąg dotychczas prowadzonych mogą pobierać za nie do chwili przekazania tych ksiąg opłaty w wysokości, przewidzianej w taryfie dla urzędów stanu cywilnego, która zostanie wydana stosownie do przepisu art. 89 ust. (1) prawa o aktach stanu cywilnego **(art. XIV)**.

Osoby, wymienione w art. XII, podlegają w zakresie utrzymywania ksiąg i wydawania wypisów nadzorowi władz nadzorczych, karom porządkowym, odpowiedzialności cywilnej i karnej narówni z urzędnikami stanu cywilnego stosownie do przepisów prawa o aktach stanu cywilnego. Szczegółowe przepisy w tej mierze wyda w drodze rozporządzenia Minister Administracji Publicznej w po-

rozumieniu z Ministrami Sprawiedliwości i Obrony Narodowej **(art. XV)**.

Przepisy prawa o aktach stanu cywilnego w sprawie wypisów z ksiąg stanu cywilnego, wzmianek dodatkowych, sprostowania lub unieważnienia aktu oraz odtworzenia utraconej księgi lub aktu stanu cywilnego (art. 31, 33. 34. 37 — 41, 49 — 50) stosuje się odpowiednio do ksiąg stanu cywilnego (metrykalnych), które były prowadzone na podstawie przepisów dotychczasowych.

Przepisy dotychczasowe normują nadal moc dowodową prowadzonych dotychczas ksiąg stanu cywilnego (metrykalnych) i wypisów z nich oraz warunki nieważności aktów stanu cywilnego (metryk); Minister Administracji Publicznej może w drodze rozporządzenia zmienić te przepisy **(art. XVI)**.

Z chwilą wejścia w życie niniejszego dekretu wszelkie zgłoszenia i zawiadomienia, mające na celu umieszczenie wzmianki na marginesie aktu lub przypisku pod tekstem aktu. sporządzonego w dotychczasowych księgach stanu cywilnego (metrykalnych), stosownie do art. 31 prawa o aktach stanu cywilnego należy przesyłać urzędowi stanu cywilnego, który dokona wpisu w księdze uzupełniającej, następnie zaś prześle uwierzytelniony odpis wpisanej treści osobie, w której posiadaniu znajduje się odnośna księga stanu cywilngo (metrykalna), oraz władzy, powołanej do przechowywania ksiąg wtóropisów stosownie do art. 20 prawa o aktach stanu cywilnego.

O ile osoba, w której posiadaniu znajduje się odnośna księga stanu cywilnego (metrykalna), nie potwierdzi wpisania wzmianki w ciągu czternastu dni od daty przesłania jej odpisu wpisanej treści, urząd stanu cywilnego wyda zakaz wydawania wypisów danego aktu inaczej, jak za pośrednictwem urzędu stanu cywilnego.

Właściwość urzędu stanu cywilnego określa siedziba urzędowa osoby, w której posiadaniu znajduje się odnośna księga stanu cywilnego (metrykalna)..

Księga uzupełniająca będzie prowadzona w jednym egzemplarzu dla całego obwodu urzędu stanu cywilnego bez księgi wtóropisów.

W razie wydania wypisu za pośrednictwem urzędu stanu cywilnego urząd stanu cywilnego dokona adnotacji wzmianki, bądź wyda wypis w redakcji ostatecznej po uwzględnieniu treści wzmianki, stosownie do przepisów art. 39 ust. (5) prawa o aktach stanu cywilnego **(art. XVII)**.

Akta stanu cywilnego, sporządzone na podstawie przepisów o powszechnej świeckiej rejestracji stanu cywilnego przez świeckie urzędy stanu cywilnego na obszarach, włączonych przez okupanta niemieckiego do Rzeszy, są ważne, choćby były sporządzone po wyzwoleniu danego obszaru spod panowania okupanta **(art. XVIII)**.

Minister Administracji Publicznej może zarządzić, że księgom, utrzymywanym w okresie czasu do dnia wejścia w życie prawa

o aktach stanu cywilnego na obszarach wyznaniowego podziału zakresu właściwości urzędników stanu cywilnego (prowadzących metryki) przez duchownych wyznań nieuznanych i przeznaczonym do rejestracji urodzeń, małżeństw i zgonów osób, faktycznie należących do danego związku religijnego, formalnie jednak należących do wyznań uznanych, przyznaje się moc dowodową z wyjątkiem treści, dotyczącej przynależności wyznaniowej **(art. XIX)**.

Na obszarze Chełmszczyzny i ziemi podlaskiej księgi stanu cywilnego (metrykalne) parafii prawosławnych z przed r. 1915, które w dniu 1 września 1939 r. znajdowały się w posiadaniu urzędników stanu cywilnego parafii rzymsko-katolickich, pozostaną i nadal w ich posiadaniu, o ile zawierają wpisy, dotyczące prawosławnych, którzy po ukazie tolerancyjnym 1905 r. powrócili do katolicyzmu. O ile na obszarze województw wschodnich i południowych nie ma osób, powołanych przez prawo do prowadzenia ksiąg metrykalnych ludności wyznania mojżeszowego, należy księgi te przekazać na przechowanie zarządowi gminnemu (miejskiemu) do czasu utworzenia urzędów stanu cywilnego stosownie do przepisów prawa o aktach stanu cywilnego **(art. XX)**.

Osoby, które wskutek stosowania przymusu i ograniczającej praktyki okupacyjnych władz niemieckich na obszarze ziem włączonych do Rzeszy w latach 1939 — 1945 nie mogły uzyskać wpisania imienia dziecka do aktu urodzenia zgodnie ze swą wolą, mogą zgłosić żądanie wpisania właściwego imienia zamiast narzuconego, w trybie, przewidzianym w art. 65 ust. (2) prawa o aktach stanu cywilnego, w terminie jednego roku od dnia wejścia w życie tego prawa. Stosowanie przymusu stwierdza urząd stanu cywilnego; w razie odmowy stwierdzenia rozstrzyga okręgowa władza nadzorcza **(art. XXI)**.

Na obszarze gdańskim województwa gdańskiego decyzje o odwołaniu zezwoleń na zmianę imienia lub nazwiska, udzielonych przed dniem 30 stycznia 1933 r. wydane na mocy §§ 7 i 11 ustawy z dnia 5 stycznia 1938 r. (Dz. u. Rzeszy I, str. 9) w brzmieniu rozporządzenia z dnia 24 grudnia 1940r. (Dz. u. Rzeszy I, str.... 1669) uważa się za niebyłe. Oparte na nich wzmianki (adnotacje) na marginesie aktów w rejestrach stanu cywilnego uważa się za nienapisane, przyczym zostaną one wykreślone na wniosek strony lub z urzędu.

Na tymże obszarze wzmianki (adnotacje) o przybraniu imienia dodatkowego, dokonane na marginesie aktów stanu cywilnego stosownie do przepisu § 2 drugiego rozporządzenia z dnia 17 sierpnia 1938 r., wydanego celem wykonania ustawy o zmianie nazwisk i imion (Dz. u. Rzeszy I, str. 1044) poczytuje się za nienapisane, przyczym zostaną one wykreślone na wniosek strony lub z urzędu **(art. XXII)**.

Osoby, prowadzące księgi stanu cywilnego (metrykalne) złożą właściwej władzy administracji ogólnej pierwszej instancji w ciągu dwóch miesięcy od dnia wejścia w życie prawa o aktach stanu cywilnego szczegółowy wykaz przechowywanych przez siebie ksiąg stanu cywilnego (metrykalnych).

To samo dotyczy władz i urzędów, przechowujących księgi wtóropisów (księgi duplikatów, rejestry uboczne), oraz archiwów państwowych i samorządowych, które złożą wykazy za pośrednictwem swych władz przełożonych.

Minister Administracji Publicznej wyda szczegółowe zarządzenie w tym przedmiocie (**art. XXIII**).

Powyższy dekret wchodzi w życie również z dn. 1 stycznia 1946 r., a jego wykonanie poruczone zostało Ministrom Administracji Publicznej i Sprawiedliwości. **J. P.**

PRZEGLAD USTAWODAWSTWA

W dziale tym wymieniać będziemy wszystkie przepisy ogłoszone w Dzienniku Ustaw w czasie między ukazaniem się dwóch kolejnych numerów naszego czasopisma, omawiać natomiast tylko ważniejsze z pośród nich. W drodze wyjątku w niniejszym przeglądzie podajemy tylko ważniejsze przepisy, ogłoszone w Dzienniku Ustaw w III kwartale 1945, poczynając od Nr 25 oraz wszystkie przepisy ogłoszone w październiku i listopadzie 1945 r.

Dekret z 6 czerwca 1945 r. o mocy obowiązującej orzeczeń sądowych, wydanych w okresie okupacji niemieckiej na terenie Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. Ust. Nr 25, poz. 151) — unieważnia i pozbawia skutków prawnych wszystkie wyroki i orzeczenia, wydane podczas okupacji przez sądy niemieckie, które — jak wiadomo — właściwe były w sprawach cywilnych także wówczas, gdy jedna strona była Niemcem, druga zaś Polakiem. W ciągu dwóch lat od wznowienia czynności przez właściwy do orzekania sąd polski można zgłosić wniosek o rozpoznanie *sprawy cywilnej* przez sąd I instancji bez względu na to, w jakiej instancji sprawa się toczyła i czy zapadł już wyrok sądu niemieckiego. Jeżeli wniosek taki nie zostanie zgłoszony w terminie, postępowanie ulega umorzeniu. W razie dalszego prowadzenia sprawy przed sądem polskim, poprzednie czynności dowodowe uważa się za dokonane jedynie w trybie zabezpieczenia dowodów, a wszelkie oświadczenia dotyczące stanu faktycznego, uznania lub zrzeczenia się roszczeń mogą być przez stronę odwołane bez podania powodów. — Te same zasady obowiązują w *sprawach niespornych* z tym, że sprawy te mogą być na nowo podjęte lub dalej prowadzone nietylko na wniosek osoby zainteresowanej, lecz także z urzędu przez sąd lub na wniosek prokuratora. Orzeczeniom w sprawach niespornych oraz w sprawach o rozłączenie, rozwód lub unieważnienie małżeństwa sąd może nadać moc wsteczną. *Wpisy hipoteczne i rejestrowe* na rzecz państwa niemieckiego, jego zrzeszeń publiczno-prawnych oraz Niemców ulegają wykreśleniu z urzędu lub na wniosek osoby zainteresowanej. Wpisy takie na rzecz innych osób mogą być w ciągu dwóch lat od dnia przejścia Państwa na stopę pokojową wykreślone na wniosek oso-

by zainteresowanej, jeżeli nastąpiły na skutek specjalnego ustawodawstwa, skierowanego przeciwko obywatelom polskim, po tej zaś dacie — w trybie postępowania spornego. W ciągu tego dwuletniego okresu nie stosuje się do tych wpisów zasady jawności i prawdziwości oraz dobrej wiary osób trzecich. W tym przepisie zwraca uwagę wprowadzenie pojęcia „daty przejścia Państwa na stopę pokojową", dla oznaczenia początku okresu dwuletniego. Nie chodzi tu więc o datę kapitulacji Niemiec, ani również o datę wznowienia czynności przez dany sąd, lecz o inny termin, który — stosownie do przepisów dekretu — ma oznaczyć Minister Sprawiedliwości, co jednak dotąd nie nastąpiło. — *W sprawach karnych,* rozpoznawanych przez sądy niemieckie, może oskarżony zawsze, zaś w sprawach o przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego poszkodowany oraz jego najbliżsi członkowie rodziny (art. 63—66 k.p.k.) w ciągu 6 miesięcy od dnia wejścia w życie dekretu (31.VII.1945 r.) wnieść o wszczęcie postępowania. — Postępowanie przed sądami *polskimi* na terenie b. Generalnego Gubernatorstwa oraz orzeczenia tych sądów są ważne. Jeżeli jednak orzeczenie tych sądów oparte zostało na przepisach, wydanych przez okupanta, lub z pominięciem przepisów polskich, albo zapadło w szczególnych, wywołanych wojną lub okupacją okolicznościach, które pozbawiły stronę lub oskarżonego swobody działania, można w ciągu roku od dnia przejścia Państwa na stopę pokojową, zgłosić wniosek o wznowienie postępowania. — Orzeczenia sądów polskich II instancji, zapadłe w czasie okupacji lub po ustaniu okupacji, lecz przed wznowieniem działalności Sądu Najwyższego, a także orzeczenia takie, wydane przed okupacją, co do których nie upłynął termin*) wniesienia skargi kasacyjnej lub zażalenia do Sądu Najwyższego, mogą być zaskarżone w ciągu 3 miesięcy od daty ustalonej przez Ministra Sprawiedliwości. Data ta ustalona została na dzień 1.XI.1945 r. (Monitor Nr 28 poz. 76). Wznowienie terminu trzymiesięcznego jest dopuszczalne z przyczyn, wywołanych okolicznościami wojennymi, odpowiedni jednak wniosek musi być zgłoszony najpóźniej w ciągu roku od dnia przejścia Państwa na stopę pokojową. — W stosunku do spraw cywilnych i karnych, których nie można było prowadzić w czasie okupacji przed sądami polskimi, okres czasu od dnia rozpoczęcia okupacji do dnia uruchomienia właściwych sądów polskich uważa się pod względem skutków prawnych, przewidzianych w prawie, za okres w którym wymiar sprawiedliwości był zawieszony.

---

*) Jakkolwiek nie powiedziano tego w dekrecie — domniemywać należy, że dekret ma na myśli tylko takie orzeczenia przedokupacyjne, co do których termin wniesienia skargi kasacyjnej lub zażalenia nie upłynął **przed dniem 1.IX.45 r.**

Dekret z 6.VI.1945 r. o izbach lekarsko-weterynaryjnych (Dz. U. Nr 25 poz. 153) — tworzy Izbę Lekarsko-Weterynaryjną jako organ samorządu zawodowego lekarzy weterynaryjnych. Organami tego samorządu są Naczelna Izba Lekarsko - Weterynaryjna i okręgowe izby lek.-wet.

Dekret z 6.VI.1945 r. o Państwowym Instytucie Weterynaryjnym w Puławach (Dz. Ust. Nr 25, poz. 154) — tworzy w Puławach Państwowy Instytut Weterynaryjny jako centralny zakład badawczo-naukowy, podległy bezpośrednio Ministrowi Roln. i Ref. Rol.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z 16.VII.1945 r. w sprawie utworzenia Związku Komunalnych Kas Oszczędności (Dz. Ust. Nr 25, poz. 156) — tworzy centralny związek wszystkich Komunalnych Kas Oszczędności z siedzibą w Warszawie.

Dekret z 26.VI.1945 r. o zniesieniu cenzury korespondencji (Dz. Ust. Nr 26, poz. 158) — znosi cenzurę korespondencji, przesyłek pocztowych, telegramów i rozmów telefonicznych, wprowadzoną dekretem z 28.XII.1944 r. (poz. 93 Dz. Ust.).

Dekret z 12.VI.1945 r. o przeniesieniu własności resztówek majątków rozparcelowanych na Spółdzielnie Samopomocy Chłopskiej (Dz. Ust. Nr 27, poz. 162) — upoważnia Ministra Roln. i Ref. Rol. do przenoszenia za zapłatą własności resztówek na spółdzielnie Samopomocy Chłopskiej dla celów kulturalno-oświatowych, zdrowotnych i społeczno-wychowawczych. Uzyskane stąd sumy idą na Państwowy Fundusz Ziemi. Resztówki oddane spółdzielniom Samop. Chł. mogą być dzielone, sprzedawane, wydzierżawiane i zastawiane tylko za zezwoleniem wojew. urzędów ziemskich. Minister Roln. i Ref. Roln. może w porozumieniu z Ministrem Skarbu umorzyć zapłatę za resztówkę w całości lub części.

Dekret z 7.VII.1945 r. o utworzeniu województwa rzeszowskiego (Dz. Ust. Nr. 27, poz. 168) — tworzy nowe województwo, które obejmuje powiaty: brzozowski, dębicki, gorlicki, jarosławski, jasielski, kolbuszowski, krośnieński, leski, lubaczowski, łańcucki, mielecki, niżański, przemyski, przeworski, rzeszowski, sanocki i tarnobrzeski.

Dekret z 18.VII.1945 r. (Dz. Ust. Nr. 27, poz. 169) — zawiera nowy *kodeks postępowania niespornego*. W trybie postępowania niespornego rozpoznawane są tylko takie sprawy, dla których załatwienia dekret lub inne ustawy przewidują ten tryb postępowania. Do takich spraw należą np. sprawy opiekuńcze, przysposobienia, stanu cywilnego, sprawy spadkowe i działowe, sprawy rejestru handlowego, poświadczanie dokumentów i t. d. O ile poszczególne przepisy nie stanowią inaczej, sprawy należące do postępowania niespornego rozpoznają sądy grodzkie. Każdy, czyich praw dotyka wynik postępowania, ma prawo wziąć udział w sprawie w każdym jej stanie. Postępowanie wszczyna się na

wniosek osoby zainteresowanej, a w przypadkach, przewidzianych w poszczególnych ustawach również i z urzędu lub na wniosek właściwej władzy. Orzeczenia sądu zapadają w formie postanowień, na które służy w ciągu 2 tygodni zażalenie. Od postanowień sądu II instancji służy skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego. Kto nie uczestniczył w postępowaniu niespornym, może swych praw dochodzić w postępowaniu spornym (t. j. w drodze procesu cywilnego). Nie można jednak, o ile poszczególna ustawa nie stanowi inaczej, żądać w drodze postępowania spornego zmiany stosunku prawnego, ustalonego w postępowaniu niespornym.

Dekret z *2.VIII.1945 r. o amnestii* (Dz. Ust. Nr. 28, poz. 172) — ogłasza dla upamiętnienia Święta Odrodzenia Polski amnestię za różne przestępstwa, występki i wykroczenia, popełnione przed dniem 22.VII.1945 r.

Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 18.VIII. 1945 r. (Dz. Ust. Nr. 29, poz. 173) — określa skład i sposób powoływania członków *Państwowej Rady Mierniczej*, związanej z Głównym Urzędem Pomiaru Kraju, istniejącym przy Prezydium Rady Ministrów z mocy dekretu z 30.III.1945 o pomiarach kraju i organizacji miernictwa (poz. 58 Dz. Ust.). Prócz przedstawicieli zainteresowanych Ministerstw w skład Rady wchodzą: przedstawiciel Akademii Umiejętności, przedstawiciele wydziałów geodezyjnych politechnik, przedstawiciele instytucyj naukowych i organizacyj zawodowych oraz wybitni znawcy w tej dziedzinie, powołani przez prezesa Gł. Urzędu Pomiarów Kraju.

Ustawa z 23.VII 1945 r. (Dz. Ust. Nr. 30, poz. 178) — upoważnia organizacje, zrzeszenia i terenowe rady narodowe, które delegują swych *przedstawicieli do Krajowej Rady Narodowej*, do składania Prezydium K. R. N. umotywowanych wniosków o odwołanie lub pozbawienie mandatu swych przedstawicieli.

Ustawa z 23.VII 1945 r. (Dz. Ust. Nr. 30, poz. 180) — przyznaje *prawo do zasiłków i pomocy osobom, pozostałym po uczestnikach ruchu podziemnego i partyzanckiego,* którzy ponieśli śmierć w związku z walką o wyzwolenie Polski spod najazdu hitlerowskiego. Osobami uprawnionymi do zasiłków i pomocy są: żona oraz dzieci ślubne, uprawnione, uznane, przysposobione i nieślubne, a także pasierby do 18 roku życia, a do 25 roku życia, gdy kształcą się w szkołach średnich, wyższych lub zawodowych, wreszcie inne osoby niezdolne do pracy, które pozostawały na wyłącznym utrzymaniu zmarłego. Żona otrzymuje zasiłek w wysokości 60% uposażenia urzędnika państwowego X st. sł., wszyscy inni po 40% z tym, że ogólna suma zasiłków, przypadających tym osobom, nie może przekraczać podwójnego uposażenia urzędnika X st. sł. Zasiłki są wolne od podatków. Ponadto żona, dzieci i t. d. otrzymują zaopatrzenie żywnościowe według norm, prze-

widzianych dla członków rodzin urzędników państwowych, mają przy równych kwalifikacjach pierwszeństwo w przyjmowaniu do pracy oraz w otrzymywaniu koncesyj, przydziałów mieszkaniowych, stypendiów i t. p., otrzymują bezpłatną pomoc lekarską w ubezpieczalniach społecznych i korzystają z ulg i udogodnień, jakie służą rodzinom żołnierzy Wojska Polskiego przy osiedleniu na ziemiach zachodnich. Prawo do zasiłków i pomocy ustalają specjalne Komisje Kwalifikacyjne. Jeżeli osoba, której przyznano zasiłek, uzyska środki zapewniające jej egzystencję, prawo do zasiłku zawiesza się. Osobom, pozostałym po szczególnie zasłużonych uczestnikach walki z Niemcami, mogą być przyznane wyższe zasiłki. Termin zgłaszania wniosków o przyznanie zasiłku będzie ustalony osobnym rozporządzeniem.

Dekret z 2.VIII 1945 r. o urzędach zatrudnienia (Dz. Ust. Nr. 30, poz. 182) — tworzy urzędy zatrudnienia z Gł. Urzędem Zatrudnienia na czele. Urzędom tym służy wyłączne prawo pośredniczenia w zawieraniu umów o pracę i o naukę zawodową oraz regulowania rynku pracy przez wyrównanie popytu i podaży pracy. Minister Pracy i Opieki Społecznej określa w drodze rozporządzenia termin rozpoczęcia działalności i zakres działania Gł. Urzędu Zatrudnienia oraz liczbę, siedziby, terytorialny zakres działania i organizację terenowych urzędów zatrudnienia. Kierownicy zakładów obowiązani są zgłaszać urzędom zatrudnienia każde wolne miejsce pracy i każdego przyjętego pracownika. W każdym urzędzie zatrudnienia tworzy się społeczne komisje doradcze, współdziałające z urzędem w wykonywaniu jego zadań. Czynności urzędów zatrudnienia mogą być przekazywane organom samorządu terytorialnego lub pracowniczym organizacjom zawodowym.

Dekret z 10.VIII 1945 r. o częściowej demobilizacji żołnierzy armii czynnej (Dz. Ust. Nr. 31, poz. 187) — zarządza zwolnienie ze służby szeregu starszych roczników szeregowych, podoficerów i oficerów, zapewniając im jednocześnie dogodne warunki przy przejściu do pracy zawodowej.

Ustawa z 22.VII 1945 r. (Dz. Ust. Nr. 32, poz. 194) — ustanawia dzień 22 lipca jako dzień *Narodowego Święta Odrodzenia Polski.*

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 30.VIII.1945 r. (Dz. Ust. Nr. 33 poz. 197) — reguluje *należności świadków, biegłych (tłumaczów) i stron* w *sprawach cywilnych.* Należność świadków obejmuje zwrot wydatków na dojazd najtańszym środkiem lokomocji, strawne do 100.— zł. dziennie oraz wynagrodzenie za utratę zarobku do 100.— zł. dziennie dla osób, pobierających płacę za każdy dzień pracy. Analogiczne zasady obowiązują przy wypłacie należności biegłym (tłumaczom) oraz stronom, wezwa-

nym do osobistego stawiennictwa z tym, że biegły (tłumacz) zamiast wynagrodzenia za utratę zarobku, otrzymuje wynagrodzenie za wykonaną pracę w wysokości określonej przez sąd z uwzględnieniem kwalifikacji, czasu i trudu, koniecznego do wykonania pracy. Należność wypłaca się na żądanie zainteresowanych w wysokości ustalonej przez sąd, jeżeli chodzi o strawne i wynagrodzenie za utratę zarobku lub wynagrodzenie biegłego i tłumacza.

Dekret z 18.VII.1945 r. o pomocy i zasiłkach dla rodzin żołnierzy Wojska Polskiego oraz zdemobilizowanych żołnierzy. (Dz. Ust. Nr 34, poz. 202) wprowadza zasiłki i pomoc dla członków rodzin żołnierzy pełniących służbę wojskową niezawodowo, a w czasie wojny lub mobilizacji także zawodowo, jeżeli byt ich bezpośrednio przed odejściem żołnierza do służby zależny był od dochodów jego z najemnej lub samodzielnej pracy zarobkowej. Żołnierze zdemobilizowani mają prawo do zasiłku i pomocy w ciągu 6 miesięcy, chyba, że przed upływem tego okresu uzyskali pracę zarobkową, przynoszącą dochód wyższy niż kwota zasiłku. Z żołnierzami zdemobilizowanymi zrównani są uczestnicy walki orężnej o niepodległość, walki podziemnej lub partyzanckiej w organizacjach antyfaszystowskich przeciwko Niemcom. Wysokość zasiłków ustali rozporządzenie wykonawcze. Prawo do zasiłków należy zgłosić w zarządzie gminy; zgłoszenia, wniesione po upływie 6 miesięcy od dnia powstania prawa do zasiłku, nie podlegają rozpatrzeniu. Pomoc dla członków rodziny żołnierzy polega na pierwszeństwie przy umieszczaniu dzieci w żłobkach, dziecińcach i przedszkolach publicznych, na bezpłatnej pomocy lekarskiej, na pierwszeństwie przy przyjmowaniu do pracy, do zakładów leczniczych i naukowych oraz przy otrzymywaniu stypendiów, koncesyj i przydziałów mieszkaniowych i żywnościowych. Pomoc dla żołnierzy zdemobilizowanych wyraża się w pierwszeństwie przy przyjmowaniu do zakładów naukowych, w prawie do stypendiów, bezpłatnego pomieszczenia i pomocy naukowej, dalej w prawie do bezpłatnej pomocy lekarskiej, do przydziałów mieszkaniowych i żywnościowych oraz w pierwszeństwie przy przydzielaniu gospodarstw z reformy rolnej. W sprawach pomocy i zasiłków orzekają urzędy gminne.

Dekret z 24.VIII.1945 r. o wpisywaniu do ksiąg hipotecznych (gruntowych) prawa własności nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej. (Dz. Ust. Nr 34, poz. 204) — postanawia, że wpis w księgach hipotecznych prawa własności na rzecz Skarbu Państwa na nieruchomościach, przejętych na cele reformy rolnej, następuje na podstawie zaświadczenia wojew. urzędu ziemskiego, stwierdzającego, że dana nieruchomość podpada pod działanie przepisów o reformie rolnej. Jednocześnie z tym wpisem wykreśla się w księ-

gach hipotecznych wszelkie długi i ciężary, ciążące na nieruchomości, z wyjątkiem tych służebności, których utrzymanie urząd ziemski uzna za niezbędne, jak prawo przechodu, przegonu, wodopoju, czerpania wody i t. p. Służebności te mogą być przez urząd ziemski zmienione stosownie do potrzeb nowoutworzonych gospodarstw. Prawo własności nabywcy nadanej działki wpisuje się na wniosek powiatowego urzędu ziemskiego na podstawie dokumentu nadania. Jednocześnie wpisuje się zobowiązania z tytułu niezapłaconej ceny kupna działki i inwentarza oraz ograniczenia co do zbywania, dzielenia, wydzierżawiania i zastawiania. Wpisy i dokumenty z nimi związane wolne są od opłat sądowych i stemplowych.

Dekret z 24.VIII.1945 r. (Dz. Ust. Nr 34, poz. 207) — przekształca *Uniwersytet i Politechnikę we Wrocławiu* na polskie państwowe szkoły akademickie.

Dekret z 24.VIII.1945 r. (Dz. Ust. nr 34, poz. 208) — tworzy w Toruniu *Uniwersytet Mikołaja Kopernika.*

Dekrety z 23.VI.1945 r. (Dz. Ust. Nr 36, poz. 215 i 216) — zawierają:

Kodeks Wojskowego Postępowania Karnego i przepisy wprowadzające.

Dekrety z 26.VI.1945 r. (Dz. Ust. Nr 37, poz. 217, 218, 219) — zawierają statut oficerskich sądów honorowych, statut koleżeńskich sądów szeregowych i wojskowe przepisy dyscyplinarne.

Dekret z 18.VIII.1945 r. o podatku od wynagrodzeń (Dz. Ust. Nr 38, poz. 220) — przewiduje opodatkowanie wynagrodzeń za pracę, przekraczających 12.000 zł. rocznie. Podatek jest progresywny i wynosi od 1% do 50% przy wynagrodzeniach, przekraczających 12.000 zł. do miliona zł. rocznie. Ponadto podatek podwyższa się o 20% dla nieżonatych lub niezamężnych podatników w wieku ponad lat 18, nie mających na utrzymaniu dzieci, a pobierających wynagrodzenie ponad 60.000 zł. rocznie, zaś o 10% dla podatników żonatych lub zamężnych od przeszło dwóch lat, nie mających dzieci na utrzymaniu, a pobierających wynagrodzenie ponad 80.000 zł. rocznie. Podatnikom, mającym jako głowa rodziny na utrzymaniu dwoje dzieci, poniżej 18 lat, obniża się podatek o 25%, mającym więcej niż czworo dzieci o 50%, zaś podatnicy mający ponad sześcioro dzieci wolni są od podatku. Obniżenie wzgl. zwolnienie od podatku ma miejsce tylko wówczas, jeżeli wynagrodzenie podatnika nie przekracza 120.000 zł. rocznie i nie płaci on podatku dochodowego. Jeżeli podatnikiem jest kobieta, będąca głową rodziny, ulga 25%-owa ma zastosowanie już wówczas, gdy ma ona więcej niż jedno dziecko, 50%owa gdy ma więcej niż dwoje dzieci, całkowite zwolnienie, jeżeli ma więcej niż czworo dzieci. Ponadto dekret przewiduje szereg zwolnień przedmiotowych. Nie

podlegają więc podatkowi np. zapomogi i odszkodowania pośmiertne dla rodzin po zmarłych wojskowych i urzędnikach państwowych, renty i zapomogi inwalidzkie, skapitalizowane renty i emerytury wypłacane z funduszów Państwa lub zakładów ubezpieczeń społecznych, odszkodowania za utratę życia lub zdrowia w związku z pełnioną pracą, koszty podróży i diety, zapomogi dla bezrobotnych, zapomogi ślubne, porodowe i pogrzebowe w wysokości nieprzekraczającej 3.000 zł. stypendia i opłaty szkolne zwracane przez pracodawcę it.d. Pracodawca obowiązany jest podatek potrącać przy wypłacie wynagrodzenia i wpłacać co miesiąc do kasy właściwego urzędu skarbowego. Prócz podatku potrącanego pracownikowi pracodawca, wypłacający wynagrodzenie w sumach nieprzekraczających na jednego pracownika 60.000 zł. rocznie, obowiązany jest wpłacić do kasy urzędu skarbowego dodatkową opłatę z własnych funduszów. Opłata jest degresywna i wynosi od 3.600 do 300 zł. rocznie przy wynagrodzeniu od 12.000 do 60.000 zł.

Funkcjonariusze państwowi (także pracownicy kontraktowi- ust. 4 art. 5 dekretu z 27.XII 1944 r. — poz. 89. Dz. Ust.) wolni są od podatku od wynagrodzeń, gdyż podatek ten zastąpił w stosunku do tych osób podatek dochodowy przewidziany w uchylonych jednocześnie przepisach art. 20 i 41-45 ustawy o państwowym podatku dochodowym (poz. 6 Dz. Ust. z 1936 r.). W myśl zaś art. 8 rozporządzenia Prezydenta R.P. z 28.X 1933 r, (poz. 663 Dz. Ust.) uposażenie, wypłacane na zasadzie tego rozporządzenia, wolne jest od państw. podatku dochodowego. Tę myśl wyraża też art.5 pkt. 20 omawianego dekretu stanowiąc, że podatkowi nie podlegają inne wynagrodzenia zwolnione od podatku na mocy specjalnych ustaw.

Dekret z 22.IX 1945 r. (Dz. Ust. Nr. 39, poz. 221) — przedłuża do 15.X.1945 r. termin *ujawnienia się członków tajnych organizacji* i oddania przez nich broni, amunicji i sprzętu wojskowego, ustalony w dekrecie o amnestii (patrz wyżej) na dzień 21.IX 1945 r.

W Nr. 40 Dziennika Ustaw ogłoszone zostały następujące przepisy: *poz. 222* — dekret z 24.VIII 1945 r. o dalszym przedłużeniu *moratorium lokalowego dla spółdzielni*, przedłużający to moratorium do 31.XII 1945 r. — Ustanowienie moratorium — patrz poz. 21 Dz. Ust. z 1945 r.

poz. 223 — dekret z 29.VIII 1945 r. *o prawie osobowym*, regulujący w sposób jednolity dla całego Państwa kwestie zdolności prawnej i zdolności do działań prawnych osób fizycznych i prawnych, uznanie za zmarłego i ochronę nazwiska. — Każda osoba prawna ma w granicach prawa zdolność prawną i zdolność do działań prawnych i działa przez swoje organa. — Osoba fizyczna ma zdolność prawną z chwilą urodzenia i w granicach prawa

może mieć prawa i obowiązki prawne. Każdy, kto ukończył 18 rok życia, jest pełnoletni i ma pełną zdolność do działań prawnych. Osoby małoletnie zostają upełnoletnione przez zawarcie związku małżeńskiego. Jeżeli więc np. 16-letnia kobieta wychodzi za mąż, tym samym staje się wobec prawa pełnoletnią, mającą pełną zdolność do działań prawnych. *Osoby małoletnie,* tj. osoby od ukończonego 7 do 18 roku życia, mają ograniczoną zdolność do działań prawnych, co wyraża się w tym, że do ważności oświadczenia woli tych osób, przez które zaciągają one zobowiązania lub rozporządzają majątkiem, potrzebna jest zgoda ich przedstawiciela ustawowego (np. ojca lub opiekuna). Osoby te mogą jednak bez takiej zgody rozporządzać swoim zarobkiem oraz majątkiem, danym im za zgodą ich ustawowego przedstawiciela do swobodnego użytku, mogą zobowiązywać się do pracy za wynagrodzeniem i podejmować czynności prawne, wynikające z takiej umowy. Przedstawiciel ustawowy tych osób może jednak za zezwoleniem władzy opiekuńczej rozwiązać umowę zawartą bez jego zgody, jeżeli umowa taka sprzeciwia się dobru małoletniego. *Dzieci, które nie ukończyły 7 roku życia,* nie mają wogóle zdolności do działań prawnych. — Sąd może orzec *ubezwłasnowolnienie* całkowite osoby, która wskutek choroby psychicznej lub niedorozwoju psychicznego jest niezdolna do prowadzenia swych spraw, zaś częściowe ubezwłasnowolnienie jeżeli osoba taka wymaga ochrony, a całkowite ubezwłasnowolnienie nie jest potrzebne. Dalej mogą być *częściowo ubezwłasnowolnione* osoby, które z powodu marnotrawstwa albo nałogowego pijaństwa lub narkomanii narażają siebie lub rodzinę na niedostatek oraz osoby, które z powodu tych nałogów wymagają pomocy przy prowadzeniu swych spraw albo zagrażają bezpieczeństwu innych osób. Przedstawicielem ustawowym osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie jest jej opiekun, zaś ubezwłasnowolnionej częściowo — kurator. — Każdy, o którym nie wiadomo, czy pozostaje przy życiu, jest zaginiony i może być na podstawie specjalnego postępowania sądowego (patrz niżej) *uznany za zmarłego* po upływie pewnego ściśle określonego czasokresu, a mianowicie: 10 lat od końca roku kalendarzowego, w którym według istniejących wiadomości jeszcze żył (5 lat wystarczy, gdyby zaginiony w chwili uznania za zmarłego ukończył 70 roku życia); 3 lat od końca roku kalendarzowego, w którym według istniejących wiadomości jeszcze żył, lecz nie wcześniej niż po upływie 2 lat od końca roku kalendarzowego, w którym zakończone zostały działania wojenne, w przypadku, gdy zaginiony w czasie wojny lub działań wojennych wywieziony został przymusowo poza granice państwa; 1 rok od końca roku kalendarzowego, w którym zakończone zostały działania wojenne, w przypadku, gdy zaginiony brał

udział w działaniach wojennych, a także gdy przebywał na obszarze objętym tymi działaniami, jeżeli istnieje prawdopodobieństwo, że zaginięcie pozostaje w związku ze spowodowanym tymi działaniami niebezpieczeństwem dla życia, wreszcie gdy podczas wojny lub działań wojennych pozbawiony został wolności przez władze obcego państwa i osadzony w miejscu, w którym jego życiu groziło szczególne niebezpieczeństwo; 1/2 roku od dnia, w którym nastąpiła katastrofa lub inne szczególne zdarzenia statku morskiego lub powietrznego, na którym zaginiony odbywał podróż. Jeżeli ktoś zaginął w związku z innym (niż wyżej wymieniono) bezpośrednim niebezpieczeństwem dla życia, może być uznany za zmarłego po upływie 1 roku od dnia, w którym ustało lub według okoliczności powinno było ustać niebezpieczeństwo dla życia. W orzeczeniu o uznaniu za zmarłego sąd określa chwilę jego przypuszczalnej śmierci i domniemywa się, że w tej właśnie chwili zmarł on rzeczywiście. Dowód przeciwny zarówno co do chwili jak co do faktu śmierci osoby uznanej za zmarłą jest oczywiście dopuszczalny. Uznanie za zmarłego powoduje skutki rzeczywistej śmierci z tym jednak zastrzeżeniem, że małżeństwo osoby uznanej za zmarłą rozwiązuje się dopiero z chwilą zawarcia przez jej współmałżonka nowego małżeństwa. *Jeżeli został przeprowadzony dowód, że osoba uznana za zmarłą żyje,* skutki tego uznania ulegają odpowiedniej zmianie lub ustają całkowicie, nie dotyczy to jednak małżeństwa, rozwiązanego wskutek zawarcia nowego małżeństwa przez współmałżonka — którego nowe małżeństwo pozostaje nadal ważne. Osoby, której śmierć mimo niesporządzenia aktu zejścia, jest niewątpliwa (tzn. stwierdzona została w jakikolwiek sposób), nie uważa się za zaginioną. Stwierdzenie śmierci następuje w specjalnym postępowaniu sądowym (patrz niżej). — *Ochrona nazwiska* polega na tym, że każdy, któremu zaprzeczono prawo do używania nazwiska lub którego interes naruszony został przez bezprawne używanie nazwiska lub pseudonimu, może żądać zaniechania tych działań (w drodze procesu cywilnego). Przepis ten stosuje się odpowiednio do ochrony nazwy osoby prawnej. — Prawo osobowe wchodzi w życie z dniem 1.I.1946 r.

poz. 224 — dekret z dnia 29.VIII 1945 r. *o przepisach wprowadzających prawo osobowe.*

poz. 225 — dekret z 29.VIII 1945 r. w sprawie *postępowania o ubezwłasnowolnienie.* — W postępowaniu tym stosuje się przepisy części ogólnej kodeksu postępowania niespornego (poz. 169 Dz. Ust. z 1945 r.). Sprawy o ubezwłasnowolnienie należą do właściwości sądów okręgowych. Z wnioskiem o ubezwłasnowolnienie mogą wystąpić: małżonek osoby, która ma być ubez-

własnowolniona, jej krewni w linii prostej tylko wówczas, gdy osoba ta nie ma przedstawiciela ustawowego, jej rodzeństwo, jej przedstawiciel ustawowy oraz prokurator, o ile nie chodzi o ubezwłasnowolnienie z powodu marnotrawstwa.

poz. 226 — dekret z 29.VIII.1945 r. w *sprawie postępowania o uznanie za zmarłego i o stwierdzenie zgonu.* — W postępowaniu tym stosuje się przepisy części ogólnej kodeksu postępowania niespornego (poz. 169 Dz. Ust. z 1945 r.). Właściwym jest *sąd grodzki,* w którego okręgu zaginiony miał ostatnie miejsce zamieszkania. Wniosek o uznanie za zmarłego może być zgłoszony nie wcześniej niż 1 rok przed końcem terminu, po którego upływie zaginiony może być (w myśl prawa osobowego) uznany za zmarłego, przy czym okoliczności uzasadniające wniosek, muszą być uprawdopodobnione. Jeżeli według treści wniosku istnieją przesłanki do uznania zaginionego za zmarłego, sąd zarządza *ogłoszenie o wszczęciu postępowania* zawierające imię nazwisko i adres wnioskodawcy, okoliczności, mogące się przyczynić do wykrycia zaginionego, wezwanie, wzywające zaginionego do zgłoszenia się w terminie określonym (3 — 6 miesięcy), w przeciwnym razie może być uznany za zmarłego, wezwanie do wszystkich, by w terminie określonym podali sądowi posiadane wiadomości o zaginionym. Ogłoszenie to umieszcza się w piśmie urzędowym (Monitor Polski) oraz podaje do wiadomości publicznej w miejscu ostatniego zamieszkania zaginionego w kraju w sposób tam przyjęty (np. wywieszenie). Ponadto sąd może zarządzić umieszczenie ogłoszenia w poczytnym piśmie lub podanie do publicznej wiadomości w inny celowy sposób, w szczególności przez radio. — W postępowaniu o *stwierdzenie zgonu osoby, której śmierć mimo niesporządzenia aktu zejścia jest niewątpliwa,* stosuje się odpowiednio przepisy powyższe z tym, że wniosek może być zgłoszony w każdym czasie, że ogłoszenie o wszczęciu postępowania nie jest obowiązkowe, lecz może być zarządzone przez sąd. — Postanowienie o uznaniu za zmarłego lub o stwierdzeniu zgonu może być każdego czasu uchylone, jeżeli okaże się, że zaginiony jest jeszcze przy życiu. W przypadku, gdy w postępowaniu o uznanie za zmarłego ustalono błędnie datę śmierci, co może być ważne przede wszystkim przy kwestiach spadkobrania, data ta może być sprostowana w drodze wznowienia postępowania na zasadzie przepisów k. p. c., które mają zastosowanie w przypadkach nieunormowanych kodeksem postępowania niespornego lub szczególnymi przepisami (art. 4 k. p. niesp. — poz. 169 Dz. Ust. z 1945 r.) a ten przypadek tutaj właśnie zachodzi.

poz. 227 — zawiera obwieszczenie o sprostowaniu błędów w dekrecie o podatku od wynagrodzeń (poz. 220 Dz. Ust. z 1945 r.).

W Nr 41 Dziennika Ustaw ogłoszone zostały następujące przepisy:

poz. 228 — rozporządzenie Rady Ministrów z 12.IX 1945 r o *należnościach w razie pełnienia czynności służbowych poza zwykłym miejscem służbowym oraz w razie przeniesienia na inne miejsce służbowe.* — Rozporządzenie to reguluje w sposób wyczerpujący sprawę należności za podróże służbowe, delegacje i przeniesienia wszystkich funkcjonariuszów państwowych, ustalając między innymi diety dla funkcjonariuszów państwowych, pobierających uposażenie według grupy I — III na zł. 250, grupy IV — VII na zł. 225, grupy VIII — XII na zł. 200, dla sędziów i prokuratorów według grupy I i II na zł. 250, grupy III i IV na zł. 225.

poz. 229 — rozporządzenie Ministra Administracji Publicznej z 21.IX 1945 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Aprowizacji i Handlu, Przemysłu oraz Skarbu o zmianie w podziale miejscowości na klasy pod względem cen kart rejestracyjnych od przedsiębiorstw i zajęć, zaliczające m. Kielce do II klasy miejscowości.

poz. 230 — rozporządzenie Ministrów: Sprawiedliwości oraz Pracy i Opieki Społecznej z 22.IX 1945 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Przemysłu, Aprowizacji i Handlu, Rolnictwa i Reform Rolnych oraz Administracji Publicznej o *sposobie przedstawiania kandydatów na ławników okręgowych sądów ubiezpieczeń społecznych,* trybie powoływania ławników i zasadach powoływania poszczególnych ławników na posiedzenia sądowe. — W drodze obwieszczenia, ogłoszonego w Monitorze Polskim, Minister Sprawiedliwości wzywa uprawnionych do złożenia w terminie wyznaczonym list kandydatów na ławników. Uprawnionymi do składania list są: organizacje zawodowe pracowników, izby przemysłowo-handlowe, izby rzemieślnicze, izby rolnicze, stowarzyszenia zawodowe pracodawców, nie reprezentowane w tych izbach, zjednoczenia przedsiębiorstw państwowych i samorządowych oraz instytucje państwowe i samorządowe, o ile ich pracownicy podlegają obowiązkowi ubezpieczenia. Na podstawie ogłoszonych list Minister Pracy i Opieki Społ. przedstawia odpowiedni wniosek Ministrowi Sprawiedliwości, który powołuje ławników.

poz. 231 — rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z 24.IX.1945 r. o *pośrednictwie pracy i pośrednictwie przy zawieraniu umów o naukę zawodu.* — Kierownicy zakładów pracy winni w ciągu 3 dni zgłaszać (ustnie, telefonicznie, pisemnie lub telegraficznie) urzędowi zatrudnienia każde wolne i nowoobsadzone miejsce pracy i miejsce nauki zawodu. Każdy, kto poszukuje pracy lub miejsca nauki zawodu może się zarejestrować

w urzędzie zatrudnienia, który go kieruje do odpowiedniego zakładu pracy. Pracodawca ma prawo wyboru wśród skierowanych do niego kandydatów i może żądać, aby urząd zatrudnienia skierował do niego więcej niż jednego kandydata. Poszukujący pracy lub miejsca nauki nie jest obowiązany przyjąć zaofiarowanego mu zatrudnienia, musi wszakże swą odmowę uzasadnić, w przeciwnym razie zostaje skreślony z wykazu osób poszukujących zatrudnienia.

W Nr. 42 Dziennika Ustaw ogłoszone zostały następujące przepisy:

poz. 232 — dekret z 18.IX 1945 r. o *włączeniu emisji biletów skarbowych do emisji biletów bankowych Narodowego Banku Polskiego.* Pierwszym środkiem płatniczym polskim były bilety skarbowe z napisem Narodowy Bank Polski, emitowane przez Centralną Kasę Skarbową (dekret z 24.VIII 1944 r. poz. 11 Dz. Ust.). Po ukazaniu się dekretu z 15.1.1945 r. o Narodowym Banku Polskim (poz. 14 Dz. Ust.) Bank ten emituje swoje banknoty. Dekret omawiany (z 18.IX 1945 r.) ma na celu zrównanie jako środków płatniczych dawniejszych biletów skarbowych, emitowanych przez Centralną Kasę Skarbową, z biletami bankowymi, emitowanymi przez Narodowy Bank Polski.

poz. 233 — dekret z 25.IX 1945 r. *o służbie wojskowej nadterminowych i podoficerów zawodowych.* — Dekret ten daje każdemu obywatelowi, który odbył obowiązkową czynną służbę wojskową i uzyskał stopień starszego szeregowca lub stopień podoficerski, możność dalszej służby w charakterze nadterminowego i przejścia po 1 — 3 lat do służby zawodowej w charakterze podoficera z możliwością awansowania dod wyższych szczebli w hierarchii wojskowej po ukończeniu szkoły oficerskiej wzgl. złożeniu egzaminu przed specjalną Komisją.

poz. 234 — zawiera rozporządzenie wykonawcze z 25.IX 1945 r. do wyżej wymienionego dekretu o służbie wojskowej nadterminowych i podoficerów zawodowych.

W Nr. 43 Dziennika Ustaw ogłoszone zostały następujące przepisy:

poz. 235 — dekret z 10.VIII 1945 r. o *rejestracji pracowników służby zdrowia* — nakładający na lekarzy, lekarzy-dentystów, farmaceutów, felczerów,, położne, pielęgniarki i techników dentystycznych obowiązek zarejestrowania się u lekarza powiatowego w terminie, który będzie oznaczony przez Ministra Zdrowia.

poz. 236 — dekret z 29.IX 1945 r. o zmianie ustawy z 2.VII 1924 r. w *przedmiocie pracy młodocianych i kobiet.* — Zmianie uległ art. 9 wspomnianej ustawy o tyle, że obowiązuje młodocianych do uczęszczania na *naukę zawodową* lub dokształcającą zamiast na naukę dokształcającą lub dla *analfabetów,* oraz że do

obowiązujących godzin pracy wlicza się tę naukę w liczbie 18 zamiast 6 godzin.

poz. 237 — dekret z 29.IX 1945 r. *upoważnia Ministra Skarbu do zaciągnięcia kredytu zagranicznego* do wysokości 100 milionów koron szwedzkich na zakup towarów w Szwecji z tym, że oprocentowanie roczne nie może przekraczać 3%.

poz. 238 — dekret z 29.IX 1945 r. — zmienia art. 2 ust. 2 i zdanie 1 art. 4 ustawy z 16.V.1922 r. *o urlopach dla pracowników*, zatrudnionych w przemyśle i handlu (poz. 735 Dz. Ust. z 1933 r.) o tyle, że do dni urlopowych zalicza tylko dni robocze z wyłączeniem niedziel i dni świątecznych, nie jak dotychczas kolejne dni kalendarzowe, oraz że wobec tego urlopowany dostaje należne mu wynagrodzenie za każdy dzień urlopu.

poz. 239 — dekret z 29.IX 1945 r. *o dodatku przejściowym do zaopatrzeń emerytalnych.* — Wprowadza się do czasu unormowania stosunków gospodarczych dodatek do zaopatrzeń emerytalnych (uposażeń emerytalnych, pensyj wdowich i sierocych), wypłacanych funkcjonariuszom państwowym i ich rodzinom, w wysokości od 250 — 450 zł. miesięcznie zależnie od wysokości samego zaopatrzenia emerytalnego (od 100 — ponad 700.— zł.). Dodatek w tej samej wysokości otrzymują również osoby, pobierające zaopatrzenie na zasadzie przepisów ustawy z 11.XII 1924 r. o zaopatrzeniu osób szczególnie zasłużonych oraz o wyjątkowym zaopatrzeniu, nie opartym na innych tytułach prawnych (poz. 12 Dz. Ust. z 1925 r. i poz. 122 Dz. Ust. z 1930 r.).

poz. 240 — dekret z 29.IX 1945 r. — ustanawia zasadę, że części składek na ubezpieczenia społeczne i na Fundusz Pracy, potrącane dotychczas z zarobków pracowników, obciążają obecnie w całości pracodawców.

poz. 241 — rozporządzenie Rady Ministrów z 12.IX 1945 r. — zmienia takież rozporządzenie z 25.VI 1932 r. *o wyłączeniu niektórych rodzajów świadczeń pieniężnych spod egzekucji urzędów skarbowych* (poz. 581 Dz. Ust. z 1932 r. i poz. 341 Dz. Ust. z 1937 r.) i wyłącza spod tej egzekucji należności z tytułu świadczeń pieniężnych na rzecz związków samorządu terytorialnego.

poz. 242 — rozporządzenie Rady Ministrów z 22.IX.1945 r. — wprowadza do *zaopatrzeń emerytalnych i odszkodowań za nieszczęśliwe wypadki pracowników kolejowych* analogiczny dodatek jak do zaopatrzeń emerytalnych funkcjonariuszów państwowych (patrz wyżej).

poz. 243 — rozporządzenie Ministra Oświaty z 27.VIII.1945 r.— powołuje przy *Uniwersytecie Łódzkim* do życia dalsze wydziały (lekarski, farmaceutyczny i stomatologiczny) poza już istniejącymi

poz. 244 rozporządzenie Ministra Oświaty z 28.VII.1945 r. — tworzy na Wydziale Humanistycznym *Uniwersytetu Warszawskiego* katedrę historii powszechnej średniowiecznej.

poz. 245 — rozporządzenie Ministra Oświaty z 3.IX.1945 r. — udziela *Akademiom Handlowym w Krakowie i Poznaniu* prawa nadawania stopnia magistra nauk ekonomiczno-handlowych jako niższego stopnia naukowego.

poz. 246 — rozporządzenie Ministra Oświaty z 7.IX.1945 r. — tworzy na *Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej* następujące katedry: historii architektury i sztuki średniowiecznej, projektowania ogólnego, budownictwa wiejskiego, konstrukcyj żelazo-betonowych i stalowych, oraz zmienia nazwy następujących katedr: rysunku odręcznego na katedrę rysunku, architektury polskiej i historii sztuki na katedrę architektury polskiej, projektowania monumentalnego na katedrę projektowania gmachów użyteczności publicznej.

poz. 247 — rozporządzenie Ministra Przemysłu z 20.IX.1945 r.— postanawia, że publikacja lub jawne stosowanie *wynalazku* lub *wzoru*, wystawionych na I-ej Wystawie i Targach Przemysłu w Lublinie (od 25.IX.—10.X.1945 r.) nie będzie przeszkodą do uzyskania patentu lub zarejestrowania wzoru, jeżeli zgłoszenie w Urzędzie Patentowym nastąpiło przed upływem 6 miesięcy od dnia wywystawienia. Pod tymi samymi warunkami znaki towarowe na towarach wystawionych korzystają w Urzędzie Patentowym z prawa pierwszeństwa od dnia wystawienia.

— *W Nr 44 Dziennika Ustaw* ogłoszone zostały następujące przepisy:

poz. 248 — dekret z 29.IX.1945 r. — nowelizuje ustawę o *zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszów państwowych i zawodowych wojskowych* (poz. 160 Dz. Ust. z 1934 r., poz. 521 Dz. Ust. z 1935 r., poz. 125 Dz. Ust. z 1938 r.) przyznając prawo do tymczasowego zaopatrzenia, przewidzianego w art. 67 również żonom i dzieciom emerytów, którzy zaginęli w czasie wojny oraz upoważniając Ministra Skarbu do przyznawania takiego zaopatrzenia żonie i dzieciom emerytów, którzy zaginęli w innych warunkach.

poz. 249 — dekret z 8.X.1945 r. — reguluje uposażenie pieniężne nadterminowych i podoficerów zawodowych.

poz. 250 — dekret z 8.X.1945 r. o *Państwowych Zakładach Hodowli Roślin* — tworzy przedsiębiorstwo państwowe pod nazwą „Państwowe Zakłady Hodowli Roślin", które ma zadanie zakładania, prowadzenia i kontroli hodowli wszystkich roślin uprawnych w gospodarstwach hodowlanych, rozmnażania nasion własnej i obcej hodowli, zakładania i prowadzenia nasiennych zakładów

doświadczalnych, obrotu handlowego nasionami, zakładania i prowadzenia magazynów nasion. Zakłady te mają osobowość prawną i stanowią odrębną jednostkę gospodarczą, prowadzoną według zasad handlowych pod nadzorem Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych.

poz. 251 — dekret z 8.X.1945 r. — wydziela z majątku ziemskiego Oblęgorek w powiecie Kieleckim, który Henryk Sienkiewicz otrzymał jako dar narodowy, ośrodek z zabudowaniami o pow. 49 ha i oddaje go na własność jego spadkobiercom. Pozostałą część majątku oddaje się na własność utworzonej tym dekretem *fundacji im. Henryka Sienkiewicza*, której celem jest niesienie pomocy młodzieży, kształcącej się na Uniwersytecie Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie.

poz. 252 — dekret z 8.X.1945 r. o *zmianie prawa prywatnego międzydzielnicowego* — nowelizuje art. 2 tego prawa (poz. 580 Dz. Ust. z 1926 r.) postanawiając, że kto zmienia miejsce zamieszkania, ten w dziedzinie zdolności osobistej, stosunków familijnych i praw spadkowych podlega prawu nowego miejsca zamieszkania już po miesiącu, nie jak dotychczas po roku.

poz. 253 — dekret z 8.X.1945 r. — tworzy Akademię Lekarską w *Gdańsku* z wydziałami lekarskim i farmaceutycznym pod zwierzchnim nadzorem Ministra Zdrowia.

poz. 254 — rozporządzenie Rady Ministrów z 12.IX 1945 r. — zmienia *rozporządzenie o dostawach i robotach na rzecz Skarbu Państwa, samorządu oraz instytucji prawa publicznego* (poz. 92 Dz. Ust. z 1932 r.), podwyższając sumy, od wysokości których zależne jest ogłaszanie przetargów ofertowych (z 50 tysięcy na 500 tysięcy i z 500 tysięcy na 5 milionów zł.) i ustnych (z 5 tysięcy na 100 tysięcy zł.) oraz zakupy bezpośrednie (z 1000 na 20 tysięcy zł.).

poz. 255 — rozporządzenie Ministra Admin. Publ. z 3.X 1945 r. — uchyla rozporządzenie o utworzeniu wydziałów wojskowych przy wojewódzkich i powiatowych radach narodowych (poz. 15 Dz. Ust. z 1944 r.) i postanawia, że sprawy dotyczące obrony Państwa, a poruczone przez przepisy władzom administracji ogólnej, załatwiają wojewodowie, starostowie oraz zarządy miejskie i gminne przy pomocy odpowiednich organów.

W Nr. 45 Dziennika Ustaw ogłoszone zostały następujące przepisy:

poz. 256 — rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 12.X. 1945 — znosi Sąd Apelacyjny w Rzeszowie i włącza okręgi sądów okręgowych w Jaśle, Przemyślu i Rzeszowie do okręgu Sądu Apelacyjnego w *Krakowie*.

poz. 257 — rozporządzenie Ministra Skarbu z 16.X. 1945 r. — obniża podatek spożywczy od drożdży do 275 zł. za 1 kg i ustala cenę detaliczną drożdży na 400 zł. za 1 kg.

poz. 258 — rozporządzenie Ministra Skarbu z 17.X. 1945 r. — upoważnia urzędy celne w Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Poznaniu i Warszawie do orzekania w I instancji w niektórych przestępstwach karno skarbowych i ustala ich właściwość miejscową.

W Nr. 46 Dziennika Ustaw ogłoszone zostały następujące przepisy:

poz. 259 — dekret z 16.X. 1945 r. *o stosunku Państwa do Kościoła Metodystycznego* w Rzeczypospolitej Polskiej. — zalicza Kościół Metodystów do grona wyznań uznanych przez Państwo jako wyznanie równouprawnione z innymi.

poz. 260 — dekret z 16.X 1945 r. — uprawnia Ministra Oświaty do powoływania w poszczególnych ośrodkach akademickich delegatów, których zadaniem jest załatwianie spraw pomocy gospodarczej i zdrowotnej dla młodzieży szkół wyższych. Delegaci podlegają przepisom o państwowej służbie cywilnej.

poz. 261 — rozporządzenie Rady Ministrów z 5.X. 1945 r. — nowelizuje § 79 rozporządzenia wykonawczego z 28.V.1934 r. (poz. 513 Dz. Ust.) do ustawy o *zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszów państwowych i zawodowych wojskowych* (poz. 160 Dz. Ust. z 1934 r.) uzupełniając paragraf ten przepisem, że przy ubieganiu się o pensję wdowią lub sierocą można śmierć męża wzgl. ojca dowieść w trybie postępowania administracyjnego (poz. 341 Dz. Ust. z 1928 r.) zeznaniem dwóch świadków, jeżeli wskutek wypadków wojennych nie mogą być do podania dołączone metryka śmierci męża wzgl. ojca, metryka ślubu lub metryka urodzenia dzieci. W tym przypadku pensja wdowia lub sieroca może być przyznana tymczasowo, lecz wypłata będzie wstrzymana, jeżeli w ciągu 2 i pół lat od przyznania pensji nie będzie złożone urzędowe stwierdzenie śmierci męża wzgl. ojca lub orzeczenie sądowe o uznaniu go za zmarłego.

poz. 262 — rozporządzenie Ministra Skarbu z 11.X.1945 r. — nowelizuje § 5 rozporz. *o obrocie solą* (poz. 283 Dz. Ust. z 1937 r.) postanawiając, że sól kuchenna, sprzedawana przez Monopol Solny, oraz sól przywożona z zagranicy podlega opłacie monopolowej w wysokości 50 gr. od soli białej i 30 gr. od soli szarej. Sól kąpielowa, bydlęca, rybacka, przemysłowa, solanka oraz sól, wywożona zagranicę, wolne są od tej opłaty.

poz. 263 — rozporz. wykonaw. Ministra Opieki Społecznej z 19.X. 1945 r. do ustawy o *zasiłkach i pomocy dla osób pozostałych po uczestnikach ruchu podziemnego i partyzanckiego,* po-

ległych w walce o wyzwolenie Polski spod najazdu hitlerowskiego (poz. 180 Dz. Ust. z 1945 r.) — postanawia, że roszczenia o zasiłki i pomoc osoby uprawnione zgłaszać muszą do Komisji Kwalifikacyjnej przy właściwej powiatowej (miejskiej) radzie narodowej. W podaniu, do którego dołączyć należy odpowiednie dowody, podać należy do jakiej organizacji należała osoba poległa w walce o wyzwolenie Polski, kiedy i w jakich okolicznościach osoba ta poległa i w jakim stosunku do poległego znajduje się wnioskodawca. Stosunek ten musi udowodnić: żona — wyciągiem z aktu ślubu albo zeznaniem co najmniej 2 świadków; dziecko ślubne — wyciągiem z aktu urodzenia; dziecko nieślubne — wyciągiem z aktu urodzenia, orzeczeniem sądu lub dokumentem publicznym, stwierdzającym ojcostwo poległego albo jego obowiązek utrzymywania dziecka; dziecko uprawnione, uznane lub przysposobione — wyciągiem z aktu stanu cywilnego, stwierdzającym uprawnienie, uznanie lub przysposobienie, albo prawomocnym orzeczeniem sądowym; pasierb — wyciągiem z aktu urodzenia i wyciągiem z metryki ślubu, zawartego między matką lub ojcem a uczestnikiem ruchu podziemnego; inne osoby niezdolne do pracy, które były na wyłącznym utrzymaniu poległego — zeznaniami co najmniej 2 świadków, stwierdzającymi ten fakt oraz to, że stosownie do okoliczności towarzyszących utrzymanie to miało charakter trwały. — Osoby, ubiegające się o zasiłki, muszą zgłosić swe roszczenia przed 31.XII 1946 r. albo w ciągu 6 miesięcy od dnia powzięcia wiadomości o śmierci uczestnika ruchu podziemnego, a najpóźniej do 31.XII 1947 r., w przeciwnym razie tracą prawo do świadczeń. Jeżeli w czasie składania wniosku nie mogą dostarczyć wszystkich potrzebnych dokumentów, postępowanie ulega zawieszeniu, o czym osoby te będą powiadomione. Komisja kwalifikacyjna powiatowa przeprowadza odpowiednie dochodzenie i przesyła akta sprawy wojewódzkiej Komisji, która decyduje na rozprawie, na którą wzywa wnioskodawcę. Jeżeli się nie stawi, rozprawa odbywa się w jego nieobecności. W przypadku, gdy wnioskodawca w czasie wydawania orzeczenia posiada środki zapewniające mu egzystencję, prawo do zasiłków i pomocy będzie mu przyznane, lecz równocześnie zawieszone prawo do pobierania zasiłków. Od orzeczenia wojewódzkiej Komisji Kwalifikacyjnej służy w ciągu 14 dni od dnia doręczenia orzeczenia odwołanie do Głównej Komisji Kwalifikacyjnej przy Krajowej Radzie Narodowej. Odwołanie składa się na ręce przewodniczącego wojewódzkiej Komisji Kwalifikacyjnej.

poz. 264 — rozporządzenie Ministra Oświaty z 25.X 1945 r.— ustala *właściwość delegatów do spraw młodzieży szkół wyższych* (patrz poz. 260). Do ich właściwości należy zatwierdzenie wniosków rad wydziałowych dotyczących przyznawania i utraty

stypendiów z ustawy z 18.III.1933 r. (poz. 207 Dz. Ust.) oraz sprawy domów akademickich i innych urządzeń, przeznaczonych dla młodzieży szkół wyższych. Ponadto delegaci czuwają nad pomyślnym układem warunków życiowych tej młodzieży i sprawują opiekę materialną nad stowarzyszeniami akademickiemi.

poz. 265 — rozporządzenie Ministra Oświaty z 25.X.1945 r. tworzy w *Szkole Gł. Gosp. Wiejskiego w Warszawie* na wydziale rolniczym katedrę Technologii Przemysłu Mięsnego i Artykułów Pochodzenia Zwierzęcego.

poz. 266 — rozporządzenie Ministra Oświaty z 25.X.1945 r.— tworzy na Politechnice Gdańskiej wydział architektury.

W Nr. 47 Dziennika Ustaw ogłoszone zostały następujące przepisy:

poz. 267 — dekret z 6.X 1945 r. — nowelizuje dekret o tymcz. uregulowaniu uposażeń pracowników państwowych (poz. 88 Dz Ust. z 1944 r.), podwyższając dodatek wojenny pracownikom, których zasadnicze uposażenie miesięczne nie przekracza 1500 zł., oraz sędziom i prokuratorom II — IV grupy uposażenia, a także asesorom sądowym.

poz. 268 — zawiera *układ o przyjaźni, pomocy wzajemnej i współpracy powojennej między Z. S. R. R. a Rzeczpospolitą Polską*, podpisany w Moskwie w dniu 21.IV.1945 r., a ratyfikowany przez Polskę w dniu 19.IX 1945 r., zaś

poz. 269 — zawiera oświadczenie rządowe z 21.IX 1945 r. o wymianie dokumentów ratyfikacyjnych tego układu.

W nr. 48 Dziennika Ustaw ogłoszone zostały następujące przepisy:

poz. 270 i 271 — dekret z 25.IX.1945 r. o *prawie małżeńskim* oraz dekret z tejże daty o przepisach wprowadzających to prawo.

poz. 272 i 273 — dekret z 25IX.1945 r. — *prawo o aktach stanu cywilnego* oraz dekret z tej samej daty o przepisach wprowadzających to prawo.

Ponieważ prawo o aktach stanu cywilnego wymagało obszerniejszego omówienia, ogłaszamy na ten temat specjalny artykuł w naszym czasopiśmie. Tutaj ograniczymy się przeto do omówienia najważniejszych przepisów prawa małżeńskiego i przepisów wprowadzających, podkreślając przy tym, że wszystkie cztery wspomniane wyżej dekrety wchodzą w życie z dniem 1.I.1946 r.

Dekret o prawie małżeńskim kładzie kres niejednolitości przepisów w jednej z najważniejszych dziedzin życia osobistego obywateli, niezmiernie doniosłej również z punktu widzenia społecz-

nego i państwowego. Od 1.I.1946 r. tracą bowiem moc obowiązującą przepisy dzielnicowe, obowiązujące w tej materii i ustępują miejsca jednolitym dla całego kraju normom prawnym.

Zdolność do zawarcia małżeństwa mają mężczyzna i kobieta, którzy ukończyli 18 rok życia, są więc pełnoletni (art. 3 § 3 prawa osobowego — poz. 223 Dz. U. z 1945 r.). Osobom młodszym może władza opiekuńcza z ważnych powodów zezwolić na wstąpienie w związek małżeński. Przeszkodami do małżeństwa są: istniejący związek małżeński chociażby jednej strony, pokrewieństwo i powinowactwo w linii prostej, stosunek pokrewieństwa jaki wiąże rodzeństwo rodzone lub przyrodnie ze związków małżeńskich i pozamałżeńskich, stosunek przysposobienia, nastawanie w celu umożliwienia małżeństwa na życie swego małżonka lub małżonka drugiej strony, choroba psychiczna, niedorozwój psychiczny, otwarta gruźlica, choroba weneryczna w stanie zaraźliwym. Zawarcie związku małżeńskiego następuje przez złożenie przez przyszłych małżonków publicznie przed urzędnikiem stanu cywilnego w obecności 2 świadków zgodnego oświadczenia, że wstępują w związek małżeński. Jedynie tak zawarte małżeństwo ma skutki prawne w obliczu Państwa. Dekret wprowadza więc w całym kraju t. zw. śluby cywilne. Nie zajmuje się jednak zupełnie ślubami kościelnymi, a pozostawia zawarcie oprócz ślubu cywilnego także ślubu kościelnego uznaniu zainteresowanych osób. Dekret nie przewiduje też (jak to czyni ustawodawstwo pruskie, obowiązujące dotąd w województwach poznańskim, pomorskim i śląskim), że księdzu nie wolno udzielić ślubu kościelnego, jeżeli nie przedstawiono mu dowodu, że ślub cywilny został już zawarty. Wynika stąd, że nie ma przeszkód prawnych do zawarcia wpierw ślubu kościelnego, a później cywilnego. Ważnym jednak w obliczu Państwa pozostaje zawsze i jedynie ślub cywilny. Przed zawarciem ślubu przyszli małżonkowie przedstawić muszą urzędnikowi stanu cywilnego dowód zdolności do wstąpienia w związek małżeński t. j. metrykę urodzenia i ewent. zezwolenie władzy opiekuńczej, jeżeli nie ukończyli 18 roku życia, dalej piśmienne oświadczenie, że nie zachodzą przeszkody do małżeństwa (wspomniane wyżej), wreszcie świadectwo lekarskie, że nie są chorzy na choroby, które stanowią przeszkodę do małżeństwa*).

Dekret przewiduje, że za zezwoleniem sądu oświadczenie o wstąpieniu w związek małżeński złożone być może przez specjalnego pełnomocnika, jeżeli strona z ważnych powodów (np. ciężkiej choroby) nie może stawić się osobiście. W tym przypadku

*) Przepis o przedstawieniu świadectwa lekarskiego wejdzie w życie dopiero z chwilą wydania rozporządzenia wykonawczego, które określi terminy, w jakich na poszczególnych obszarach Państwa wprowadzony zostanie obowiązek składania tych świadectw.

wbrew ogólnej zasadzie prawnej, pełnomocnictwo nie wygasa w chwili śmierci mocodawcy. Małżeństwo może być ważnie zawarte także po jego śmierci i ma wówczas moc wsteczną. Żona przybiera nazwisko męża i może je dodać do swego rodowego nazwiska, jeżeli zastrzeże to sobie w akcie małżeństwa, spisywanym przez urzędnika stanu cywilnego. — Prócz unieważnienia małżeństwa z ważnych w dekrecie wymienionych powodów, istnieje rozwód, który orzeka sąd na żądanie jednego z małżonków, jeżeli uzna, że wzgląd na dobro niepełnoletnich dzieci nie stoi temu na przeszkodzie, oraz jeżeli stwierdzi stały rozkład pożycia małżonków. Może żądać rozwodu małżonek, jeżeli drugi małżonek: dopuścił się cudzołóstwa, chyba że zostało ono mu przebaczone, albo minęło 6 miesięcy odkąd strona skarżąca dowiedziała się o fakcie cudzołóstwa lub też 3 lata od zajścia cudzołóstwa; nastawał na życie strony skarżącej lub jej dziecka albo dopuścił się ciężkiej zniewagi, chyba że nastąpiło przebaczenie albo też upłynęły wspomniane wyżej czasokresy; odmawia środków utrzymania rodziny, opuścił wspólne zamieszkanie bez słusznej przyczyny od roku albo nawet ze słusznej przyczyny i nie wrócił w ciągu roku od ustania tej przyczyny; dopuścił się przestępstwa hańbiącego; prowadzi życie hulaszcze lub rozwiązłe albo nakłania stronę skarżącą lub dzieci do życia niemoralnego, uprawia zajęcie hańbiące lub ciągnie zeń zyski; oddaje się nałogowo pijaństwu lub narkomanii; cierpi na chorobę weneryczną, zaraźliwą dla małżonka lub niebezpieczną dla potomstwa; cierpi na od roku trwającą chorobę psychiczną; dotknięty jest niemocą płciową, chyba, że ukończył 50 lat życia. Prócz tego przepisy wprowadzające omawiany dekret przewidują, że na żądanie jednego z małżonków sąd orzeka rozwód, jeżeli drugi małżonek w czasie okupacji niemieckiej (1939—45 r.) zadeklarował na obszarze t. zw. Generalnej Gubernii i wojew. białostockiego swą przynależność do narodu niemieckiego lub swe pochodzenie niemieckie albo podlega wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego na mocy przepisów ustawy o wyłączeniu wrogich elementów (poz. 96 Dz. Ust. z 1945 r.). — Nadto przepisy wprowadzające przewidują, że w ciągu 3 lat od dnia wejścia w życie prawa małżeńskiego sąd orzeka rozwód, jeżeli małżonkowie po trzyletnim trwaniu małżeństwa zgodnie o to wnoszą.

Postępowanie w sprawach małżeńskich różni się nieco od postępowania sądowego w innych sprawach cywilnych. I tak: osoba ograniczona w zdolności do działań prawnych ma zdolność procesową; nie ma obowiązku adwokackiego w postępowaniu przed sądem okręgowym; adwokat musi mieć specjalne pełnomocnictwo; posiedzenia sądu odbywają się zasadniczo przy drzwiach zamkniętych; w sprawach rozwodowych przewodniczący sądu przed wyznaczeniem rozprawy wzywa strony na posiedzenie pojednawcze, które przeprowadza wyznaczony przez niego sędzia, nakłaniając

strony do pojednania z uwagi na dobro dzieci i społeczne znaczenie trwania małżeństwa, a dopiero gdy próba pojednania zawiodła, wszczyna się właściwe postępowanie rozwodowe, jeżeli zaś w czasie tego postępowania sąd nabierze przekonania, że istnieją widoki utrzymania wspólnoty małżeńskiej, zawiesza postępowanie, które może być podjęte na nowo tylko na wniosek jednej ze stron, jednak nie wcześniej niż po upływie 3 miesięcy od dnia zawieszenia. — Jak z przytoczonych przepisów nowego prawa małżeńskiego widać, ustawodawca z jednej strony umożliwia rozwiązanie małżeństwa drogą rozwodu, jeżeli wskutek zachowania się jednego lub obojga małżonków nastąpił stały rozkład pożycia małżeńskiego i jeżeli dobro niepełnoletnich dzieci nie stoi na przeszkodzie rozwiązaniu małżeństwa. Z drugiej zaś strony przez specjalne przepisy proceduralne (nakłanianie do pojednania, zawieszenie postępowania) dba z uwagi na dobro dzieci i społeczne znaczenie trwałości małżeństwa o to, aby węzłów małżeńskich nie zrywano w sposób pochopny lub lekkomyślny.

W nr. 49 Dziennika Ustaw ogłoszone zostały następujące przepisy:

poz. 274 — rozporządzenie Ministra Oświaty z 19.IX.1945 r. — tworzące w *Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego* w Warszawie studium pedagogiczne.

poz. 275 — rozporządzenie Ministra Skarbu z 30.X.1945 r. *o dodatku przejściowym do zaopatrzeń emerytalnych* pracowników Polskiego Monopolu Tytoniowego, Państwowego Monopolu Spirytusowego, Polskiego Monopolu Solnego i Polskiego Monopolu Loteryjnego. — Dodatek ten wynosi od 250—450 zł. miesięcznie.

poz. 276 — rozporządzenie Ministra Administracji Publicznej z 31.X.1945 r. — ustalające w wykonaniu odnośnej ustawy (poz. 202 Dz. Ust. z 1945 r.) normy dzienne *zasiłku dla rodzin żołnierzy i dla zdemobilizowanych żołnierzy* na 5 zł. w gminach miejskich, a 4 zł. w gminach wiejskich dla pierwszego członka rodziny wzgl. dla zdemobilizowanego żołnierza, zaś 3 zł. wzgl. 2 zł. dla dalszych członków rodziny.

poz. 277 — rozporządzenie wykonawcze Ministra Administracji Publicznej z 31.X.1945 r. do dekretu o pomocy i zasiłkach *dla rodzin żołnierzy* Wojska Polskiego oraz zdemobilizowanych żołnierzy (poz. 202 Dz. Ust. z 1945 r.).

W Nr. 50 Dziennika Ustaw ogłoszone zostały następujące przepisy:

poz. 278 — dekret z 26.X.1945 o utworzeniu *Polskiej Agencji Prasowej „PAP."* — Agencja ta z siedzibą w Warszawie jest przedsiębiorstwem państwowym, wyposażonym w osobowość prawną. Zwierzchni nadzór należny do Ministra Informacji i Propagandy. Zadaniem jej jest informowanie społeczeństwa o wszel-

kich przejawach życia w kraju i zagranicą oraz informowanie zagranicy o naszym życiu, dalej wydawanie dziennika urzędowego „Monitor Polski" i innych wydawnictw państwowych, wreszcie pośredniczenie w przyjmowaniu ogłoszeń instytucyj, urzędów i przedsiębiorstw państwowych i samorządowych.

poz. 279 — dekret z 26.X.1945 r. *o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m. st. Warszawy*, — mocą którego wszelkie grunty na obszarze Warszawy przechodzą na własność gminy m. st. Warszawy w celu — jak głosi dekret — umożliwienia racjonalnego przeprowadzenia odbudowy i rozbudowy stolicy. Dekret ten stanowi podstawę prawną do przepisania na rzecz gminy m. st. Warszawy tytułów własności tych gruntów.

Odpowiedzialność gminy za obciążenia hipoteczne przejętych gruntów ma być uregulowana odrębnymi przepisami. Budynki i inne przedmioty, znajdujące się na tych gruntach, pozostają własnością dotychczasowych właścicieli, gmina może jednak wezwać właściciela do ich usunięcia w określonym terminie, o ile budynki są tak zniszczone, że nie nadają się do naprawy i powinny ulec rozbiórce. Jeżeli właściciel nie uczyni zadość temu wezwaniu, budynki i inne przedmioty przechodzą na własność gminy. — Dotychczasowy właściciel gruntu, a także jego prawny następca, będący w posiadaniu gruntu, dalej osoby, które prawa jego reprezentują, wreszcie użytkownicy gruntów, oddanych na zasadzie istniejących przepisów w zarząd i użytkowanie, mogą w ciągu 6 miesięcy od daty objęcia gruntu w posiadanie przez gminę zgłosić wniosek o przyznanie dotychczasowemu właścicielowi prawa wieczystej dzierżawy z czynszem symbolicznym lub prawa zabudowy za opłatą symboliczną. Wniosek taki musi być przez gminę uwzględniony, chyba że korzystanie z gruntu przez dotychczasowego właściciela nie da się pogodzić z jego przeznaczeniem według planu zabudowania. Przepis ten uprawnia więc dotychczasowych właścicieli do żądania, by przyznano im albo prawo wieczystej dzierżawy, albo też prawo zabudowy, a gmina, chcąc odmówić temu żądaniu, musi udowodnić, że korzystanie z gruntu przez dotychczasowego właściciela nie da się pogodzić z przeznaczeniem tego właśnie gruntu według planu zabudowy, że więc grunt ten według planu zabudowy potrzebny jest na specjalne cele jak np. na ulicę lub plac publiczny, na pobudowanie gmachu użyteczności publicznej przeprowadzenie linii tramwajowej i t. d. W tym stanie rzeczy większość dotychczasowych właścicieli gruntów w Warszawie może spodziewać się, że grunty będą im spowrotem oddane na prawie wieczystej dzierżawy lub na prawie zabudowy, co — biorąc praktycznie — nie wiele różni się od korzystania z tych gruntów na prawach własności, nie mogą bowiem tylko sprzedawać lub obciążać tych gruntów. Jeżeli plan zabudowy nie pozwala na oddanie gruntu dotychczasowemu właścicielowi lub też na odda-

nie mu wzamian innego gruntu, gmina obowiązana jest uiścić odszkodowanie w wysokości ustalonej przez miejską Komisję szacunkową. Odszkodowanie to wynosi przy gruntach skapitalizowaną wartość czynszu dzierżawnego (opłaty za prawo zabudowy) gruntu tej samej wartości użytkowej, przy budynkach zaś wartość budynku. Prawo do żądania odszkodowania powstaje po upływie 6 miesięcy od dnia objęcia gruntu w posiadanie przez gminę, a wygasa po upływie 3 lat od tego terminu. Odszkodowanie wypłaca gmina w miejskich papierach wartościowych.

poz. 280. — dekret z 26.X.1945 r. o *prawie zabudowy* — uprawniający Państwo i związki samorządu terytorialnego do ustanawiania na swych gruntach prawa pobudowania budynków na rzecz innej osoby. Odnośna umowa wymaga formy aktu notarialnego. Osoba, która uzyskała prawo zabudowy, nabywa co do wzniesionego budynku prawo własności, a co do gruntu prawo użytkowania. Prawo zabudowy może być ustanowione najmniej na 30 lat, a najwyżej na 80 lat i w ciągu ostatnich 5 lat trwania umowy może być każdorazowo przedłużane na dalsze 20 lat. Prawo zabudowy wpisuje się do hipoteki, może ono być zbywane, dziedziczone i obciążane. Ma więc charakter prawa rzeczowego. Jeżeli prawo zabudowy wygasa, budynek przechodzi na własność właściciela gruntu za wynagrodzeniem, określonym w umowie. Umowa prócz tego powinna zawierać zobowiązanie nabywcy prawa zabudowy do rozpoczęcia i zakończenia budowy w oznaczonym terminie, określać rodzaj i techniczne warunki wykonania budynku oraz warunki i termin odbudowy w razie zniszczenia lub rozbiórki w czasie trwania umowy, wreszcie wysokość opłaty i sposób jej uiszczania. Podatki i opłaty państwowe i samorządowe, przypadające z gruntu, ciążą na nabywcy prawa zabudowy. Dotychczasowe przepisy o prawie zabudowy (rosyjskie, austriackie i niemieckie) stosują się tylko do tych praw zabudowy, które ustanowione zostały przed wejściem w życie dekretu, do nowoustanawianych praw zabudowy stosuje się wyłącznie przepisy dekretu.

poz. 281 — dekret z 26.X.1945 r. *o rozbiórce i naprawie budynków zniszczonych i uszkodzonych wskutek wojny.* — Właściciel budynku zniszczonego t. j. takiego, który według orzeczenia władzy budowlanej powinien ulec rozbiórce, obowiązany jest na wezwanie tej władzy bezzwłocznie przystąpić do rozbiórki i wykonać ją w terminie oznaczonym, w przeciwnym razie może ona być wykonana przez tę władzę lub organ powołany do odbudowy, a wówczas materiał uzyskany z rozbiórki przechodzi na własność tej osoby prawnej, której organ przeprowadza rozbiórkę. Ponadto władza budowlana lub organ powołany do odbudowy mają prawo przeprowadzić zbiórkę materiałów budowlanych w budynkach zniszczonych, pozostających bez opieki, a właściciel takiego

budynku nie ma prawa żądania zapłaty za uzyskany w ten sposób materiał. Na naprawę budynków uszkodzonych może ich właściciel lub instytucje i zrzeszenia, którym wolno przeprowadzić naprawę budynku na koszt właściciela w razie jego opieszałości, otrzymać pożyczkę z funduszów państwowych. Pożyczki te, zabezpieczone hipotecznie, korzystają z prawa pierwszeństwa przed wszelkimi długami i prawami hipotecznymi. Do naprawy uszkodzonego budynku na koszt właściciela uprawnione są: Państwo, gmina, instytucja państwowa lub społeczna albo spółdzielnia mieszkaniowa, upoważniona przez wojewodę, wreszcie upoważnione przez wojewodę zrzeszenie najemców, zorganizowane na zasadzie przepisów, które ogłosić mają Ministrowie Odbudowy i Administracji Publicznej. Lokale wyremontowane nie podlegają ograniczeniom przewidzianym w przepisach o gospodarce lokalami i o wysokości komornego z wyjątkiem przepisów o najmniejszej ilości mieszkańców na lokal lub izbę, o ile takie przepisy w danym mieście zostały wydane.

poz. 282 — dekret z 26.X.1945 r. — *o uzupełnieniu przepisów prawa lotniczego* — wprowadza do prawa lotniczego (poz. 437 Dz. Ust. z 1935 r.) nowy przepis, przewidujący karę za zaoranie lub samowolne przekształcenie w inny sposób terenów lotnisk oraz uszkodzenie pomocniczych urządzeń na lotniskach.

poz. 283 — dekret z 26.X.1945 r. nowelizuje ustawę o przejęciu *egzekucji administracyjnej* przez władze skarbowe oraz *o postępowaniu egzekucyjnym władz skarbowych* (poz. 328 Dz. Ust. z 1932 r.) przez dodanie przepisu upoważniającego Radę Ministrów do ustalenia szczególnego trybu przymusowego ściągania świadczeń pieniężnych od przedsiębiorstw zarobkowych nie utrzymujących stałych zakładów.

poz. 284 — dekret z 26.X.1945 r. — nowelizuje art. 48 prawa *o postępowaniu przymusowym w administracji* (poz. 342 Dz. Ust. z 1928 r.), przez podwyższenie maksymalnej stawki kary pieniężnej celem przymuszenia ze 100 zł. na 500 zł.

poz. 285, 286, 287 i 288 — zawierają cztery dekrety z 26.X.1945 r. ustanawiające *cztery nowe medale:* Medal za Odrę, Nissę, Bałtyk, Medal Zwycięstwa i Wolności 1945 r., Medal za Warszawę oraz Medal Partyzancki.

poz. 289 — dekret z 26.X.1945 r. — przekazuje Ministrowi Przemysłu wszystkie te uprawnienia Ministra Przemysłu i Handlu, które wynikają z przepisów o ochronie *wynalazków, wzorów i znaków towarowych* (poz. 384 Dz. Ust. z 1928 r. i poz. 63 Dz. Ust. z 1933 r.)

poz. 290 — dekret z 2.XI.1945 r. o *Komunalnym Funduszu Pożyczkowo-Zapomogowym* — znosząc istniejący na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z 1.VI.1927 r. (poz. 448 Dz. Ust. Komunalny fundusz pożyczkowo-zapomogowy, tworzy

nowy tego rodzaju fundusz, przeznaczony głównie na zapomogi dla związków samorządowych, które przy maksymalnym wykorzystaniu swych źródeł dochodowych i racjonalnej gospodarce nie mogą pokryć bieżących wydatków, związanych z wykonaniem zadań ustawowych. Z funduszu tego będą ponadto udzielane związkom samorządowym pożyczki bezprocentowe lub oprocentowane na zasilenie funduszów kasowych, a tylko w wyjątkowych przypadkach na inne cele (np. inwestycje). Do nowoutworzonego Funduszu wpływają niezużyte sumy dawniejszego funduszu, nieściągnięte należności dawniejszego funduszu z tytułu udzielonych pożyczek i nieściągnięte należności ustawowe, wreszcie należności, przypadające funduszowi na zasadzie przepisów o reformie samorządowego systemu podatkowego (poz. 73 Dz. Ust. z 1945 r.) i o podatku wojskowym (poz. 74 Dz. Ust. z 1945 r.) t. j. 10% wpływów z podatku gruntowego oraz cały wpływ z podatku wojskowego.

poz. 291 — dekret z 13.XI.1945 r. — nowelizuje kilka artykułów *ustawy o opodatkowaniu piwa* (poz. 762 Dz. Ust. z 1931 r.)

poz. 292 — rozporządzenie Rady Ministrów z 26.X.1945 r. nowelizuje takież rozporządzenie o *postępowaniu egzekucyjnym władz skarbowych* (poz. 580 Dz. Ust. z 1932 r.). Jest to już czwarta z kolei nowelizacja tego rozporządzenia (poprzednie patrz poz. 24 Dz. Ust. z 1933 r., poz. 78 Dz. Ust. z 1934 r. i poz. 340 Dz. Ust. 1937 r.). Jednym z ważniejszych przepisów ostatniej noweli jest postanowienie, że w razie zbiegu egzekucji administracyjnej, prowadzonej przez urząd skarbowy, z egzekucją, prowadzoną przez inną władzę przeciwko temu samemu zobowiązanemu, dalsze prowadzenie egzekucji należy do urzędu skarbowego, któremu inna władza prowadząca egzekucję musi przekazać akta sprawy. Na uwagę zasługuje także nowy przepis, wywołany ostatnią zmianą ustawy o przejęciu egzekucji administracyjnej przez władze skarbowe (patrz wyżej poz. 283), pozwalający organowi egzekucyjnemu na natychmiastową sprzedaż (za cenę równą conajmniej 75% ceny rynkowej) przedmiotu zajętego w przedsiębiorstwie, nieutrzymującym stałego zakładu jak np. w handlu wędrownym, jarmarcznym, na targach i bazarach, w handlu zwierzętami, w furmaństwie, w fotografowaniu.

W Nr. 51 Dziennika Ustaw — ogłoszone zostały następujące przepisy:

poz. 293 — dekret z 10.XI.1945 r. *o Głównej Komisji i Okręgowych Komisjach Badania Zbrodni Niemieckich w Polsce* — Komisje te, utworzone przy Ministerstwie Sprawiedliwości, powołane są do badania i zbierania materiałów dotyczących zbrodni, popełnionych przez Niemców w latach 1939 — 1945 w stosunku do obywateli polskich i osób narodowości polskiej w Polsce i za-

granicą oraz w stosunku do cudzoziemców, przebywających w tym czasie w Polsce. Materiały te i wyniki badań mają być rozpowszechniane w kraju i zagranicą. Wszystkie instytucje i osoby prywatne obowiązane są do przekazania tym komisjom posiadanych materiałów, dotyczących zbrodni niemieckich.

poz. 294 — dekret z 13.XI.1945 r. *o zasiłkach i pomocy dla wdów i sierot po ofiarach wrogów demokratycznego ustroju Polski* — reguluje pomoc dla tych osób w sposób analogiczny jak dekret z 23.VII.1945 r. o zasiłkach i pomocy dla osób pozostałych po uczestnikach ruchu podziemnego i partyzanckiego, poległych w walce o wyzwolenie Polski spod najazdu hitlerowskiego (poz. 180 Dz. Ust.). O prawie do pomocy orzekają te same Komisje Kwalifikacyjne co tam i w tym samym trybie.

poz. 294 — dekret z 13.XI.1945 r. *o zarządzie Ziem Odzyskanych* — tworzy na okres przejściowy specjalne Ministerstwo Ziem Odzyskanych, do którego zakresu działania należy: opracowywanie wytycznych polityki Państwa na ziemiach odzyskanych oraz planu ich zagospodarowania i czuwanie nad jego wykonaniem, przeprowadzenie planowej akcji osiedleńczej, zaopatrywanie ludności w przedmioty zaspakajające jej potrzeby gospodarcze, zarząd mieniem poniemieckim, administracja tych ziem (przyczym Ministerstwo Ziem Odzyskanych korzysta z tych samych uprawnień co Ministerstwo Administracji Publicznej w reszcie kraju), koordynowanie i inicjowanie działalności innych Ministrów z wyjątkiem spraw należących do kompetencji Ministra Spraw Zagranicznych oraz Ministra Żeglugi i Handlu Zagr. Państwowy Urząd Repatriacyjny włącza się do Ministerstwa Ziem Odzyskanych. Na ziemie odzyskane rozciąga się jednocześnie ustawodawstwo obowiązujące na obszarze Sądu Okręgowego w Poznaniu, a w zakresie prawa pracy to ustawodawstwo, które obowiązuje na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego. Potrzebne w związku z tym przepisy przejściowe i uzgadniające będzie wydawała Rada Ministrów. Ten przepis dekretu dąży do ujednolicenia prawa na ziemiach odzyskanych z prawem u nas obowiązującym.

Dekret nie wypowiada się jednak, czy tym samym uważać należy za uchylone *wszystkie* przepisy niemieckie, które dotychczas tam obowiązywały. Niewątpliwie z chwilą wejścia w życie dekretu z pośród norm prawnych, obowiązujących dotychczas na ziemiach odzyskanych, w myśl zasady „lex posterior derogat priori" tracą moc obowiązującą te, które dotyczą spraw unormowanych przez nowowprowadzone ustawodawstwo. Jeżeli sprawy te są odmiennie uregulowane w tych dwóch ustawodawstwach, może zajść potrzeba wydawania przepisów przejściowych i uzgadniających. Ponadto nie mogą oczywiście być nadal stosowane te przepisy, które mimo że nie mają odpowiednika w nowowprowadzonym ustawodawstwie, sprzeczne są jednak z duchem tego

ustawodawstwa i z zasadami demokracji, a więc np. całe t. zw. ustawodawstwo norymberskie. Prócz wymienionych rodzajów norm prawnych może jednak istnieć na ziemiach odzyskanych jeszcze inny rodzaj, a mianowicie takie przepisy, które nie będąc sprzeczne z zasadami demokracji, nie mają w tym ustawodawstwie odpowiednika, czyli regulują takie sprawy, które w tym ustawodawstwie wogóle nie są unormowane.

Czy i te przepisy tracą moc obowiązującą? Sądzę, że nie, a zadaniem naszego ustawodawstwa będzie ustosunkować się do tych przepisów dopiero wówczas, gdy będziemy je chcieli zmienić lub uchylić. — Podziału ziem odzyskanych na województwa i powiaty dokonuje Rada Ministrów w drodze rozporządzeń, ustalając równocześnie siedzibę władz wojewódzkich i powiatowych. Ustalenie podziału sądowego i administracyjnego w zakresie urzędów niezespolonych, a także siedziby sądów, władz i urzędów, zastrzeżone jest rozporządzeniom właściwych Ministrów w porozumieniu z Ministrem Ziem Odzyskanych. Wojewodów mianuje i odwołuje Rada Ministrów na wniosek ministra Ziem Odzyskanych, a starostów — Minister Ziem Odzyskanych na wniosek wojewody. O prawie wydawania opinii przez właściwe rady narodowe przy mianowaniu starostów i wojewodów (art. 1 i 7 dekretu z 21.VIII.1944 r. — poz. 8. Dz. Ust.) dekret nie wspomina, jak również nie wspomina o uprawnieniu tych rad do żądania ich ustąpienia (art. 2 i 8 dekretu z 21.VIII.1944 r.), sądzę jednak, że nie są one pozbawione tych uprawnień, skoro jednocześnie rozciągnięty został na ziemie odzyskane, między innymi przepisami także dekret z 21.VIII.1944 r. — Kompetencje starostów i wojewodów na ziemiach odzyskanych w porównaniu z ich kompetencjami w innych częściach kraju rozszerzone zostały o tyle, że na ziemiach odzyskanych starostowie i wojewodowie sprawują w swych okręgach administracyjnych zwierzchnie kierownictwo nad *wszystkimi* działami zarządu państwowego (z wyjątkiem działów, należących do zakresu działania Ministra Spraw Zagranicznych, oraz Ministra Żeglugi i Handlu Zagranicznego) i mają prawo w granicach zakresu działania Ministra Ziem Odzyskanych — wydawania służbowych zarządzeń *wszystkim* władzom, urzędom i organom urzędowym. Może więc np. starosta wydać miejscowej władzy kolejowej polecenie służbowe, aby dla transportu produktów żywnościowych dostarczyła w określonym dniu odpowiednią ilość wagonów, albo np. wydać nadleśnictwu państwowemu polecenie sprzedaży mieszkańcom pewnej gminy drzewa budulcowego lub opałowego po cenach ulgowych. Wyposażenie starostów i wojewodów w to szczególne uprawnienie podyktowane jest niewątpliwie specjalnymi warunkami, jakie istnieją na ziemiach odzyskanych. Oczywiście z tego uprawnienia powinni oni korzystać tylko wówczas, gdy zachodzi ku temu konieczna

potrzeba, inaczej bowiem zamiast sprężystości w działaniu, która jest celem tego przepisu wyjątkowego, mogliby wprowadzić dezorganizację w pracy innych władz. — Sieć garnizonów wojskowych ustala Minister Obrony Narodowej w porozumieniu z Ministrem Ziem Odzyskanych. — Jak wspomniano na początku, Ministerstwo Ziem Odzyskanych stworzone zostało tylko na okres przejściowy i wraz z podległymi mu władzami administracji ogólnej wyposażone w specjalne kompetencje. Przypomina to stan rzeczy jaki istniał przez kilka lat po pierwszej wojnie światowej w b. zaborze pruskim, którego specjalne wówczas potrzeby i interesy reprezentował Minister b. Dzielnicy Pruskiej.

poz. 296 — rozporządzenie Ministra Spraw Zagranicznych z 29.XI.1945 r. — nowelizuje rozporządzenie z 6.IX.1937 r. *o opłatach konsularnych* (poz. 520 Dz. Ust., podwyższając opłaty konsularne sześciokrotnie i stanowiąc, że pobiera się je tylko w walucie obcego państwa (dotychczas wolno było płacić je także w walucie polskiej). Wysokość tych opłat, ustalonych w rozporządzeniu z 1937 r. w złotych, w walucie obcej ustala Minister Spraw Zagr. w porozumieniu z Ministrem Skarbu oraz Ministrem Żeglugi i Handlu Zagranicznego.

Dr. T. S.

PRZEGLĄD CZASOPISM I WYDAWNICTW

„Wojskowy Przegląd Prawniczy" (Kwartalnik wydawany nakładem Wojskowego Instytutu naukowo-wydawniczego). Nr 1 i 2 za I i II kwartał 1945 r.

Staraniem Wydziału sądownictwa wojennego w Naczelnym Dowództwie W. P. i Wojskowego Instytutu naukowo-wydawniczego wznowione zostało po pięcioletniej przerwie wydawnictwo powyższego kwartalnika, którego celem jest — jak to podkreśla Redakcja w słowie wstępnym do Nr 1 — podnoszenie kwalifikacji zawodowej oficerów służby sprawiedliwości, krzewienie wśród nich oraz w ogóle w wojsku tak wojskowej jak i ogólnej wiedzy prawniczej, a w szczególności naszego ustawodawstwa, tudzież świadomości jego postępowego i demokratycznego ducha. Wznowienie powyższego kwartalnika, świadczace o żywotności i inicjatywie odnośnych kół wojskowych, należy powitać z uznaniem, jako stworzenie nowego ogniwa naszej myśli naukowej i wojskowej.

Pierwsze dwa zeszyty kwartalnika poświęcone są przeważnie omówieniu nowego polskiego karnego ustawodawstwa wojskowego, a w szczególności kodeksu karnego wojska polskiego z 23 września 1944 r. oraz prawa o ustroju sądów wojskowych i prokuratury wojskowej z tejże daty (m. in. artykuły gen. bryg. Aleksandra Tarnowskiego, płk. Jana Mastalerza, ppłk. Dr Mariana Muszkata, ppłk. Bol Ołomuckiego, prof. Dr. A. Bergera, mjr. Zygm. Skoczka, por. Dr F. Felda). Poza tym w szeregu innych artykułów poruszono zagadnienia z zakresu powszechnego prawa karnego (artykuły Dr Jerzego Sawickiego, Wł. Chojnowskiego, por. Aleksandra Nojszewskiego, mjr Dr Fr. Żukowskiego, ppłk. H. Zapolskiego-Downara, kpt. J. Świtajło). Zagadnieniami prawnymi z poza zakresu prawa karnego zajmują się Dr J. Sawicki i Dr Bol. Walawski w artykule „Zmiana istoty prawa czy stosunku do prawa — Rzecz o praworządności" i Dr Edward Grabowski w artykule „Konstytucja 1921 r. a zamach stanu 1935 r.„ ponadto z zakresu prawa administracyjnego — w artykule „Pseudonim wojskowy" znany z poprzednich prac w tej dziedzinie Józef Litwin przedstawił genezę pseudonimów i nazwisk przybieranych w czasie służby wojskowej oraz omówił przepisy ustawowe dotyczące tej sprawy.

Przewaga w dwu pierwszych numerach „Wojskowego Przeglądu Prawniczego" artykułów z zakresu prawa karnego tłumaczy się aktualnością odnośnych zagadnień wobec ogłoszenia dekretów wprowadzających nowy Kodeks Karny Wojska Polskiego oraz nowy ustrój sądów wojskowych i prokuratury wojskowej. Spodziewać się należy, że w następnych zeszytach pisma znajdą w szerszym niż dotąd stopniu uwzględnienie również zagadnienia z dziedziny wojskowego prawa administracyjnego, co przyczyni się do obudzenia w wojsku zainteresowania dla tego obszernego działu prawa wojskowego i do pogłębienia jego znajomości.

Dr M. B

„Rada Narodowa" Nr 15 — 17 (z 1 i 15 października oraz 1 listopada 1945 r.).

Nr 15 tego żywo redagowanego pisma otwiera artykuł Kazimierza Biskupskiego "Na przełomie", omawiający elementy faszystowskich metod rządzenia — w zestawieniu z wskazaniami demokracji i podkreślający wagę odnośnych problemów zwłaszcza w dziedzinie gospodarczej. Spraw ustrojowych dotyczy artykuł Zbigniewa Byrskiego. „W sprawie skoordynowania działalności organów samorządu powiatowego". Problemy związane z życiem gospodarczym omawiają: Dr Antoni Rochowicz w artykule „Przemysł włókienniczy w Polsce", Wacław Zaleski w artykule „Do czego służą surowce odpadkowe" oraz E. Bobrowa w artykule „Zagadnienie lasów w Polsce". Wanda Telakowska zwraca słusznie uwagę w artykule „Produkcja artystyczna" na wielkie znaczenie walorów artystycznych w produkcji przemysłowej i rzemieślniczej, i wskazuje na potrzebę uruchomienia odpowiedniej placówki, której zadaniem byłoby uaktywnianie produkcji smakiem i inwencją artystów. Dalsze artykuły — Edwarda Jaronia („Budżety i rachunkowość przedsiębiorstw komunalnych"), A. Andrzejewskiego („Ubezpieczenie pracowników samorządu terytorialnego"), Tadeusza Nawrota („O metodach usprawnienia pracy biurowej"), M. Malickiego („Rady narodowe a kontrola wewnętrzna") i H. Kurkowskiej („Aktualne zagadnienia rad"), tudzież dział porad prawnych, redagowany przez Dr Jerzego Starościaka, dopełniają całości numeru.

W Nr 16 „Rady Narodowej" Kazimierz Biskupski („Droga do poprawy bytu") wskazuje na konieczność podniesienia wydajności pracy, jako elementu koniecznego do poprawy bytu, K. Sobotka omawia organizację kontroli społecznej rad narodowych, Jan Kuśmierek w artykule „Wykorzystać i utrwalić reformę podatkową" (ciąg dalszy artykułu z Nr 14 „Rady Narodowej") daje trafne uwagi w zakresie pokrywania potrzeb samorządów z podatków i opłat, B. Borownik zaś w artykule „O komasacji" wskazuje na konieczność przeprowadzania akcji zcalania gruntów wiejskich celem

ułatwienia i podniesienia poziomu gospodarki rolnej. Bardzo ciekawym problemem przemian w dziedzinie gospodarczej i zagadnieniem przejścia na wzory gospodarcze wyższego typu oraz sprawą wprowadzenia planu gospodarczego Państwa, zajmuje się Tadeusz Dietrich w artykule „O potrzebie znormalizowania gospodarstwa narodowego w Polsce". W szczególności autor wypowiada się za wprowadzeniem „modelu gospodarki demokratycznej", któryby nie pozbawiając jednostek gospodarujących możności działania pod kątem zysków oosobistych, zyski te ograniczał, a zarazem nie uchylając wolności gospodarczej, podporządkował ją jednak planowi gospodarczemu Państwa wydanemu w drodze dekretu. Artykuł powyższy zaopatrzyła redakcja uwagą, że jest on wyrazem indywidualnych poglądów autora i zapowiedziała zajęcie wobec nich stanowiska w najbliższym czasie. Dalej wymienić należy artykuł J. R. Pileckiego „Dwa plany" wskazujący przy normowaniu życia gospodarczego i odbudowy na potrzebę planowania krótkoterminowego opartego na szczególnych cyfrach i uwzględniającego realne potrzeby bieżącego dnia, obok planu długoterminowego, dotyczącego prac w dalszej przyszłości, który tylko w pewnym zakresie da się oprzeć na istniejących danych cyfrowych. W artykule „Jak najszybciej pomóc nauczycielom" omówiła H. Kurkowska palącą potrzebę poparcia przez rady terenowe słusznych postulatów nauczycieli w zakresie przydziałów żywnościowych, odzieżowych i opałowych. Dr Jerzy Starościak w artykule „Dyskutowane zagadnienia samorządu" porusza zagadnienie odpowiedniego podziału terytorialnego gmin i sprawę niedomagań finansów samorządowych. Zygmunt Nowakowski („Rady narodowe a działalność Komisji mieszkaniowych") wskazuje na rolę i zadania rad w stosunku do Komisji mieszkaniowych powołanych do życia dekretem z 7.IX 1944 r. Dr med. Jan Zarzycki („O higienie społecznej") daje fachowe uwagi w zakresie postulatów higieny. Artykuł Józefa Gorcyna „Aktualne zagadnienia rad", sprawozdanie ze zjazdu starostów w Pruszkowie, na którym omawiano sprawę świadczeń rzeczowych wsi, oraz z odbytego w Łodzi zjazdu przedstawicieli większych miast w Polsce, wreszcie przegląd Dziennika Ustaw, wypełniają dalszą część numeru.

W Nr 17 „Rady Narodowej" z 1 listopada br. Kazimierz Biskupski w artykule „Przemysł radziecki" przedstawia imponujące wyniki w zakresie rozbudowy przemysłu ZSRR; Wacław Zaleski („Członkowie rad narodowych a świadczenia rzeczowe wsi") omawia przyczyny niedociągnięć w zakresie świadczeń rzeczowych, wskazując na doniosłą role, jaką w akcji świadczeń odegrać mogą członkowie terenowych rad narodowych. W numerze tym ogłoszono dalszy ciąg interesującego artykułu Tadeusza Dietricha („O potrzebie znormalizowania gospodarstwa narodowego w Polsce"), w którym autor rozwija dalej koncepcję planu gospodarczego Państwa, przechodząc do omawiania zagadnień wiążących się z wykonaniem

takiego planu. Z dalszych artykułów wymienić należy artykuł Henryka Kaczyńskiego „Komunalne Kasy Oszczędności“ zawierający uwagi o roli, organizacji i działalności tych kas przed wojną oraz o obecnych ich możliwościach i zadaniach, dalej ciekawy artykuł H. Kurkowskiej „Oświata i kultura w ZSRR (w XXVIII rocznicę Rewolucji Październikowej).“ artykuł dyskusyjny Dr Jerzego Starościaka na temat gospodarki samorządowej, Edwarda Jaronia („Na marginesie planowania publicznej działalności lokalnej“) i dalszy ciąg artykułu Tadeusza Nawrota „O metodach usprawnienia pracy biurowej“. Zeszyt zamykają reportaże i sprawozdania z życia rad narodowych, dział porad prawnych i przegląd prac ustawodawczych w Komisjach K. R. N.

Zbiór przepisów z zakresu prawa administracyjnego

Minister Administracji Publicznej powołał w obrębie Ministerstwa specjalny Komitet Redakcyjny pod przewodnictwem Dr Emanuela Iserzona, dyrektora Departamentu Administracyjnego, celem wydania obowiązujących przepisów z zakresu polskiego prawa administracyjnego (wraz z koniecznymi uwagami) oraz zaktualizowanych zarządzeń b. Min. Spraw Wewnętrznych i Ministerstwa Administracji Publicznej w tym zakresie. Wydawnictwo to ma na celu dostarczenie władzom administracyjnym i samorządowym zbioru, który zastąpiłby w pewnej mierze zniszczone w wielu wypadkach w czasie wojny publikacje urzędowe, w pierwszym zaś rzędzie Dziennik Ustaw i Dziennik Urzędowy Min. Spr. Wewn. Wydawnictwo ma się ukazywać w zeszytach, formatu Dziennika Ustaw, stanowiących dla siebie całość, i obejmujących określoną grupę przepisów. **Zeszyt pierwszy który wyszedł już z druku zawiera przepisy z dziedziny prawa karno-administracyjnego, materialnego i formalnego.**

ORZECZNICTWO SĄDU NAJWYŻSZEGO.

1.

Sąd Najwyższy na posiedzeniu całej Izby Karnej, odbytym dnia 2 czerwca 1945 r. rozpoznawał wniosek Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 kwietnia 1945 r. zgłoszony na zasadzie art. 41 u.s.p. o wyjaśnienie art. 100 k.k. w szczególności,

> „czy fakt zgłoszenia przez obywatela polskiego w czasie wojny swej przynależności do narodowości niemieckiej, względnie przez osobę narodowości polskiej do narodowości przez władze niemieckie uprzywilejowanej, jest działaniem na korzyść nieprzyjaciela albo na szkodę siły zbrojnej polskiej w rozumieniu art. 100 K.K."

i po wysłuchaniu wniosku Prokuratora uchwalił co następuje:

Fakt zgłoszenia przez obywatela polskiego w czasie wojny swej przynależności do narodowości niemieckiej jest działaniem na korzyść nieprzyjaciela w rozumieniu art. 100 K. K.

2. Fakt zgłoszenia przez osobę narodowości polskiej w czasie wojny swej przynależności do narodowości nieniemieckiej, lecz przez władze niemieckie uprzywilejowanej, jest działaniem na korzyść nieprzyjaciela w rozumieniu art. 100 K. K.

3. Fakt zgłoszenia przez obywatela polskiego w czasie wojny swej przynależności do narodowości niemieckiej względnie przez osobę narodowości polskiej do narodowości przez władze niemieckie uprzywilejowanej nie stanowi sam przez się działania na szkodę siły zbrojnej polskiej w rozumieniu art. 100 K. K.

UZASADNIENIE

1. Pierwszym obowiązkiem obywatela jest wierność dla Rzeczypospolitej Polskiej (art. 89 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1921 r.). Dopełnienie tego obowiązku przez obywateli umożliwić ma Państwu wypełnienie jego zadań i obronę w czasie wojny. Na straży tego obowiązku w czasie wojny stoi w zasadzie art. 100 K. K. Określa ona odpowiedzialność za zdradę wojenną. Według niego karany ma być ten: „kto w czasie wojny działa na korzyść nieprzyjaciela lub na szkodę siły zbrojnej polskiej lub sprzymierzonej".

2. Takiej zdrady wojennej dopuścili się przede wszystkim obywatele polscy, którzy dopiero w czasie wojny zgłosili swą przynależność do narodowości niemieckiej. Osoby te działały na korzyść nieprzyjaciela w rozumieniu powołanego art. K. K., gdyż pozornie powiększyły znacznie ludność niemiecką, mieszkającą już poprzednio na obszarach polskich, przyczyniając się do sztucznego wzmocnienia żywiołu niemieckiego, do powiększenia sił okupanta i użyczenia mu pomocy w opanowaniu tych terytoriów. Liczne, w pewnych okolicach zgłoszenie się do narodowości niemieckiej osłabiło ilościowo społeczeństwo polskie i zwiększało szereg osób biorących udział w prześladowaniu żywiołu polskiego. Pomnażało ono również ilość osób. z liczby których mogła mieć miejsce rekrutacja do służby wojskowej zwykłej dla mężczyzn, do służby pomocniczej dla kobiet; przyjęcie narodowości niemieckiej oznaczało przyjęcie na siebie obowiązku walczenia z Państwem Polskim, zwiększało potencjał wojenny Niemiec przez powiększenie liczby obywateli, związanych nawet własnym interesem z idą zwycięstwa Niemiec i spełniających swe obowiązki z gorliwością, gdyż zwycięstwo Niemiec było sprawą dalszego ich bytu, a przegrana Niemiec pociągnąćby miała dla nich najcięższe skutki.

Było to niewątpliwie pomnażanie sił wroga ojczyzny na okupowanym terenie, utrwalanie jego przewagi i przyczynienie się do jego rozwielmożnienia się w Polsce (orzeczenie Sądu Najwyższego 21/20).

3. Podobne znaczenie miało również zgłoszenie przez osobę narodowości polskiej przynależności do narodowości przez władzę niemiecką uprzywilejowanej.

Prowadząc walkę totalną, Państwo niemieckie nie ograniczało się do walki orężnej. Używało wszelkich środków do pokonania i zniszczenia przeciwnika i wykazania swych rzekomych praw i usprawiedliwienia zaborów. Celom tym służyć miała dyplomacja, nauka i propaganda na terenach kraju i zagranicą. Starano się wykazać, iż zajęte terytoria są bądź to niemieckie, bądź to narodowo mieszane i wymagają opieki dla rzekomo prześladowanych i krzywdzonych licznych mniejszości narodowych.

Ludność podzielono na niemiecką i nieniemiecką. Do nieniemieckiej zaliczono cudzoziemców, Polaków oraz mniejszości — a to: Ukraińców, Górali, Białorusinów, Rosjan, Gruzinów, Cyganów i Żydów.

Wszystkie te narodowości (oprócz Cyganów i Żydów) a prócz tego obywatele państw sprzymierzonych i neutralnych byli w stosunku do Polaków w mniejszym lub większym stopniu uprzywilejowanymi i to w wielu dziedzinach, od gospodarczej poczynając, (kartki żywnościowe, koncesje) a na bezpieczeństwie osobistym kończąc, co znajdowało wyraz podczas obław, t. zw. łapanek i aresztowań.

Uprzywilejowanie mniejszości narodowych rzeczywistych lub tworzonych sztucznie (Górale) miało na celu pozyskanie poparcia dla władz okupacyjnych tak politycznego, jak też gospodarczego i wojskowego.

Z pośród osób, należących do niektórych z tych mniejszości narodowych, a to z Ukraińców, Rosjan, Białorusinów, tworzono oddziały wojskowe i policyjne, którymi posługiwano się w służbie wewnętrznej w kraju. Okupant liczyć mógł na pomoc owych mniejszości przy organizowaniu administracji, przy akcji przymusowego wywożenia ludności polskiej do Niemiec i w ogóle przy działalności przeciw ludności polskiej. Zatrudnienie znacznej ilości osób z mniejszości narodowych przy spełnianiu funkcji administracyjnych i gospodarczych wewnątrz zaoszczędziło siły niemieckie i pozwoliło skierować je do służby wojskowej.

Polak przyjmując jedną z tych narodowości w czasie wojny zmniejszał ilość Polaków w Polsce, dostarczał argumentów, którymi nieprzyjaciel miał usprawiedliwiać swe władztwo na terytoriach polskich i powiększał ilość ludzi, z pośród których nieprzyjaciel mógł czerpać, używając ich do pozornie dobrowolnej służby wojskowej i policyjnej oraz do pomocy w administracji kraju, posługując się nimi w wykonywaniu swych niszczycielskich zamiarów względem ludności polskiej.

Było to działaniem na korzyść nieprzyjaciela w czasie wojny tak samo niewątpliwym, jak i przy zgłoszeniu przez obywatela polskiego swej przynależności do narodowości niemieckiej. Zachodzi i tutaj przestępstwo z art. 100 K. K.

Podobnie jak przy innych przestępstwach tak też i tutaj, zwracać należy szczególną uwagę na podmiotową stronę przestępstwa.

Przestępstwo z art. 100 K. K. może być popełnione nie tylko umyślnie (dolo directo lub eventuali — art. 14 § 1 K. K.), ale co rzadko sądy wyrokujące merytorycznie mają na względzie, również i nieumyślnie (art. 100 § 2 i art. 14 § 2 K. K.). To ostatnie zachodzi wtedy, gdy sprawca nie przewiduje, choć może lub powinien przewidywać **że działa na korzyść nieprzyjaciela.**

Kwestie, czy sprawca przewidział, czy też mógł lub powinien był przewidzieć skutek przestępny, ocenić należy według osoby sprawcy, stopnia jego rozwoju umysłowego, inteligencji i wykształcenia.

Przestępstwo to musi być poza tym popełnione **„dobrowolnie“** przez złożenie oświadczenia wolnego od przymusu fizycznego (art. 1, lub psychicznego (w stanie wyższej konieczności (art. 22 K. K.). Określeniem „dobrowolnie“ posługuje się ustawodawca w art. 100 K. K. W. P. opierającym swe dyspozycje właśnie na deklarowaniu w czasie wojny przynależności do obcej narodowości walczącej z Państwem Polskim lub też do narodowości uprzywilejowanej przez władze państwa nieprzyjacielskiego.

Aczkolwiek mocy przepisu art. 100 K. K. W. P. nie rozcią-

gnięto dotychczas na ludność, nie mniej jednak jako lex specialis wyłączony z art. 91 K. K. W. P. odpowiadającego artykułowi 100 K. K. i jako regulujący tę samą materię mieszczącą się w art. 100 K. K. służyć może jako źródło posiłkowe do wykładni art. 100 K. K. Wykładnia ta, zresztą zgodna jest z przepisami części ogólnej Kodeksu Karnego i podkreślona została w dekrecie z dnia 28.II. 1945 Nr 7, poz. 30 o wyłączaniu ze społeczeństwa polskiego wrogich elementów, zastąpionym ustawą z 6.V.1945 Nr 17, poz. 96 dopuszczającą rehabilitację tych obywateli polskich, którzy na listy niemieckie wciągnięci zostali wbrew swej woli i pod **przymusem.**

Oczywiście, że w granicach tych pojęć prawnych oraz w granicach działania umyślnego, czy nieumyślnego rozważone być winno istnienie lub też brak winy oraz jej gradacja, jako podstawy odpowiedzialności. Wina może być różna a nadto w poszczególnych przypadkach mogą mieć zastosowanie przepisy art. 59 w związku z art. 22 § 1 i 4 K. K., nawet art. 19 K. K. Umiejętne stosowanie części ogólnej Kodeksu Karnego pozwoli sędziemu uniknąć dysproporcji pomiędzy winą i karą, uniknąć szablonu i wymierzyć karę stosownie także i do stopnia szkodliwości społecznej danego sprawcy, biorąc pod uwagę także przepis art. 54 K. K.

5. 30 września 1944 r. został ogłoszony K. K. W. P. (Dz. U. Nr 6, poz. 27). Dyspozycja jego art. 91 § 1 jego identyczna z dyspozycją art. 100 K. K. sankcja tylko jest surowsza. Art. 91 K. K. W. P. wchodzi w życie z dniem ogłoszenia (art. 189 K. K. W. P.). Wszystkie więc czyny quaestionis, popełnione przed 30 września 1934 r. podpadają pod art. 100 K. K.

Art. 14 i 16 Dekr. o ochronie Państwa (Dz. U. 1944 Nr 10, poz. 50) rozciągnęły moc art. 91 § 1 K. K. W. P. w okresie wojny także na osoby, które ulegają odpowiedzialności karnej w myśl przepisów powszechnego K. K. i poddały sprawy questionis właściwości sądów wojskowych. Ale nie uczyniono tego, w stosunku do art. 100 K. K. W. P., który jako lex specialis usuwa możność stosowania w sprawach questionis art. 91 § 1 K. K. W. P. Tym sposobem ani ten ostatni przepis, ani też art. 100 K. K. W. P. nie mogą być stosowane w sprawach questionis do osób cywilnych, ani też nie zachodzi wtedy właściwość sądów wojskowych nawet o ile chodzi o czyny popełnione 30 września 1944 r. lub później. Wtedy zachodzi zbieg ustaw art. 100 K. K. i art. 91 § 1 K. K. W. P. Ponieważ ten ostatni przepis nie może mieć zastosowania, przeto może być i wtedy stosowany art. 100 K. K.

Należy nadmienić, że o ile czyn quaestions był popełniony przed 30 września 1944 r., lecz sądzony jest po tym terminie, to i tak w myśl art. 2 § 2 K.K. powinien byłby być stosowany art. 100 K.K. jako względniejszy dla sprawcy, a nie art. 91 § 1 K. K. W. P., nawet gdyby uznać, że ten ostatni przepis w myśl art. 2 § 1 K. K. tu

w ogóle może być brany pod uwagę. W ogóle musi w sprawach questionis być stosowany tylko art. 100 K. K.

6. Zachodzić może jeszcze pytanie, czy czyny quaestionis z art. 100 K. K., znajdują się w zbiegu ustaw z przestępstwem, przew. w art. 1 § 2 Dekr. z dn. 31.8.1944 r. (Dz. U. Nr 4, poz. 16) w redakcji Dekr. z dn. 16.2.1945 r. (Dz. U. Nr 7, poz. 29), albo też czy ten ostatni Dekret, ogłoszony 10 marca 1945 r., usuwa jako lex posterior, przepis art. 100 K. K.

Na oba te pytania należy dać odpowiedź przeczącą. Ustawodawca w innej ustawie, a mianowicie w ust. 6.VI.1945 Dz. U. 1945 Nr 17, poz. 96 w art. 8 i 10 postanowił, że wpisanie się na listę narodową niemiecką wbrew woli lub pod przymusem dawać może podstawę rehabilitacji sprawcy. Artykuł zaś 3 Dekr. 31.8.1944 r. (Dz. U. Nr 4, poz. 16) nie zwalnia od odpowiedzialności karnej za zbrodnie z art. 1 i 2 z nakazu lub pod przymusem władzy okupacyjnej. Jasnym jest, że ten ostatni dekret, a w szczególności jego art. 1 § 2 w redakcji z dnia 16.2.1945 r. (Dz. U. Nr 7, poz. 29) nie mógł mieć na względzie i nie obejmuje zgłoszenia przez obywateli polskich swej przynależności do narodowości niemieckiej. Niepodobna przypuścić, aby ustawodawca co do tych samych czynów, uważał przymus ze strony okupanta za nieusuwający odpowiedzialności karnej w jednych przypadkach, a w innych przypadkach tychże czynów, za usuwający tę odpowiedzialność i dający możność rehabilitacji sprawcy.

7. Zgłoszenie przez obywatela polskiego lub Polaka przynależności do narodowości niemieckiej lub przez Niemców uprzywilejowanych nie stanowi samo przez się działania skierowanego na szkodę polskiej siły zbrojnej w rozumieniu art. 100 K. K., ponieważ bez dołączania się dalszych okoliczności faktycznych nie godzi jeszcze w interesy tej siły. Nie może być uważane za takie, chociaż nawet efektem tego było z reguły powiększenie potencjału wojennego. Bowiem art. 100 K. K. w swej drugiej alternatywie działania na szkodę polskiej siły zbrojnej (co jest pojęciem znacznie węższym od pierwszej alternatywy — działania na korzyść nieprzyjaciela), wymaga, aby było ono skierowane nie przeciw jakiemuś szeroko pojętemu polskiemu interesowi wojskowemu, lecz konkretnie podjęte na szkodę siły zbrojnej polskiej lub sprzymierzonej, jako pewnej idealnej całości. Dopiero ten, kto w tę idealną całość godzi, podpada pod art. 100 K. K. w jego drugiej alternatywie.

2

Sąd Najwyższy na posiedzeniu całej Izby Karnej odbytym dnia 26 września 1945 r. rozpoznawał wniosek Ministra Sprawiedliwości w trybie art. 41 u.s.p. o wyjaśnienie następujących zagadnień prawnych:

1) Czy fakt zaliczenia po dniu 31 sierpnia 1939 r. na obszarach Rzeczypospolitej Polskiej wcielonych przemocą przez okupanta do

Rzeszy Niemieckiej oraz na obszarze byłego Wolnego Miasta Gdańska obywateli polskich do narodowości, stanowiących grupy uprzywilejowane przez okupanta (Rosjanie, Ukraińcy, Białorusini i inn.), powoduje potrzebę wystąpienia przez te osoby z wnioskiem o rehabilitację, przewidzianym w art. 9 ust. 1) ustawy z dnia 6 maja 1945 r. o wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego wrogich elementów (Dz. U. R. P. Nr 17, poz. 96) także i w tych przypadkach, gdy osoby te do dnia 31 sierpnia 1939 r. należały do innych narodowości niż polska.

W razie twierdzącej odpowiedzi na pytanie pod pkt. 1):

2) Na podstawie udowodnienia jakich okoliczności osoby wymienione w pkt. 1) mogą uzyskać rehabilitację, a w szczególności czy tylko w przypadku udowodnienia, że zostały zaliczone do jednej z grup uprzywilejowanych przez okupanta, w brew swej woli lub pod przymusem oraz wykazania swym postępowaniem polskiej odrębności narodowej (art. 10 cyt. ustawy), czy także w przypadku udowodnienia samego faktu przynależności przed dniem 31 sierpnia 1939 r. do innych niż polska narodowości.

W razie przeczącej odpowiedzi na pytanie pod pkt. 1):

3) W jakim trybie i przed jakim forum, osoby wymienione w pkt. 1) mają udowodnić fakt należenia przed dniem 31 sierpnia 1939 r. do innych narodowości niż polska.

Sąd Najwyższy uchwalił co następuje (Nr. k. 170/45):

1) Fakt zaliczenia po dniu 31 sierpnia 1939 r. na obszarach Rzeczypospolitej Polskiej wcielonych przemocą przez okupanta do Rzeszy Niemieckiej oraz na obszarze byłego Wolnego Miasta Gdańska obywateli polskich do narodowości, stanowiących grupy uprzywilejowane przez okupanta (Rosjanie, Ukraińcy, Białorusini i inn.) nie powoduje potrzeby wystąpienia przez te osoby z wnioskiem o rehabilitację, przewidzianym w art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 6 maja 1945 r. o wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego wrogich elementów (Dz. U. R. P. Nr. 17, poz. 96) w tych przypadkach, gdy osoby te do dnia 31 sierpnia 1939 r. należały do innych narodowości niż polska.

2) Osoby wymienione w punkcie 1) mają udowodnić fakt należenia przed dniem 31 sierpnia 1939 r. do innych narodowości niż polska przed władzami administracyjnymi, powołanymi do wydawania dowodów tożsamości.

U z a s a d n i e n i e.

1. Władze okupacyjne niemieckie, prowadząc politykę eksterminacyjną w stosunku do ludności i kultury polskiej, używały wszelkich rozporządzalnych środków, aby społeczeństwo polskie ilościowo i jakościowo zniszczyć, zmienić oblicze etnograficzne terenów okupowanych, zepchnąć gospodarzy kraju z zajmowanego przodującego stanowiska, osłabić dominujące wpływy elementu polskiego i kultury polskiej. W ten sposób okupant osłabiał odporność Na-

rodu Polskiego i stwarzał sobie dogodne warunki do ujarzmiania politycznego, gospodarczego i kulturalnego podbitego kraju.

Jednym ze środków w tej polityce Rządu Niemieckiego było, prócz wcielenia znacznej części ziem polskich do Rzeszy Niemieckiej celem tym łatwiejszego wchłonięcia i wytrzebienia żywiołu polskiego i kultury polskiej, także utworzenie list narodowych niemieckich i grup uprzywilejowanych na terenach Rzeczypospolitej. Chodziło tu o wprowadzenie wyłomu i szczerb w zwartym froncie oporu polskiego, o moralne i ilościowe osłabienie narodu i skłócenie Polaków z mniejszościami, w myśl zasady divide et impera. Że taki był właśnie cel utworzenia grup uprzywilejowanych wskazuje na to fakt powołania nie tylko grup narodowościowych w rzeczywistości istniejących np. Ukraińcy, Rosjanie, lecz również grup urojonych, np. górale.

Grupy uprzywilejowane korzystały z szeregu przywilejów, w szczególności w zakresie wyżywienia, zatrudnienia, mieszkania, tudzież w zasadzie wolne były od niebezpieczeństwa łapanek i obozów koncentracyjnych, co gorsze, grupy te w swej przeważającej większości miały nastawienie i sympatie proniemieckie, a w bardzo licznych wypadkach brały czynny a nawet zbrojny udział w tępieniu Polaków, np. Ukraińcy, Własowscy. Grupy uprzywilejowane naogół nie zdały egzaminu lojalności wobec Państwa Polskiego i poszły na pasku polityki niemieckiej.

2. Do grup uprzywilejowanych zaliczane były dwie kategorie obywateli polskich: 1-o osoby z mniejszości narodowych, które również przed wojną zachowały odrębność narodowościową oraz 2-o Polacy, którzy najczęściej ze względów na korzyści osobiste podawali się za przynależnych do innej narodowości w oparciu o rzeczywiste lub fikcyjne pochodzenie obce, dopuszczając się tym zaprzaństwa narodowego i zdrady Narodu.

W obowiązującym ustawodawstwie, zresztą nader liberalnym i łagodnym w stosunku do grup uprzywilejowanych, obie te kategorie zostały różnolicie potraktowane.

Dotyczący obszaru t. zw. Generalnej Gubernii i woj. białostockiego dekret P. K. W. N. z 4 listopada 1944 r. o środkach zabezpieczających w stosunku do zdrajców Narodu (Dz. U. R. P. poz. 54) o grupach uprzywilejowanych nic nie wspomina, natomiast odnosząca się do terenów Polski przymusowo wcielonych przez okupanta do Rzeszy Niemieckiej ustawa z 6 maja 1945 r. o wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego wrogich elementów (Dz. U. R. P. poz. 96) przewiduje w art. 9 i 10 ust. 2 możność rehabilitacji osób, zaliczonych do jednej z grup uprzywilejowanych.

Rehabilitacja w myśl art. 10 cyt. ustawy polega na udowodnieniu, że wnioskodawca został wpisany do grupy uprzywilejowanej wbrew swej woli, lub pod przymusem, a swoim postępowaniem wykazał polską odrębność narodową. Z wymienionych tu przesłanek

rehabilitacji jasno wynika, że może ona dotyczyć wyłącznie tych, którzy przed wojną byli Polakami, a w czasie okupacji wpisali się do grup uprzywilejowanych, natomiast nie odnosi się ona do osób, należących już przed 1 września 1939 r. do obcych narodowości, bowiem ta kategoria obywateli z istoty rzeczy nie miałaby możności wykazać polskiej odrębności narodowej, a nie można przypuścić, aby ustawa stawiała wymóg z góry wiadomy jako niewykonalny. Ponadto z istoty pojęcia rehabilitacji wynika, że chodzi tu o oczyszczenie się z pewnego zarzutu, a osobie obcej narodowości nie można stawić zarzutu, że należy do tej narodowości. Prócz tego z samego tytułu ustawy i z przedmiotu przez nią unormowanego widać, że mówi ona o wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego wrogich elementów, a obce narodowości do społeczeństwa polskiego nie należą — stanowiąc odrębne społeczności.

Wreszcie Konstytucja z 17 marca 1921 r., stanowiąc w art. 109 równoprawne traktowanie mniejszości narodowych, tym samym godzi się z istnieniem obywateli polskich obcych narodowości i z zachowaniem przez nich odrębności narodowej, zaczym przynależność ich do grupy uprzywilejowanych w czasie okupacji nie może być kwestionowana.

Wobec powyższego uznać należy, że obywatele polscy, zaliczeni przez okupanta do grup uprzywilejowanych, nie potrzebują występować z wnioskiem o rehabilitację, jeżeli przed dniem 1 września 1939 r. należeli do innych narodowości niż polska, gdyż powołana ustawa ich wogóle nie dotyczy i dlatego też na pierwsze z postawionych we wniosku Ministra Sprawiedliwości pytanie należy dać odpowiedź przeczącą. Oczywiście nie wyłącza to odpowiedzialności tych osób z dekretu P.K.W.N. z 16 lutego 1945 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy (Dz. U.R.P. poz. 19) w wypadku ujawnienia działalności, podlegającej ściganiu z tego dekretu.

Natomiast obywatele polscy narodowości polskiej, zaliczeni na obszarach przymusowo włączonych do Rzeszy do jednej z grup uprzywilejowanych, muszą pod groźbą skutków z art. 16 powołanej wyżej ustawy z 6 maja 1945 r. D.U.R.P. poz. 96, złożyć wniosek o rehabilitację (art. 20 tejże ustawy).

Dla wyczerpania zagadnienia wyłania się tu pytanie, jak unormowa została ta sprawa na terenie t. zw. Generalnej Gubernii i woj. białostockiego. Dekret P.K.W.N. z 4 listopada 1944 r. o środkach zabezpieczających w stosunku do zdrajców Narodu (D.U.R.P. poz. 54) materii tej nie obejmuje. Sąd Najwyższy wprawdzie wyjaśnił w uchwale całej Izby Karnej z 2 czerwca 1945 r. Nr. K. 11/45, że zgłoszenie przez osoby narodowości polskiej przynależności do grupy uprzywilejowanej stanowi przestępstwo z art. 100 k. k., jednakże nie rozstrzyga to kwestii, dlaczego na obszarze przymusowo wcielonym do Rzeszy, a więc na terenie szczególnego ucisku i sze-

roko stosowanego przymusu w wypadku odrzucenia wniosku rehabilitacyjnego, wnioskodawca ulegałby prócz odpowiedzialności z art. 100 k. k. nadto skutkom z art. 16 cyt. ustawy poz. 96/45, a zwłaszcza umieszczaniu w obozie i przepadkowi mienia, a na obszarze t. zw. Generalnej Guberni i woj. białostockiego w analogicznym wypadku wchodziłby w grę tylko art. 100 k. k. Wydaje się nie do pomyślenia, aby ten sam stan faktyczny miał być rozmaicie traktowany na różnych terenach Rzeczypospolitej, tym więcej, że raczej obszar, przymusowo wcielony do Rzeszy, zasługiwałby na względniejsze traktowanie, to też dziedzina ta wymagałaby ustawowego skoordynowania, tym więcej, że stosowanie per analogiam Dekretu P.K.W.N. z dnia 4 listopada 1944 r. o środkach zabezpieczających w stosunku do zdrajców Narodu (Dz. U.R.P. poz. 54) do osób narodowości polskiej, które zgłosiły przynależność w czasie okupacji do grup uprzywilejowanych nie znajduje dostatecznego oparcia w cyt. Dekrecie i prowadziłoby do gorszego położenia obywateli z terenów t. zw. Gen. Gub. i woj. białostockiego, ile że cyt. Dekret w ogóle rehabilitacji nie przewiduje.

3. Co do drugiego pytania, postawionego we wniosku Ministra Sprawiedliwości, staje się ono bezprzedmiotowe wobec przeczącej odpowiedzi na pytanie pierwsze.

4. Przechodząc do trzeciego pytania mieć należy na uwadze, że osoby narodowości obcej, należące w czasie okupacji do grup uprzywilejowanych i będących w posiadaniu dowodów tożsamości, wydanych przez władze niemieckie z oznaczeniem tej grupy, mają zainteresowanie w tym, aby wykazać swą przedwojenną odrębność narodową i tym samym unikać ścigania ze strony organów Bezpieczeństwa i Prokuratury. To też osoby te mają podstawę do ubiegania się o uzyskanie odpowiedniego zaświadczenia na podstawie dowodów, które władza zaświadczenie wydająca uzna za obiektywnie dość przekonywujące i wiarogodne dla stwierdzenia odrębności narodowej petenta w czasie do 31 sierpnia 1939 r.

Władza ta w miarę potrzeby określi, czy to dla całego obszaru Państwa, czy to dla terenów poszczególnych, jakie dowody dla tego celu będą wymagane.

Z uwagi na to, iż chodzi tu o dane, dotyczące tożsamości osoby i przy tym dane, mające nader istotne znaczenie dla interesów Państwa oraz porządku i ładu wewnętrznego, za kompetentne do wydawania takich zaświadczeń należy uważać władze uprawnione do wydawania dowodów tożsamości.

W zakończeniu zauważyć należy, że ani w Dekrecie P.K.W.N. z 4 listopada 1944 r. o środkach zabezpieczających w stosunku do zdrajców Narodu (Dz. U.R.P. poz. 54), ani w ustawie z 6 maja 1945 r. o wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego wrogich elementów (Dz. U.R.P. poz. 96) sprawa mniejszości narodowych, należących do grup uprzywilejowanych, nie została uregulowana, z uwagi jednak na

wybitnie prohitlerowskie sympatie i nastawienie tych grup w ich przytłaczającej większości, byłoby ze wszech miar pożądane skontrolowanie tego elementu z punktu widzenia lojalności wobec Państwa Polskiego, co wymagałoby wszakże powstania specjalnej ustawy, gdyż dotychczasowe ustawodawstwo nie daje w tym zakresie dostatecznej prawnej podstawy i nie wskazuje ani form, ani trybu postępowania w tym przedmiocie.

3

Sąd Najwyższy na posiedzeniu całej Izby Karnej odbytym dnia 10 listopada 1945 r. rozpoznawał wniosek Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 października 1945 r. zgłoszony na zasadzie art. 41 u.s.p. o wyjaśnienie:

> „Jak należy traktować dzieci osób, zapisanych do 4. 3 lub 2 grupy niemieckiej listy narodowej lub do grupy t. zw. „Leistungs-Pole", o ile dzieci te nie ukończyły 14 lat w dniu 1 stycznia 1945 r.".

i po wysłuchaniu wniosku prokuratora uchwalił co następuje:

> **Dzieci obywateli Państwa Polskiego wymienionych w art 1, 8 i 9 ustawy z dnia 6 maja 1945 r. o wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego wrogich elementów (Dz. Ust. poz. 96/45) — które do dnia 1 stycznia 1945 r. nie ukończyły 14 lat, powinny być uważane za pełnoprawnych obywateli polskich niezależnie od tego, czy do ich rodziców stosują się — na podstawie art. 4, 8 i 9 lub art. 7, 20 i 27 cytowanej ustawy — sankcje przewidziane w jej art. 16.**

U z a s a d n i e n i e.

Według art. 2 ustawy z dnia 6 maja 1945 r. o wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego wrogich elementów (Dz. U. poz. 96), obywatele, wymienieni w art. 1 tejże ustawy, którzy ukończyli 14 lat, winni złożyć deklarację wierności Narodowi i Demokratycznemu Państwu Polskiemu.

Wprawdzie art. 9 i nast. cyt. ustawy, dotyczące rehabilitacji, ani też art. 20 i 27 tejże ustawy nie określają wieku osób, do których przepisy te odnoszą się, z uwagi jednak na jednolitość ustawy i materii w niej unormowanej uznać należy, że i w tych wszystkich wypadkach chodzi o osoby, które lat 14 mają ukończone. Zachodzi tu pytanie, jaka data lub moment jest decydujący dla określenia wieku, stwarzającego wynikające ze wspomnianej ustawy obowiązki obywateli. Ze względu na kapitalne znaczenie daty 1 stycznia 1945 r. dla postępowania rehabilitacyjnego (art. 11 ustawy), tę datę uważać należy w postępowaniu rehabilitacyjnym za kryterium ustalenia ukończonych lub jeszcze nieukończonych lat 14. Co do osób,

objętych przepisem art. 2 omawianej ustawy, to i w tym wypadku za miarodajną dla oznaczenia wieku uznać należy datę 1 stycznia 1945 r., a to wobec konieczności utrzymania jednolitego i uporządkowanego postępowania uniezależnionego od przypadkowości daty złożonej deklaracji wierności; ponadto za ustanowieniem jednej daty dla całej ustawy przemawia wzgląd przewidzianej w art. 7, 20 i 27 ustawy kontroli, co w braku takiej ścisłej daty byłoby co najmniej znacznie utrudnione, jeżeli nie wprost w praktyce uniemożliwione, wreszcie skoro art. 1 i 9 ustawy stanowią określone chociaż całkowicie uzasadnione ograniczenia w stosunku do obywateli, to zasięg osób nimi objęty należy tłumaczyć raczej ścieśniająco, a przez przyjęcie jako miarodajnej dość wczesnej daty 1 stycznia 1945 r. zwiększa się ilość młodocianych poniżej lat 14.

To też najzupełniej zasadnie datę tę uznały za podstawową w tej dziedzinie zarówno rozp. Ministra Administracji Publicznej z dnia 25 maja 1945 r. D.U. poz. 128 (§ 2), jako też rozp. Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 maja 1945 r. D. U. poz. 130 (§ 2).

Ponieważ, jak wynika z powyższego, omawiana ustawa nakłada obowiązki w niej przewidziane jedynie na obywateli, którzy do dnia 1 stycznia 1945 r. ukończyli lat 14, to płynie stąd wniosek, że osoby, które wieku tego nie osiągnęły, od obowiązków tych są wolne.

Skoro zaś niedopełnienie tego obowiązku lub też ujemny rezultat złożonych wniosków pociągają za sobą sankcje w art. 16 ustawy przepisane, a to umieszczenie w miejscu odosobnienia, poddanie przymusowej pracy i t. d., to tym samym młodociani, których postępowanie polegające na złożeniu deklaracji wierności i postępowanie rehabilitacyjne nie dotyczą, nie mogą sankcjom tym podlegać.

Zauważyć przy tym należy, że ustawa z dnia 6 maja 1945 r. Dz. U. poz. 96, jak już sam tytuł jej wskazuje, ma na celu wyłączenie ze społeczeństwa polskiego wrogich elementów. Nie można mówić o wrogim stosunku do społeczeństwa polskiego nieletnich, którzy w chwili uzyskania przynależności do narodu niemieckiego liczyli wiele poniżej lat 14 i w zasadzie nie decydowali o swej narodowej przynależności. Kodeks Karny w art. 69 lit. a wyraźnie i a priori przyjmuje brak rozeznania nieletnich poniżej lat 13, dlatego też niedopuszczalne logicznie i prawnie byłoby pociąganie ich do opowiedzialności za ich czyny, a tym więcej za działanie ich rodziców lub opiekunów, na które nie mogli mieć żadnego wpływu.

Dla liczebnie zdziesiątkowanego i zdepopulowanego długoletnią okupacją niemiecką Narodu Polskiego nie może być obojętny los dzieci polskich, które aczkolwiek wyrosły w atmosferze zaprzaństwa i zdrady Narodu, są jednak w takim wieku, że mogą być społeczeństwu polskiemu przywrócone, to też w interesie Państwa bynajmniej nie leży, aby wyzbywać się elementu, który w warunkach odpowiedniego wychowania może się stać pożyteczny.

Aczkolwiek art. 16 ustawy z 6 maja 1945 r. Dz. U. poz. 96 w przeciwieństwie do art. 4 dekretu P.K.W.N. z 4 listopada 1944 r. o środkach zabezpieczających w stosunku do zdrajców Narodu (Dz. U. poz. 54), nie zawiera wśród sankcyj tam przewidzianych postanowienia o pozbawieniu praw rodzicielskich i opiekuńczych, nie mniej skutki sankcyj, ustanowionych w art. 16 ustawy, są tego rodzaju, że osoby sankcjom tym podlegające tracą faktyczną możność opieki nad dziećmi, skoro dzieci te nie ulegają razem z nimi umieszczeniu w miejscach odosobnienia.

Zauważyć tu należy, że wydawałoby się celowe znowelizowanie art. 16 cyt. ustawy w tym sensie, aby dodać w tym przepisie postanowienie o pozbawieniu praw rodzicielskich i opiekuńczych osób tam wymienionych.

Wyłaniające się tu zagadnienie opieki nad tymi dziećmi, które potrzebują szczególnie troskliwej pieczy i rozumnego wychowania ze względu na mniej lub więcej spaczoną i zarażoną złym wpływem rodzicielskim psychikę wymaga specjalnego unormowania, bowiem przepisy o opiece zawarte w dzielnicowych kodeksach cywilnych wydają się nie przystosowane do tych wypadków.

KRONIKA

Stanowisko wojewodów w świetle obowiązujących przepisów prawnych. Dla usunięcia wątpliwości mogących się nasuwać w praktyce i rozbieżności przy interpretowaniu obowiązujących przepisów prawnych o roli i stanowisku wojewody jako władzy i reprezentanta Rządu, Ministerstwo Administracji Publicznej okólnikiem Nr 48 z dnia 3 października 1945 r. podało do wiadomości i stosowania zarządzenie Prezesa Rady Ministrów, zawarte w okólniku Nr. 54 z dnia 19 września 1945 r. Zagadnienie jest uregulowane okólnikiem w następujący sposób:

Dekret P.K.W.N. z dnia 21.VIII.1944 r. o trybie powołania władz administracji ogólnej I i II instancji (Dz. U.R.P. Nr. 2, poz. 8) oraz ustawa z dnia 11.IX.1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych Dz. U.R.P. Nr. 5. poz. 22), zmieniając częściowo rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19.I. 1928 r. o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej (Dz. U.R.P. Nr. 80, poz. 555 z 1936 r.), nie uchyliły, ani nie zmieniły postanowień art. 9 i następnych ostatniego rozporządzenia w odniesieniu do stanowiska wojewody jako władzy i jako przedstawiciela Rządu. — Wojewoda zatem na obszarze podległego mu Województwa jest nadal przedstawicielem Rządu i szefem administracji ogólnej. Jako przedstawiciel Rzadu, wojewoda ma prawo i obowiazek wyłącznego reprezentowania Rządu oraz koordynowania działalności całej administracji państwowej na obszarze województwa w myśl programu działania Rządu. Pod tym względem uprawnienia wojewody w niczym nie zostały naruszone trybem powoływania i odwoływania wojewodów oraz ustanowieniem ich zależności od rad narodowych pod względem kontroli społecznej i podlegania uchwałom i decyzjom, wchodzącym w zakres właściwości samorządu.

Tymczasowe zaświadczenia tożsamości. Okólnikiem z dnia 22.IX.45 r. Nr. 42. Ministerstwo Administracji Publicznej upoważniło zarządy gmin do wydawania tymczasowych zaświadczeń tożsamości osobom nie posiadającym żadnych dokumentów, za pomocą których mogłyby one wykazać swoją tożsamość. W braku odpowiednich dokumentów gmina winna przeprowadzać badanie świadków, mające na celu stwierdzenie tożsamości petenta i jego personalii. Gmina

ma obowiązek prowadzenia wykazu wydanych przez siebie zaświadczeń. Dla ułatwienia gminom redakcji protokułów, zeznań świadków i tekstu tymczasowych zaświadczeń tożsamości okólnik podaje odpowiednie wzory. Równocześnie Ministerstwo uznało, że wobec ruchów przesiedleńczych ludności wewnatrz kraju, emigracji i reemigracji znaczniejszych odłamów mieszkańców, a także zniszczenia w wielu gminach aktów ewidencji ludności — przedwczesne byłoby wydawanie normalnych dowodów osobistych przewidzianych w art. 18. Rozp. Prez. z dnia 16.III. 1928 r. o ewidencji i kontroli ruchu ludności (Dz. U.R.P. Nr. 32, poz. 309).

W sprawie akcji świadczeń rzeczowych rolnictwa. Ministerstwo Administracji Publicznej okólnikiem Nr. 52 z dnia 12 października 1945 r. zwróciło uwagę wojewodom na doniosłe znaczenie wypełnienia obowiązku świadczeń rzeczowych przez rolników, nałożonego rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 30 marca 1945 r. (Dz. U.R.P. Nr. 14, poz. 78) na właścicieli gospodarstw rolnych odnośnie niektórych produktów tych gospodarstw.

Jakkolwiek wysokość nałożonych świadczeń rzeczowych leży w granicach możliwości poszczególnych gospodarstw rolnych, wyniki akcji ściągania tych świadczeń nie zawsze są zadawalające.

W celu usprawnienia pracy na tym odcinku, Ministerstwo Aprowizacji i Handlu w porozumieniu z Ministerstwem Administracji Publicznej wydało w dniu 25 września 1945 r. zarządzenie, mocą którego zniesione zostały pow. inspektoraty świadczeń rzeczowych, przez co nastąpiło całkowite zespolenie działalności tych komórek Ministerstwa Aprowizacji i Handlu z władzami administracji ogólnej I i II instancji. W myśl bowiem tego zarządzenia pow. inspektorzy tych świadczeń stają się kierownikami referatów świadczeń rzeczowych w starostwach i podlegają służbowo starostom, którzy za całość akcji świadczeń na terenie powiatu odpowiedzialni są wobec wojewodów. W związku z tym Ministerstwo Administracji Publicznej w cytowanym na wstępie okólniku Nr. 52 poleca by: 1) powołane wyżej zarządzenie Ministerstwa Aprowizacji i Handlu z dnia 25.IX.45 r. było z całą skrupulatnością wykonane, 2) by wojewodowie dołożyli starań, aby bieg akcji świadczeń rzeczowych na skutek powyższego zarządzenia nie doznał zahamowania, oraz 3) by starostowie i wójtowie dopilnowali, by referaty tych świadczeń nie tylko sprawnie zadania swoje spełniały, lecz aby oni—jako odpowiedzialni za wykonanie planów świadczeń rzeczowych urzędnicy i przełożeni gmin — spełniali te zadania również jako uspołecznieni obywatele.

Powodzenie akcji poboru i ściągania tych świadczeń nietylko zależne jest od ścisłego wykonania litery prawa i wypływających z tego formalnych czynności, lecz także w dużej mierze od należytego taktu, głębokiego poczucia sprawiedliwości oraz od tych wysiłków,

w wyniku których ofiara i poczucie spełnionego obowiązku przez rolnika znajdzie zrozumienie w pomocy, jakiej ten rolnik dozna ze strony władz przez zaopatrzenie wsi w niezbędne artykuły przemysłowe.

Wyłączność kompetencji prokuratorii generalnej do zastępstwa prawnego interesów Państwa. W myśl §§ 2, 5 i 6 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 9 grudnia 1924 r. o zmianie ustroju Prokuratorii Generalnej (Dz. U. R. P. poz. 967 z 1924 r.) łącznie z art. 3 pkt. 1 i 5 ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. (Dz. R. P. poz. 390 z 1919 r.), do zakresu działania Prokuratorii Generalnej należy między innymi wyłączne zastępstwo sądowe w sprawach, dotyczących praw i interesów majątkowych i publicznych Państwa, przy czym rzeczone zastępstwo odnosi się zarówno do Skarbu Państwa, jak i do będących odrębnymi od Skarbu Państwa podmiotów prawnych, chyba, że te ostatnie na mocy wyraźnych przepisów prawnych mogą zastępować się same w postępowaniu przed sądami.

Zdarzają się jednak wypadki, że organy państwowe i to nietylko władze II, lecz również i władze I instancji wbrew przepisom o wyłącznym zastepstwie przez Prokuratorię Generalną w postępowaniu sądowo-cywilnym, same wytaczają procesy, narażając w ten sposób nieraz słuszne roszczenia Skarbu Państwa na niebezpieczeństwo odrzucenia przez sąd z braku uprawnienia do samoistnego działania przed sądem, co w konsekwencji może spowodować utratę roszczenia na skutek upływu czasokresu przedawnienia, lub na oddalenie tych roszczeń z powodu niedostatecznej fachowej ich obrony. Celem zapobieżenia grożącemu stąd niebezpieczeństwu dla interesów Skarbu Państwa, Ministrstwo Administracji Publicznej okólnikiem Nr. 36 z dnia 15 września 1945 r. poleciło podległym władzom ścisłe przestrzeganie powołanych wyżej przepisów o wyłącznym zastępstwie przez Prokuratorię Generalną prywatno-prawnych i publicznych interesów Państwa przed sądami oraz wydanie odpowiednich zarządzeń organom podległym z pouczeniem o właściwym trybie postępowania.

Zgodnie ze wskazówkami tego okólnika wszelkie sprawy, wszczęte już w sądach —wbrew powołanym wyżej przepisom — powinny być bezzwłocznie przekazane Prokuratorii Generalnej.

Przepustki graniczne. Ministerstwo Administracji Publicznej zostało powiadomione o wypadkach zgłaszania się do Poselstwa R. P. w Pradze obywateli polskich, przybyłych do Czechosłowacji na podstawie przepustek, wydanych przez róznego rodzaju polskie władze i urzędy.

Przepustki takie, wydane bez podstawy prawnej, narażają obywateli, korzystających z nich na trudności, płynące z nielegalnego

pobytu w obcym kraju i stwarzają niepotrzebny zamęt w okresie intensywnej akcji repatriacyjnej.

Z tych względów Ministerstwo Administracji Publicznej okólnikiem z dnia 22 październknika 1945 r. Nr. 57 poleciło wojewodom wydanie podległym władzom i instytucjom odpowiednich zarządzeń, zakazujących wydawania przepustek, uprawniających do przekraczania granic Państwa Polskiego. Powyższy zakaz nie dotyczy przepustek, wydawanych na podstawie umowy, zawartej między R. P., a Republiką Czechosłowacką w sprawie ułatwień w małym ruchu granicznym, upoważniającej do wystawiania pewnego rodzaju przepustek w szczególności dla celów gospodarczych lub turystycznych.

Zwalczanie potajemnego uboju. Celem zapobieżenia nadmiernemu ubojowi zwierząt rzeźnych i dla ratowania pozostałego po okresie wojennym pogłowia zwierzęcego, Ministerstwo Administracji Publicznej okólnikiem Nr. 51 z dnia 10 października 1945 r. na wniosek Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych poleciło wojewodom (prezydentom miast) wydanie zarządzeń, zmierzających do zaostrzenia orzecznictwa karno-administracyjnego w sprawach, dotyczących uboju potajemnego.

W szczególności należy stosować w odpowiednich wypadkach, a zwłaszcza w sprawach o potajemny ubój konfiskatę mięsa oraz wymierzać w ramach obowiązujących przepisów karę dostosowaną do obecnych warunków gospodarczych i sytuacji materialnej sprawców.

O przestępstwach urzędniczych. Ministerstwo Administracji Publicznej okólnikiem z dnia 14 września 1945 r. Nr. 38 podało podległym władzom do wiadomości i stosowania zarządzenie (okólnik) Prezesa Rady Ministrów Nr. 48 z dnia 4 września 1945 r. oraz okólnik Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 3 sierpnia 1945 r. Nr. 36.

Okólnik Prezesa Rady Ministrów nakłada na władze obowiązek zawiadamiania w ciągu 24 godzin prokuratora po wstępnym zbadaniu sprawy o popełnieniu przez funkcjonariusza służby prawnopublicznej przestępstwa, ściganego z urzędu, niezależnie od dochodzeń dyscyplinarnych, następnie zaleca pociąganie od odpowiedzialności karno-sądowej lub dyscyplinarnej, zależnie od winy kierowników władz, bezpośrednich przełożonych oraz urzędników kontrolujących czynności funkcjonariusza, którzy powyższego obowiązku w terminie nie wypełnili lub w ogóle go zaniechali.

Okólnik zaś Ministra Sprawiedliwości Nr. 36 zarządza przyśpieszenie postępowania i zaostrzenie represyj w sprawach o przestępstwa urzędnicze i służbowe.

Prezes Rady Ministrów zwraca przy tym uwagę, że niedopełnienie obowiązku z art. 242 kodeksu karnego, w myśl którego władze mają obowiązek zawiadamiania prokuratora o każdym wypadku

popełnienia przez podległych im funkcjonariuszów państwowych przestępstwa, ściganego z urzędu, o którym otrzymają wiadomość — stanowi przestępstwo, zagrożone surową karą, przewidzianą w art. 286 k. k.

W sprawie powołania gminnych i pow. Komisyj Oświatowych. Minister Oświaty okólnikiem Nr. 40 z dnia 11 sierpnia b. r. Nr. II.P.642/45/N wezwał kuratorów Okr. Szkolnych, by w możliwie krótkim czasie spowodowali przy współudziale samorządu terytorialnego ukonstytuowanie się komisyj oświatowych gminnych (w gminach wiejskich i miejskich) i powiatowych, według zasad, wskazanych w ustawie z dnia 23 lutego 1939 r. o zespoleniu samorządu szkolnego z samorządem terytorialnym (Dz. U. R. P. Nr. 16 poz. 93).

Wymieniona ustawa nie mogła być z przyczyn siły wyższej dotąd wykonana. Minister Oświaty uznał jednak za konieczne, nie czekając na ukazanie się zapowiedzianych w art. 16 przepisów wykonawczych — powołanie do życia gminnych i pow. Komisyj oświatowych, z kompetencjami, określonymi w art. 3 i 6 cyt. ustawy.

Dalej wyż. wymieniony okólnik wymienia, kto wchodzi, w myśl art. 3 ustęp 1 w skład gminnej Komisji Oświatowej oraz, kto wchodzi w skład pow. Komisji Oświatowej.

W końcu okólnika nadmienia się, że wymienione Komisje funkcjonować będą według zasad ustalonych powołaną ustawą, dopóki inne przepisy nie postanowią inaczej.

Na przełożonych gmin wiejskich i miejskich oraz przewodniczących wydziałów powiatowych jako przewodniczących Komisyj oświatowych z urzędu nałożono obowiązek niezwłocznego podjęcia prac nad ukonstytuowaniem się tych Komisyj przy współdziałaniu z właściwymi inspektorami szkolnymi. Zwracając uwagę na wyż. wymieniony okólnik 40 Ministra Oświaty, Ministerstwo Administracji Publicznej okólnikiem Nr. 47 z dnia 9 października 1945 r. zaleciło podległym władzom wydanie stosownych zarządzeń, mających na celu jak najrychlejsze jego wykonanie przez poszczególne związki samorządowe.

W sprawie wyjednania i otwarcia kredytów. Wobec stwierdzenia, że poszczególne wydziały fachowe Urzędów Wojewódzkich zwracały się bezpośrednio do Ministerstwa Skarbu o wyjednanie i otwarcie kredytów, co powodowało zbędną korespondencję i opóźniało załatwianie tych wniosków, Ministerstwo Administracji Publicznej pismem okólnem z dnia 25.IX.1945 r. L. O. I. 15061/45 zarządziło, aby podobnego rodzaju wnioski były składane jedynie za pośrednictwem właściwych Ministerstw.

Stan zniszczenia rejestrów mieszkańców. Przed podjęciem prac zmierzających do restytuowania rejestrów mieszkańców, w gminach

wiejskich i miejskich na obszarze Rzeczypospolitej Ministerstwo Administracji Publicznej zarządziło zebranie informacyj dotyczących zakresu zniszczeń wspomnianych rejestrów w poszczególnych gminach oraz informacyj co do systemu prowadzenia tych rejestrów (sposobem książkowym czy kartotekowym).

Według zebranego materiału na obszarze 11 Województw stan ten przedstawia się następująco:

L.p.	Nazwa Województwa	Ogólna ilość gmin	Rejestry mieszkańców: zniszczone całkowicie	zniszczone częściowo	zachowały się	System rejestru: kartotekowy	książkowy
1.	Warszawa	1	1	—	—	1	
2.	Warszawskie	289	194	59	36	83	204
3.	Łódzkie	274	118	83	73	120	154
4.	Kieleckie	254	157	33	64	29	225
5.	Białostockie	137	134	3	—	32	105
6.	Poznańskie	314	75	81	158	205	110
7.	Pomorskie	239	178	50	11	116	123
8.	Krakowskie (niekompletne)	261	115	51	95	110	151
9.	Gdańskie (niekompletne)	83	73	6	4	36	47
10.	Lubelskie	262	154	42	66	2	260
11.	Rzeszowskie	148	94	40	14	16	132
		2261	1292	448	521	750	1511

Powyższe materiały posiadają jeszcze pewne luki co do danych z dwóch województw i nie obejmują Śląska i terenów odzyskanych, dają jednak dostatecznie wyraźny obraz ogromu zniszczeń dokonanych przez wypadki wojenne w rejestrach mieszkańców, a równocześnie nasuwają wnioski co do nakładu pracy potrzebnej do ich rekonstrukcji.

W sprawie maszyn „Adrema“. Prezydent m. Łodzi zainteresował Ministerstwo Administracji Publicznej maszynami firmy „Adrema“, służącymi do wytłaczania metalowych kart ewidencji ludności i służącymi równocześnie do sporządzania spisów poszczególnych kategoryi mieszkańców w zależności od konkretnych potrzeb (np. spisy poborowych, dzieci szkolnych, wyborców i t. p.).

Maszyny te m. Łódź posiada, są one najnowszego typu, zostały jednak znacznie uszkodzone w związku z wypadkami wojennymi. Po dokonaniu remontu i uruchomieniu tych maszyn m. Łódź byłoby w posiadaniu nowoczesnych i najbardziej praktycznych urządzeń mających na celu usprawnienie i udoskonalenie ewidencji ludności w tym mieście. Równocześnie zmechanizowanie odnośnych czynności da b. znaczne oszczędności.

Maszyny tego rodzaju posiadało również przed wojną m. st. Warszawa, jednak zostały one zniszczone wypadkami wojennymi.

Tryb postępowania przy załatwianiu spraw urzędowych z zagranicą. Ministerstwo Administracji Publicznej okólnikiem z dnia 31 października 1945 r. Nr. I. O. 17849/45 podało podległym władzom do wiadomości i ścisłego przestrzegania okólnik Prezesa Rady Ministrów Nr. 61 z dnia 20 października 1945 r. w sprawie trybu postępowania przy załatwianiu spraw urzędowych z zagranicą. W myśl tego okólnika Prezesa Rady Ministrów wszelkie wystąpienia urzędowe lub półurzędowe na terenie zagranicznym powinny być załatwiane przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych, które jest jedynym organem Państwa powołanym do regulowania wszystkich stosunków Państwa lub społeczeństwa polskiego z obcym państwem lub społeczeństwem.

Pozatym okólnik ten nakłada na władzee administracyjne obowiązek 1) niezwłocznego komunikowania Ministerstwu Spraw Zagranicznych o wszelkiego rodzaju sprawach, w których przedstawiciel dyplomatyczny państwa obcego zwróci się bezpośrednio do podległych władz i urzędów z żądaniem załatwienia sprawy, a Ministerstwo Spraw Zagranicznych nada sprawie właściwy bieg, 2) zwracania się do obcych przedstawicielstw dyplomatycznych jedynie za pośrednictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych, z wyjątkiem obcych urzędów konsularnych, z którymi wolno władzom komunikować się bezpośrednio.

W końcu okólnik ten zaznacza, że przedstawiciele dyplomatyczni państw obcych, jak również personel dyplomatyczny i kancelaryjny przedstawicielstwa oraz członkowie ich rodzin korzystają z prawa zakrajowości w granicach, przewidzianych ustawami.

W razie popełnienia przestępstwa przez osobę, korzystającą z praw zakrajowości, właściwa władza obowiązana jest niezwłocznie donieść o tym Ministerstwu Spraw Zagranicznych bez wszczynania na własną rękę jakiejkolwiek akcji przeciwko takiej osobie.

Prawo o aktach stanu cywilnego. W Nr. 48 Dz. U. R. P. ogłoszony został dekret o tym prawie z mocą obowiązującą od dnia 1/I.1946 r.

Nowe prawo o aktach stanu cywilnego uchyla dotychczasowe przepisy dzielnicowe i różnorodne uprawnienia dla poszczególnych wyznań w zakresie rejestracji stanu cywilnego, wprowadzając jednolite dla obszaru całego państwa prawo o powsz. świeckich urzędach stanu cywilnego na wzór istniejących już w częściach zachodnich Państwa. Czynności tych urzędów należeć będą do zadań administracji państwowej, wykonywanych przez gminy w zleconym zakresie działania. Ze względu na bliski termin wejścia w życie nowego prawa o aktach stanu cywilnego i uprzedzając jego ogłoszenie w Dz. Ustaw Minister Administracji Publicznej okólnikiem Nr. 57 z dnia 30 października 1945 r. wyjaśnił podległym władzom główne zasady tego prawa i polecił podjęcie prac przygotowawczych

w terenie w szczególności wydanie zarządzeń: 1) mających na celu ustalenie obwodów Urzędów Stanu Cywilnego na obszarach poszczególnych powiatów oraz 2) dokładnego zaznajomienia się z treścią nowego prawa powołanych do jego stosowania urzędników Urzędu Wojewódzkiego oraz starostw, a następie przeszkolenie w urzędach wojewódzkich osób, którym powierzone będą czynności urzędników Stanu Cywilnego i ich zastępców.

Akcja szkolenia pracowników Ministerstwa Administracji Publicznej. Już w styczniu 1945 r. rozpoczęło Ministerstwo Administracji Publicznej akcję szkolenia pracowników Centrali oraz urzędów Wojewódzkich i Starostw. Początkowo akcję szkolenia ujęto w cykl wykładów z zakresu obowiązującego ustawodawstwa administracyjnego. Ponadto wygłoszono szereg wykładów na aktualne tematy ustrojowe i polityczne.

Od 15 października 1945 r. Ministerstwo prowadzi codziennie systematyczne wykłady na kursach dla urzędników I, II i III kategorii, według ustalonego programu. Wykłady te obejmują całokształt podstawowego prawa administracyjnego, formalnego i materialnego, wraz z nauką o państwie. **K. O.**

Z WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKO - DĄBROWSKIEGO

Dnia 8 października odbyła się w Katowicach odprawa starostów i prezydentów miast województwa Śląsko - Dąbrowskiego i okręgu administracyjnego Śląska Opolskiego pod przewodnictwem Wojewody Gen. Dyw. Zawadzkiego. Przedmiotem odprawy były następujące sprawy: a) akcja siewna, b) kontyngenty rolne, c) sprawa Niemców, d) odprawy wójtów i sołtysów, e) poprawność językowa szyldów, wywieszek i ogłoszeń, f) wywóz mebli, urządzeń i t. p. z terenu Śląska Opolskiego, g) sprawy nauczycieli, h) ustalenie stałych terminów konferencyj starostów u Wojewody.

Po przedstawieniu przez starostów ustnych sprawozdań co do postępów akcji siewnej i co do wyników zbiórki świadczeń rzeczowych rolnictwa omówił Wojewoda Zawadzki ogólną sytuację w obu tych dziedzinach i udzielił szczegółowych instrukcyj do dalszej pracy.

Następnie omówił Wojewoda sprawę Niemców na terenie Śląska Opolskiego i zapowiedział, że po akcji oczyszczenia z ludności niemieckiej trzech największych miast na tym terenie a mianowicie Bytomia, Gliwic i Zabrza przyjdzie kolej na usuwanie Niemców z miast powiatowych. Do tej akcji zlecił Wojewoda poczynić odpowiednie przygotowania w myśl poprzednio już wydanych instrukcyj.

Z kolei oświadczył Wojewoda Zawadzki, że trzeba skończyć z kompromitującym zjawiskiem tablic, szyldów, wywieszek i ogło-

szeń, zredagowanych w fatalnej, wadliwej polszczyźnie, i omówił sposoby przeciwdziałania temu, zapowiadając wydanie odpowiednich zarządzeń na piśmie.

Przechodząc do spraw nauczycielskich, stwierdził Wojewoda, że pomimo tylokrotnych już zarządzeń ustnych i pisemnych zachodzą jeszcze wypadki niedoceniania tej sprawy w poszczególnych gminach. Wojewoda polecił postawić tę sprawę na porządku obrad najbliższych odpraw wójtowskich oraz zobowiązać wójtów i sołtysów do zorganizowania pomocy dla nauczycieli pod względem mieszkaniowym, aprowizacyjnym, opałowym i t. p.

2. **Zjazd powiatowych referentów świadczeń rzeczowych** odbył się dnia 11 października w sali sejmowej w gmachu Urzędu Wojewódzkiego przy udziale Ministra Aprowizacji i Handlu Ob. Sztachelskiego i wszystkich starostów województwa Śląsko - Dąbrowskiego i okręgu administracyjnego Opolskiego. Zjazd był poświęcony omówieniu aktualnych zagadnień ściągania świadczeń rzeczowych rolnictwa.

3. **Regulacja problemów narodowościowych i osadnictwa na obszarze ziem odzyskanych Śląska Opolskiego.**

W dniu 26 października odbyła się w Urzędzie Wojewódzkim odprawa starostów, prezydentów miast, przewodniczących powiatowych komisyj weryfikacyjnych, kierowników powiatowych i miejskich urzędów bezpieczeństwa publicznego, powiatowych i miejskich komendantów milicji obywatelskiej, rejonowych inspektorów P.U.R. oraz inspektorów powiatowych komitetów osadniczych z całego terenu Śląska Opolskiego.

W odprawie wzięli ponadto udział Prezes Sądu Apelacyjnego, Wiceprokurator Sądu Specjalnego Karnego, Kierownik Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa, Wojewódzki Komendant Milicji Obywatelskiej, Dyrektor Oddziału P.U.R. i Inspektor Wojewódzkiego Komitetu Osadniczego, ponadto Przewodniczący Wojewódzkiej Rady Narodowej oraz przedstawiciele wszystkich stronnictw politycznych.

Wojewoda Gen. Zawadzki wygłosił dłuższe przemówienie poświęcone dwom zasadniczym zagadnieniom, które dominują nad całokształtem spraw związanych ze Śląskiem Opolskim, a mianowicie zagadnieniu weryfikacji miejscowej ludności polskiej i zagadnieniu osadnictwa na tych ziemiach. Przemówienie to było równocześnie szczegółowym omówieniem i rozwinięciem zasadniczych postanowień wydanego w tym samym dniu zarządzenia Wojewody, zmierzającego do ostatecznego uregulowania obu tych zagadnień zgodnie z polską racją stanu i zgodnie z interesem tak miejscowej ludności polskiej, osiadłej na tych terenach od wieków, jak też świeżo przybyłych osadników i repatriantów. Cała prasa miejscowa podała nazajutrz obszerne wyjątki z przemówienia Wojewody, stwierdzając zgodnie, że tak zarządzenie Wojewody, jak też komentujące je przemówienie, mają ogromnie doniosłe znaczenie ogólno-państwowe.

4. **Zjazd sędziów i prokuratorów apelacji katowickiej i wrocławskiej** odbył się w Katowicach w dniach 20 i 21 października przy udziale Ministra Sprawiedliwości Ob. Świątkowskiego. W zjeździe wziął udział Wojewoda Śląsko - Dabrowski Gen. Zawadzki, który w pierwszym dniu zjazdu wygłosił przemówienie na temat zagadnień, jakie sądownictwo polskie rozwiązuje i musi jeszcze rozwiązać na terenie województwa, i okręgu administracyjnego Śląska Opolskiego.

5. Staraniem Urzędu Wojewódzkiego i przy pomocy Wyższego Studium Nauk Społeczno-Gospodarczych odbył się w Katowicach 6-o tygodniowy **kurs opiekunek społecznych**. Na kurs przyjęto 100 kandydatek, wybranych przez komisję selekcyjną Okręgowej Komisji Związków Zawodowych. Absolwentki kursu będą zatrudnione w instytucjach Opieki Społecznej Województwa Śląsko - Dąbrowskiego.

Eswu

Z WOJEWÓDZTWA GDAŃSKIEGO.

Wojewódzka Rada Narodowa. W m. październiku odbyły się dwa plenarne zebrania W.R.N. Pierwsze (w dn. 4 i 5) poświęcone było sprawom morskim. W zebraniu wzięli udział Wojewoda Gdański, który złożył Radzie sprawozdanie ze stanu Województwa i działalności U.W., Delegat Rządu dla spraw Wybrzeża, przedstawiciele marynarki, urzędów i instytucji morskich, prezydenci m. Gdańska, Gdyni, Sopotu i Elbląga, oraz bawiący na wybrzeżu Ambasador R .P. w Waszyngtonie prof. Lange.

W wyniku obrad postanowiła Rada powołać stałą Komisję Morską, której zadaniem jest opracowanie wytycznych polityki morskiej, a w szczególności planu zagospodarowania Wybrzeża, podejmowanie inicjatywy ustawodawczej w sprawach morskich, opracowanie projektu stworzenia na Wybrzeżu ośrodków badawczo-naukowych we wszystkich zagadnieniach morskich.

Drugie, w dniu 31 października, odbyło się pod znakiem trzech zasadniczych bolączek Wybrzeża — mieszkaniowej, aprowizacyjnej i regulacji płac. Po złożeniu sprawozdania przez Wojewodę i po szczegółowej dyskusji Rada uchwaliła wnioski w sprawie zrównania wszystkich urzędów i zakładów pod względem przydziałów żywnościowych oraz płac.

Obrady Komisji Morskiej Krajowej Rady Narodowej w Gdańsku. W dniu 21 października obradowała w Gdańsku w sali konferencyjnej U.W. Komisja Morska K.R.N., pod przewodnictwem wiceprezydenta K.R.N. ob. Szwalbe. Poza przybyłymi z Warszawy gośćmi udział w obradach brali zaproszeni posłowie Woj. Rady Nar., przedstawiciele miejscowych władz, partii politycznych, kierownicy resortów morskich, reprezentanci nauki, instytucji społecznych i zrzeszeń

gospodarczych. Po ukonstytuowaniu się Komisja uchwaliła rezolucje w sprawie programu morskiego, przejęcia portu szczecińskiego oraz wprowadzenia zasad spółdzielczości na teren pracy w portach. Na podkreślenie zasługują punkty rezolucji polecające Prezydium Komisji: 1. przystąpić do opracowania programu morskiego Państwa Polskiego, 2. opracować projekty ustaw dla wprowadzenia w życie tego programu.

Pobyt na Wybrzeżu najwyższych dostojników Państwa. W związku z inauguracyjnym posiedzeniem Komisji Morskiej KRN. przybyli też na Wybrzeze Prezydent Ob. Bierut i Premier Ob. Osóbka-Morawski, witani uroczyście. Na drugi dzień po zebraniu Komisji Morskiej, w którym brali udział, dostojnicy zwiedzili port, Akademie Lekarską, Politechnikę i byli obecni na posiedzeniu Miejskiej Rady Narod. w Gdańsku. Prezydent miasta omawiając osiągnięcia, postulaty i bolączki m. Gdańska, wśród których na pierwszy plan wysunął wielotorowość dyspozycyjną i funkcjonalną, wypływającą z nieskoordynowananej działalności urzędów, powołanych do spraw administracji i odbudowy portu, z działalnością gminy miejskiej, zgłosił wniosek utworzenia z Gdańska, Gdyni, Sopotu i Oliwy jednego kompleksu administracyjnego, opartego na własnym statucie, ujmującym syntetycznie municypalność i porty.

Premier Rządu zabierając głos na zakończenie obrad oświadczył, że w celu naprawy finansów miast Tymczasowy Zarząd Państwowy przekaże w ciągu 3-ch dni Zarządom Miejskim wszystkie nieruchomości miejskie, z których komorne będzie wpływało do kas miejskich. Premier wziął też udział w posiedzeniach Miejskich Rad Narodowych w Gdyni i Sopocie.

Zjazd Starostów Powiatowych i Pełnomocników Obwodowych R. P. W dniu 6-go października 1945 r. odbył się Zjazd Starostów Powiatowych, Pełnomocników Obwodowych R.P. i Prezydentów Miast Wydzielonych województwa Gdańskiego. Starostowie i Pełnomocnicy Obwodowi R.P. składali sprawozdania z powierzonych im powiatów, szczególnie z akcji siewnej, pomocy w uruchomieniu szkolnictwa, stanu bezpieczeństwa i rozwoju życia publicznego.

Kurs szkoleniowy dla urzędników administracyjnych. W dniu 30.10.1945 r. rozpoczął się kurs dla urzędników I-ej kategorii Urzędu Wojewódzkiego Gdańskiego. Program kursu obejmuje naukę o Państwie, ustawę konstytucyjną, ustrój władz, postępowanie administracyjne, karno-adm. i przymusowe, ustawę o państwowej służbie cywilnej oraz inne ważniejsze przepisy materialne prawa administracyjnego. Podobny kurs przewidziany jest też dla urzędników II-j kategorii U.W., a dla urzędników Starostw kursy objazdowe.

M. B.

Z WOJEWÓDZTWA KRAKOWSKIEGO.

Urząd wojewódzki Krakowski wznowił działalność po okupacji już w dniu 27 stycznia 1945 r.

Ponieważ budynek Urzędu przy ul. Basztowej 22 był zaminowany i zanieczyszczony, aż do czasu doprowadzenia go do porządku (co nastąpiło w połowie lutego br.) urzędowanie odbywało się w realności przy ul. Łobzowskiej 43 wspólnie ze Starostwem Powiatowym Krakowskim.

Do pracy zgłosili się w większości pracownicy przedwojenni, reszta to nowoprzyjęci lub funkcjonariusze z innych województw. W okresie początkowym znacznie utrudniał urzędowanie brak Dziennika Ustaw oraz innych źródeł prawa. Obecnie trudności te w dużej mierze zostały usunięte.

Celem zapoznania pracowników starostw z najważniejszymi obowiązującymi przepisami, Urząd Wojewódzki urządził w lipcu br. rejonowe kursy objazdowe.

Dla nowoprzyjętych pracowników Urzędu Wojew. urządzono podobne kursy w miesiącu sierpniu.

Periodyczne zjazdy starostów odbywają się 5-go każdego miesiąca.

W dniach 28 i 29 września br. odbyło się zebranie Naczelników władz niezespolonych pod przewodnictwem p. o. Wojewody D-ra Robla.

Organ urzędowy „Krakowski Dziennik Wojewódzki“ ukazuje się regularnie 1-go i 15-go każdego miesiąca począwszy od lipca br.

R. H.

KORESPONDENCJA REDAKCJI.

Ob. Machalski — Łódź. Ponieważ mamy w tece redakcyjnej artykuł na ten sam temat, nadesłanego artykułu nie możemy umieścić.

Ob. Korespondentów wojewódzkich prosimy o nadsyłanie materiałów do Kroniki zawsze w terminie do dnia 10-go każdego miesiąca, celem umożliwienia umieszczenia ich w numerze „Gazety“ za dany miesiąc, materiał ten bowiem, wydrukowany dopiero w następnym miesiącu, straciłby już swoją aktualność.

Ob. ob. Korespondenci z województw nieuwzględnionych w niniejszym zeszycie. Materiałów do Kroniki nie otrzymaliśmy.

Ob. Gr. w Warszawie. W piśmie naszym zamierzamy otworzyć m. in. dział opinii prawnych, w którym udzielać będziemy odpowiedzi na poszczególne zagadnienia z zakresu prawa administracyjnego, o ile będą miały ogólniejsze znaczenie.

OD WYDAWNICTWA

Trudności natury technicznej nie pozwoliły na ukazanie się pierwszego numeru naszego wydawnictwa w czasie zapowiedzianym w prospekcie, t. j. już w październiku 1945 r. Wobec tego pragnąc dotrzymać zapowiedzi, wydajemy zeszyt niniejszy w zwiększonej objętości jako potrójny za październik, listopad i grudzień 1945 r. (Nr 1—3). Numer styczniowy wyjdzie z końcem stycznia 1946 r. a dążeniem naszym będzie, aby „Gazeta Administracji" ukazywała się odtąd regularnie co miesiąc.

Warunki prenumeraty:

Prenumerata kwartalna wynosi 150 zł. wraz z przesyłką. Prenumeratę wpłacać należy na konto P.K.O. Nr I-977 (brzmienie konta: Ministerstwo Administracji Publicznej „Gazeta Administracji").

---

res Redakcji i Administracji: Warszawa, ul. Rakowiecka 4 rstwo Administracji Publicznej) pokój Nr 127.

Odbito w drukarni Nr 2 Spółdz. Wyd. „Czytelnik", Marszałkowska 3/5

B—03949